

MLADEŽ PRED IZAZOVOM I PONUDOM DUHOVNOSTI

**ZBORNIK RADOVA
XVI. I XVII. REDOVNIČKOG TJEDNA**

**MLADEŽ PRED IZAZOVOM
I PONUDOM DUHOVNOSTI**

Zbornik radova XVI. i XVII. redovničkog tjedna

Izdaje:

Hrvatska konferencija viših redovničkih poglavara
Hrvatska unija viših redovničkih poglavarica

Uredila i odgovara:

s. Petra Vidaković, OSU
Prilaz Gj. Deželića 75
10 000 Zagreb

Tisk: Grafocentar d.d.

MLADEŽ PRED IZAZOVOM I PONUDOM DUHOVNOSTI

ZBORNIK RADOVA XVI. I XVII. REDOVNIČKOG TJEDNA

Zagreb, 2002.

UVOD

U ovom Zborniku radova sabrana su predavanja održana na Redovničkom tjednu 2000. i 2001. godine u Zagrebu.

Redovnički tjedan u godini Velikog jubileja pratio je temu slavlja jubileja te progovorio o životnoj snazi Euharistije. Posebnost ovoga redovničkog skupa očitovala se u bratsko-sestrinskoj izmjeni. Bila je to prigoda da se redovnici i redovnice različitim družbi međusobno bolje upoznaju. Organizirano je i zajedničko hodočašće Majci Božjoj u Remete, a željelo se zahvaliti i svima onima koji su svoje živote, kroz povijest, dali za slobodu hrvatskoga naroda. Stoga je u crkvi Krista Kralja na Mirogoju organizirana zajednička molitva za sve njih, kao i za poginule branitelje i žrtve Domovinskog rata.

»Mladež pred izazovom i ponudom duhovnosti«, naslov je pod kojim je održan redovnički tjedan 2001. godine. Iako današnja mladež traži duhovne vrijednosti, to se preslabo odražava na brojnost duhovnih zvanja. Sve je manje svećenika, redovnika i redovnica. Kroz nekoliko predavanja i priopćenja pokušalo se o tome zajednički razmišljati te potražiti nove mogućnosti na području pastoralna mladih.

Zbornik radova obogaćen je fotografijama koje prikazuju važnije trenutke pojedinoga skupa.

Ovaj Zbornik radova XVI. i XVII. redovničkog tjedna izdajemo s iskrenom željom da obogati novim spoznajama i produbi duhovni život svakog čitatelja.

s. Petra Vidaković, OSU
Tajnica HUVRP – HKVRP

XVI. REDOVNIČKI TJEDAN
Zagreb, Šalata, 11. – 13. rujna 2000.

**»ŽIVOTNA SNAGA EUHARISTIJE«
PROGRAM**

Ponedjeljak, 11. rujna

- 16,00 Zaziv Duha Svetoga
Pozdrav Predsjednika HKVRP
Predavanje: »Euharistija – poklonstveni vid«
(o. Marijan Steiner, DI)
Diskusija
- 17,00 Odmor
- 18,00 Svečana Večernja – predvode sestre Kćeri Božje ljubavi
- 18,30 Bratsko-sestrinska izmjena: mogućnost da se s drugima podijeli zanimljiv događaj ili pothvat iz života svoje provincije ili zajednice

Utorak, 12. rujna

- 9,00 Srednji čas – predvode sestre Naše Gospe
- 9,15 Predavanje: »Euharistija – savez u Krvi Kristovoj«
(s. Ines Kezić, ASC)
Diskusija
- 10,30 Odmor
- 11,00 Zajednička priprema za euharistiju
- 11,30 EUHARISTIJA
- 16,00 Predavanje: »Euharistija – izvor i snaga zajedništva«
(o. Tomislav Z. Tenšek, OFMcap)
Diskusija
- 17,00 Odmor
- 17,30 Klanjanje s Večernjom – predvode karmelićani

Srijeda, 13. rujna

- 9,00 Zajednička molitva za poginule branitelje i žrtve
Domovinskog rata u crkvi Krista Kralja na Mirogoju –

- spomen mučenika hrvatskog naroda:
predvodi fra Petar Grubišić, TOR
- 9,30 Hodočašće u Remete
- 10,00 Prilika za sakrament pomirenja u crkvi u Remetama
- 11,00 EUHARISTIJA – predslavi nadbiskup Josip Bozanić
Završna riječ Predsjednice HUVRP
- 12,00 AGAPE – zajednički ručak i druženje

POKLONSTVENI KARAKTER EUHARISTIJE

UVOD

U Euharistiji imamo povezana tri momenta: eshatološki (budućnost), anamnetički (spomenčin, prošlost) i moment sadašnjosti (Kristova prisutnost u euharistiji). Euharistija nije neka komemoracija prošlosti i pusto dozivanje budućnosti. Ona je događaj u sadašnjosti, u određenom vremenskom »sada«, koje je posve ispunjeno prošlošću i samo sobom upravljeno na budućnost. Euharistija je prisutan živi Krist u našoj sadašnjosti, u kojem je sadržana smrt na križu i sva paruzijska slava. Sv. Toma je to divno izrazio riječima: »O sveta gozbo na kojoj se Krist blaguje, slavi se spomen muke njegove (znak prošlosti), duša se napunja milošću (znak sadašnjosti) i daje nam se zalog buduće slave« (znak budućnosti). Euharistija je, dakle, sadašnjost u svojoj egzistencijalnoj trodimenzionalnosti, tj. sadašnji trenutak koji u sebi sadrži svu prošlost i svu budućnost.

1. TRI VIDA EUHARISTIJE

Tijekom povijesti u teologiji o Euharistiji posebno su došla do izražaja njezina tri vida:

a) Prvi vid jest gozba, zajedništvo čovjeka s Bogom. Iako je hrana zajednička potreba čovjeka i životinje, ipak se gozba odvija u sferi ljudskoga i međuljudskoga. Euharistija kao gozba zbiva se na prostoru ljudsko-božanskoga, a sastoji se u međusobnom prožimanju, u konkretnosti troosobnog Boga po utjelovljenju druge božanske osobe.

b) Drugi vid jest žrtva. Kristova žrtva sastojala se u činjenici prijelaza k Ocu u ljubavi i poslušnosti. Po euharistijskoj gozbi postajemo dionicima Gospodinova prikazanja Ocu, što znači da je euharistijska

gozba žrtvena gozba koja u sebi uključuje Kristovu žrtvu. Euharistija je žrtva kojom se najviše časti Bog.

c) Konačno, tu je i činjenica Kristove prisutnosti u sakramenu Euharistije. To je najuzvišeniji od svih sakramenata, jer sadrži samog Bogočovjeka koji se daje primatelju, dok ostali sakramenti u trenutku podjeljivanja Božjom snagom izvode u duši primatelja stvorenu milost ili njezino povećanje.¹ S krsnom vodom, primjerice, Duh Sveti djeluje jedino u času primanja ovoga sakramenta, dok je euharistijska hrana Gospodinovo tijelo i prije uzimanja. Euharistijske prilike nisu kao krsna voda pa je ta svijest izazvala divljenje i štovanje presvetog olatarskog sakramenta.

Treba naglasiti da sva tri spomenuta vida moramo promatrati u što većoj međusobnoj povezanosti.

Shvaćanje Euharistije kao sakramenta (= djelotovni znak milosti) sve se više sužavalо te se steglo isključivo na pričest (gozba, hrana). Samo se pričest obradivala kao sakrament, kao da žrtva i prisutnost nisu sakramentalne. Iz toga se izrodio način tumačenja sv. mise u terminima žrtve iz naravnih religija i u uspoređivanju s njima. Odvajanje pak Kristove prisutnosti od sakramentalnosti vodilo je poimanju da je Bog prisutan u svetohraništu, da je Bog prisutan na zemljи, a zaboravljalo se na to da je to još uvijek samo sakramentalna prisutnost koja tek doziva Kristovu prisutnost u paruziji. Euharistijska je prisutnost, naime, Kristova prisutnost u putujućoj Crkvi. Pod euharistijskim prilikama Krist je još putnik, dakako, sakramentalni.²

2. RAZNI NAČINI KRISTOVE PRISUTNOSTI

Navedimo ovdje poznati tekst o raznim načinima Kristove prisutnosti u liturgiji iz saborske »Uredbe o svetom bogoslužju« (SC 7), pri čemu se na poseban način ističe euharistijska prisutnost: »Krist je u svojoj Crkvi uvijek prisutan, a osobito u liturgijskim činima. Prisutan je u misnoj žrtvi ali i u osobi službenika /.../ tako i ponajpače pod euharistijskim prilikama. Prisutan je svojom moći u sakramentima pa, kad netko krsti, sam Krist krsti. Prisutan je u svojoj riječi,

¹ Usp. *Summa Theol.* III, q. 65, a. 3.

² Usp. R. BRAJIĆIĆ, *Bilješke o Euharistiji*, Zagreb, 1971., 3–5.

jer doista on sam govori kad se u Crkvi čita Sveti pismo. Prisutan je napokon kad Crkva moli i psalmira, jer je obećao: 'Gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam ja među njima'« (Mt 18, 20). Krist, naime, nastavlja u nama vlastito djelo crkvenim bogoslužjem i njime na nas primjenjuje svoje otkupljenje. Kako je to moguće? Krist to može, jer je stalno prisutan u svojoj Crkvi. Kao što je Sin, poslan od Oca, ovisan o Ocu tako je i Crkva, poslana od Krista, ovisna o Kristu. Za »Uredbu o svetom bogoslužju« nije bilo dovoljno reći da je Krist općenito uvijek u svojoj Crkvi nego je istaknuto da je prisutan »osobito u liturgijskim činima«. U posvećenju ljudi i proslavi Božjoj (što se zbiva u liturgiji) Crkva nastupa vidljivo, ali samo ukoliko je povezana s Kristom i ovisna o njemu.

Božja riječ, kada je čitamo i slušamo, čini Krista prisutnim. Ona nas poziva da uzmemo dijela u njegovu vazmenom otajstvu. Čitati Sveti pismo znači učiniti po riječi prisutnim Krista kao puninu objave i kao životnu vezu između Boga i čovjeka, te pod vodstvom Duha Svetoga po vjeri u Božju riječ primiti Krista, što će se primanjem sakramenta Euharistije produbiti i dovršiti. Prisutnost Kristova po Božjoj riječi je stvarna, iako ne supstancialna kao u Euharistiji. To nas vodi k misli da je njegova prisutnost po riječi dinamična, tj. ona nije dana radi sebe, niti završno stoji za sebe, nego vodi prema dubljoj prisutnosti i jedinstvu Krista s nama. Prisutnost po riječi je pojam koji valja protumačiti. Već je rečeno da to nije prisutnost po supstanciji. No i po riječi je ipak na neki način stvarno prisutan onaj čiju riječ slušamo, ukoliko ta riječ u sebi ima njegovu misao, osjećaj, želju i volju. Riječ nije prazan simbol, nego ispunjen onim koji se njome služi. Riječu se duh stvarno daje drugome, sebe prelijeva u drugoga i tako se s njim sjedinjuje. To sjedinjenje je na psihičkoj razini, a ne na ontičkoj, stoga se može vršiti i pri fizičkoj udaljenosti. Primjerice, iako je osoba s kojom razgovaramo preko telefona svojom supstancijom daleko od nas, svojom je riječju ipak uz nas prisutna. Glavno je da s nama razgovara, a to znači da zna kako je slušamo, a mi smo pak svjesni da nam ta osoba govori. Sveti pismo nije pismo koje nam je netko napisao a mi ga poslije čitamo, nego nam Bog dok čitamo Sveti pismo u taj čas po pismu kao svojoj riječi govori i zna da ga slušamo.

Božja riječ nije nam dana samo radi sebe, tj. da nam Bog nešto objavi i razotkrije, nego nam je pružena kako bi nas uvela u zajedništvo Božjega života i sjedinjenje s Bogom samim. To se pak u

najvećem stupnju zbiva u Euharistiji: prisutnost Kristova po riječi nije sama sebi svrhom nego je određena da nas dovede do euharistijske prisutnosti i sjedinjenja s Kristom. Riječ je zapravo već početak te euharistijske prisutnosti. Stoga pod ovim vidom nije prikladno govoriti o dvjema Kristovim prisutnostima: po riječi i Euharistiji. To bi značilo na neki način cijepati Krista. U svakom slučaju valja naglasiti da je Kristova prisutnost po riječi takve naravi da znači početak sjedinjenja s njim koji je supstancialno prisutan u Euharistiji. Stoga nas ne iznenađuju riječi koncilske »Uredbe o svetom bogoslužju«: »Dva dijela od kojih se na stanovit način sastoji misa, to jest bogoslužje riječi i euharistijsko bogoslužje, tako su usko među sobom povezana da tvore jedan bogoštovni čin« (SC 56). Praktična posljedica toga jest da nema savršenog sudjelovanja u euharistijskom slavlju bez sudjelovanja u čitanju i slušanju Božje riječi.³

3. KRISTOVA PRISUTNOST U EUHARISTIJI

Istinu Kristove stvarne prisutnosti u Euharistiji spoznajemo po izričitoj Božjoj objavi, a ne po iskustvu vlastitih osjetila.

Redovito ponavljani nauk Katoličke crkve o Gospodinovoj stvarnoj prisutnosti u Euharistiji može se sažeti u tvrdnju: Krist je u istinu (vere), stvarno (realiter) i supstancialno (substantialiter) prisutan u euharistiji. Euharistija jest simbol, ali simbol Kristove ljubavi. Ona je više od simbola: u Euharistiji se Krist stvarno nalazi, prisutan je na sasvim poseban način, jer se u njoj nalazi čitav i cjelovit – Bogočovjek. Iako je Kristova prisutnost u Euharistiji istinita, stvarna i supstancialna, ipak ta njegova prisutnost nije obična i redovita. Očito je da je to otajstvena prisutnost, tj. skrita, osjetilima nedohvatljiva, a samo vjeri dostupna.

a) *O načinu Kristove prisutnosti*

Krist u Euharistiji nije prisutan ni na jedan naravni način, tj. ni kao protežno tijelo u mjestu (mjesno) ni kao duša u svome tijelu (oblikovno), ni kao anđeo u nekom tijelu (ograničeno). Njegova je prisutnost posebna, a zovemo je sakramentalna prisutnost. Ona

³ Usp. *isto*, 23–25.

»nadilazi shvaćanje ljudskog razuma, jer je u nečemu slična prisutnosti duše u tijelu, ali je ipak nadilazi. Slična je u tome što je čitava duša u čitavom tijelu i čitava u pojedinim dijelovima, a takav je čitav i cijelovit Krist prisutan pod svakom prilikom i pod svakim bilo faktičnim bilo mogućim dijelom prilike. Nadilazi je u tome što je Kristovo tijelo u Euharistiji sastavljeni iz dijelova, a duša je jednostavna; što je Kristovu tijelu bitna unutarnja protežnost, a duša protežnosti nema, jer je bez kolikoće; što je Kristovo tijelo prisutno u isto vrijeme na mnogim mjestima preko prilika, a duša i andeo ne mogu biti prisutni u isto doba na mnogim mjestima. Dakle, Kristova prisutnost u Euharistiji vrlo je slična prisutnosti duha /.../ Ove se prisutnosti ipak razlikuju, jer duh je preko tijela u isto doba samo na jednom mjestu, a Krist je preko prilika u isto doba na mnogim mjestima«.⁴

Ova posebna Kristova prisutnost jedinstvena je u stvorenom redu, jer je na način biti (supstancije) ali pod tuđim prilikama (akcidentima), tj. pod prilikama kruha i vina koje su lišene svoga naravnog nositelja. Tuđe prilike služe kao skrovište Kristova čovještva koje je bitno sjedinjeno s osobom Božjega Sina.

Euharistija se razlikuje od ostalih sakramenata po tome što u njoj Krist nije prisutan samo svojom moći kao u ostalim sakramentima nego svojom ljudskom i božanskom biti osobno. Dok je u ostalim sakramentima smrt, uskrsnuće i uzašašće prisutno svojom djelotvornom snagom, dotle je u Euharistiji vazmeno otajstvo prisutno u svojoj djelotvornosti.

Kristova prisutnost u Euharistiji je osobna prisutnost. Osobna prisutnost nije nikada sama sebi svrhom. Ona je uvijek u funkciji prema drugim osobama, a ta se funkcija sastoji u priopćavanju same sebe drugima. Euharistijski prisutan Krist priopćuje se Ocu (žrtva) i nama (gozba).

b) *Vjera u Kristovu prisutnost kroz povijest Crkve*

Već kod sv. Justina (Apol. I, 65) sredinom drugoga stoljeća vidimo da se u prvo vrijeme kršćanstva Euharistija čuvala za bolesnike. Postojala je, dakle, vjera u Kristovu prisutnost u Euharistiji i poslije mise. Poznato je da su u starini kršćani Euharistiju nosili kućama nakon

⁴ A. ANTIĆ, *Euharistija. Krist na žrtvenicima – u nama – među nama*, Split, 1982., 184–185.

mise i sami se pričeščivali tijekom tjedna (o tome pišu Tertulijan, sv. Ciprijan i sv. Bazilije). Već od 4. stoljeća euharistija se čuva u izgrađenim crkvama, u pastoforiju (dodatni manji prostor sa strane u apsidi). Od Tertulijana saznajemo i za liturgiju prethodno posvećenih darova (prethodno izvršena pretvorba), kao što još danas imamo u bogoslužju na Veliki petak kada se pričešćujemo s posvećenim hostijama od prethodnog dana u misi Večere Gospodnje.⁵

Vjera u Kristovu prisutnost u Euharistiji i poslije mise zrcali se i iz riječi kojima sveti oci označuju pretvorbu: metaballein, metapoiein, metarrytmizein, metaousiosis itd. Svi ti izrazi zapravo znače učiniti nešto stalnim iz prethodnoga, odnosno prijašnjega.

Ta vjera u Kristovu prisutnost poticala je na klanjanje Euharistiji. Vrlo rano kršćani su se počeli pričešćivati ne sjedeći (iako je riječ o gozbi), nego stojeći (iz poštovanja prema prisutnom Kristu). Kasnije se iz istog razloga prešlo na običaj primanja pričesti klečeći. U 10. stoljeću redovnici u Clunyju prije pričesti izuvaju obuću. Prema Teodoru Mopsuestijskom vjernici treba da se pričešćuju raskriljenih ruku i oborenih očiju. Tertulijan izvješćuje kako se brižljivo pazi da koja mrvica posvećenog kruha ne padne na tlo. Sve to izriče vjeru u Kristovu prisutnost u euharistiji.

U 13. stoljeću štovanje Euharistije odvaja se od sakramentalne funkcije posvećenih prilika (tj. od pričešćivanja) i Kristova se prisutnost apsolutizira. Isus je pak htio da bude štovan kao naša hrana, a ne kao apsolutni gospodar (iako on to jest), no takav nam se nije sakramentalno dao. Tridentski sabor je to naglasio kazavši da je Krist Gospodin ustanovio ovaj sakrament »ut sumatur« (tj. da se uzima i blaguje kao hrana).⁶

Razmotrimo još malo taj izraz »ut sumatur«. »Kada je Crkva s jedne strane rekla 'ut sumatur', a s druge strane odobrila štovanje Euharistije poslije sv. mise, onda je jasno da se i to štovanje odnosi na Euharistiju pod vidom 'ut sumatur'. Čin blagovanja Krista nije jednostavan čin koji bismo mogli u tren obaviti /.../ To nije samo blagovanje ustima nego i duhom pri čemu je angažiran čitav čovjek, u prvom redu njegovo štovanje i poklon Kristu, njegovo predanje Kristu /.../ Radi se o zalaženju u Kristove dimenzije u koje se čovjek

⁵ Kod istočnih kršćana liturgija prethodno posvećenih darova je dosta česta u vrijeme Velikoga posta (korizme).

⁶ Usp. BRAJIČIĆ, *isto*, 45–46.

ne može ugraditi samo blagujući Krista kao što blaguje tjelesnu hranu. Ono pak što čovjek čini štajući i klanjajući se Kristu u Euharistiji bilo prije bilo poslije mise nije ništa drugo nego spremanje za blagovanje i duhovno upotpunjavanje i dovršavanje žrtvene gozbe. Stoga štovanje Euharistije nije ništa drugo nego duhovna razgradnja žrtvene gozbe; procesija je znak našeg hodanja s Kristom koji nas u ovom sakramenu zove u blizinu svoga misterija; euharistijskim blagoslovom molimo Gospodina da nas on blagoslovi kako bismo mogli unići skupa s njim u živi eulogij Ocu, koji je on svojim životom Ocu izrekao. Takav je blagoslov zov na blagovanje, i to u pravom duhu.⁷ Sve ovo ističe i »Uputa o štovanju euharistijskog misterija«, gdje se govori o euharistijskim pobožnim vježbama (br. 58), o euharistijskim procesijama (br. 59), o izlaganju euharistije (br. 60).

O klanjanju prisutnom Kristu i o euharistijskim pobožnostima Drugi vatikanski sabor nigdje posebno ne raspravlja, ali ih prepostavlja kao načine po kojima Gospodin neprestano dijeli svoj božanski život (usp. PO 5). Dekret o službi i životu prezbitera »Presbyterorum ordinis« upućuje riječ svećenicima (a to se može primjeniti i na sve redovničke osobe): »Da bi svoju službu vjerno vršili neka im bude na srcu dnevni razgovor s Kristom Gospodinom u posjećivanju i osobnom čašćenju presvete Euharistije« (PO 18).

c) *Neke praktične smjernice*

Iz Kristove stvarne prisutnosti u Euharistiji proizlazi dvoje:

Naše crkve zaista su Božje kuće, zato se u njima moramo dostoјno ponašati. Na ovu posebnu Božju prisutnost u katoličkim crkvama upozorava nas »vječno svjetlo« pokraj svetohraništa.

Budući da je u Euharistiji prisutan Krist, Bogočovjek, dužni smo joj iskazivati štovanje koje dugujemo Bogu, a to znači božansko osobno štovanje (latreutsko).

Ovo štovanje iskazujemo privatno i javno. »Pred presvetim sakramentom, bilo da je u svetohraništu bilo da je izloženo javnom klanjanju, poklekne se samo jednim koljenom.⁸ Tjelesne kretnje, naime,

⁷ *Isto*, 46.

⁸ *Rimski obrednik*: Sveta pričest i štovanje euharistijskog otajstva izvan mise, br. 84. – Prije liturgijske obnove kod izlaganja presvetog oltarskog sakramenta trebalo je pokleknuti na oba koljena.

treba da budu izraz naše vjere i poštovanja prema nevidljivo prisutnom Kristu. U obredniku čitamo: »Kod izlaganja presvetog sakramenta u pokaznici neka se upali četiri ili šest svijeća kao i na misi i neka se upotrijebi kâd. Kod izlaganja u čestičnjaku neka se upale bar dvije svijeće. Kâd se može upotrijebiti.«⁹

Sama sveta misa najveće je i najvažnije javno štovanje Euharistije. Vrhunac našeg vjerničkog štovanja presvete Euharistije je sudjelovanje u misnoj žrtvi i primanje pričesti. Podsjetimo se da kod podizanja hostije nakon pretvorbe treba gledati u nju (čime se iskazuje štovanje i vjera u prisutnog Krista), a ne obarati pogled.¹⁰

Osim svete mise Crkva je organizirala i odobrila blagdane i obrede kojima je svrha slavljenje i štovanje Euharistije. U njoj je prisutan Božji Sin za koga Otac, uvodeći ga u svijet, reče: »Neka mu se pokloni svi anđeli Božji« (Heb 1, 6) i kome se kao djetetu na majčinu krilu magi s istoka »pokloniše pavši ničice« (usp. Mt 2, 11). Prema sv. Pavlu, Isusovu imenu treba da se »pokloni svako koljeno nebeskih, zemaljskih i podzemaljskih bića« (Fil 2, 10). To više treba da se klanjamo samom Kristu koji je u Euharistiji osobno prisutan.

Od svetih Otaca spomenimo samo sv. Ivana Zlatoustog koji kaže: »Klanjaj se i pričesti sel!«¹¹ kao i riječi sv. Augustina: »Nitko ne jede ovo tijelo a da mu prije nije iskazao poklonstveno štovanje.«¹²

Zašto po riječima Tridentskog sabora Euharistiji pripada božansko osobno štovanje?¹³ Zato »što sadrži čovještvo koje je Božji Sin za uvjek uzeo i žrtvovao ga na križu da proslavi Oca i spasi braću ljudi. Zbog dostojanstva božanske osobe isto štovanje pripada i njezinu čovještву gdje god se i bilo pod kojim izgledom ono nalazilo«.¹⁴

⁹ *Isto*, br. 85.

¹⁰ Rubrika »Rimskog misala« u svim euharistijskim molitvama izričito govori da svećenik (nakon riječi pretvorbe kruha u tijelo Kristovo) »pokaže posvećenu hostiju narodu« (RM 91, 105, 111, 121), a iz toga slijedi da su vjernici pozvani da je gledaju. Slično se u »Općoj uredbi Rimskog misala« u poglavljiju o koncelebriranim misama kaže da suslavitelji »kod podizanja pogledaju hostiju« (OURM 174, 180, 184, 188).

¹¹ Homil. 3 u *Poslanici Efežanima*.

¹² U Ps 98, 9.

¹³ Usp. DS 1656.

¹⁴ ANTIĆ, *isto*, 198.

ZAKLJUČAK

Krist je među svojim vjernicima pod prilikama kruha i vina radi njihova spasenja. Kad uđemo u crkvu ili kapelu »vječno svjetlo« nas upozorava na prisutnost Emanuela (Boga s nama, Boga prisutnoga) pod neznatnim prilikama kruha u tabernakulu. Stoga naš poklon u prigodi ulaska u crkvu, vladanje za vrijeme bogoslužja i poklon po odlasku iz crkve treba da budu izraz duboke i čvrste vjere u Kristovu stvarnu i trajnu prisutnost u presvetoj Euharistiji.

Kod svake euharistijske pobožnosti treba da iz našeg srca izbija zahvalnost i radost što imamo Krista za Suputnika i Predvoditelja. On, prisutan ali nevidljiv, prati nas i vodi ovozemaljskom cestom, kao onu dvojicu učenika na putu u Emaus. Njih je učvrstio u vjeri u svoje uskrsnuće, a mi ga molimo: »Među svece ti nas smjesti u nebu kod stola svog« (Posljednica na Tijelovo).

SAVEZ U KRVI KRISTOVOJ

UVOD

Za nas u redovničkim zajednicama ovo je vrijeme velikih izazova, novih odvagivanja i odlučivanja. Osjećamo da se mnogo toga pojavljuje. Imamo mnogo više slobode i mogućnosti za poduzimanje novih pothvata, ali nas novi rezultati ne zadovoljavaju u potpunosti. Često osjećamo da nas mnoštvo novih obveza i usmjerenja razbija na mnogo strana te se onaj prvotni žar nekako ohladi i splasne. Zajedno s nužnim promjenama na koje nas sili današnje vrijeme i koje mi izabiremo, uvlače se i neke druge promjene koje nas zateknju, koje nismo izabrali i koje ne pridonose našoj vitalnosti. Osjećamo da nismo zadovoljni s kvalitetom života u našim redovničkim zajednicama i da nam treba neko čvrsto uporište koje bi nam pomoglo u traženju i donošenju novih odluka, u traženju nove svježine i izvornosti redovničkog života.

Mnoge nove potrebe Crkve i svijeta postavljaju se pred nas kao nezaobilazni imperativ, a postojeće i nove snage jedva da mogu zadovoljiti ono što sada činimo i što ne možemo napustiti. Katkada i mi same, a i drugi, stojimo bespomoćno pred očekivanjima i potrebama suvremenog svijeta te se pitamo kako naći prioritete i opet raspaliti vratu prvih početaka.

Istraživanja o redovničkom životu daju nam nešto svjetla za razumijevanje današnje situacije: »*Revitalizirati redovnički život ne znači ponovno odrediti njegove forme, nego probuditi osjećaj za svrhu njegova postojanja, obraniti njegovo značenje pred novim potrebama i stvarnostima, bile one institucionalne bile filozofske naravi. Svijet koji se oko nas mijenja, mijenja i nas. Nemamo više taj privilegij da ostanemo na*

istom mjestu. [...] Ono što je važno, jest da postanemo ono za što smo određeni da budemo ...»¹

Uz to je dobro podsjetiti se da se »redovnički život nije nikada pojavljivao kao radna snaga u Crkvi, nego kao prisutnost jednog žarišta, skupina koja je bila u istraživanju, očitovanje ljudske duše i katalizator društvene svijesti. Niti jedna redovnička zajednica nije u početku mogla zadovoljiti sve potrebe društva u području gdje se pojavila«.²

Ovi nas tekstovi potiču da pogledamo svoju situaciju i u njoj tražimo ono što je nama sada najpotrebnije. Čini mi se da nam u sadašnjem trenutku svjetlo može doći iz sličnih situacija u povijesti spasenja. U Drugoj knjizi o Makabejcima, koja govori o vremenu obnove i traženja vlastitog identiteta, nalazi se jedan zanimljiv podatak o traženju žrtvene vatre koju su svećenici bili sakrili pri progonstvu u Perziju. »*Poslije mnogo godina bi Božja volja da perzijski kralj pošalje Nehemiju: ovaj je dao da vatru potraže potomci onih svećenika koji su je sakrili. Ti izvjestiše da nisu našli vatre, nego nekakvu muljevitu vodu, a on im zapovijedi da je zahvate i donesu. Pošto je bilo pripravljeno sve za žrtvu, naloži Nehemija svećenicima da tom vodom poškrope drva i što je na njima. Tek što su to učinili, u trenutku zasja sunce, dotad zastrto oblakom, i buknu velika vatra, tako te se svi zadiviše*« (2 Mak 1, 20–22).

Zanimljivo je da Nehemija prvo traži vatu, a ne obnovu hrama. Vatra je bila ona koja je započela obnovu. Vatra je bila skrivena i sačuvana, ali ju je trebalo prepoznati, jer je kroz toliko dugo vremena promijenila svoj oblik, ali ne i svoju snagu. Tek s povjerenjem u Nehemijino vodstvo i izlijevanjem pronadene muljevite tekućine u pravi čas nastaje vatra i započinje obnova, i to ona obnova koja vodi i motivira svaku daljnju obnovu i daljnji rast.

Ovaj slikoviti i simbolični tekst daje nam usmjerenje i za naša istraživanja i usmjeravanja obnovā i u našim zajednicama. Prema onome što nam može dati sigurne temelje usmjerava nas i izjava jednog latinsko-američkog redovnika, koji je ovako sažeo iskustvo mnogih redovničkih zajednica: »*Budućnost kršćanske vjere je povezana s onim pokretima, skupinama i družbama, koji su sposobni uvesti osobu u kršćansko iskustvo susreta s Bogom. Apostolska družba koja nije*

¹ Joan CHITTISTER, OSB, »Il fuoco sotto la cenere«, u: *Spiritualità della vita religiosa qui e adesso*, str. 15–16.

² *Nav. dj.*, str. 14.

sposobna uvesti u iskustvo osobnog susreta s Isusom Kristom i pomoći da se ono produbljuje i njeguje, nestat će nakon prve generacije.«³

Središnji pojam koji se proteže kroz cijelu povijest spasenja i koji u sebi povezuje sva iskustva susreta s Bogom, na mnogo različitih načina jest pojam **saveza**.

SAVEZ

Kad govorimo o **savezu**, onda mislimo na mnoštvo Božjih ponuda i njegovo približavanje ljudima kroz znakovite osobe, predstavnike cijelog naroda, poput Noe, Abrahama, Mojsija. To je odgovor na mnoga lutanja i traženja naroda, na mnoge pokušaje i protezanja, ali uvijek nezasluženi dar, inicijativa puna slobode i milosrdne naklonosti, poput one zabilježene u Knjizi Izlaska: »*Vidio sam jade svoga naroda [...] i čuo mu tužbu na tlačitelje njegove. Zato sam sišao da ga izbavim ...*« (Izl 3, 7–8).

Zaustavimo se sada malo u podnožju Sinaja, gdje se događa najveći susret između Jahve i njegova naroda pri sklapanju saveza.

Knjiga Izlaska nam donosi sljedeći tekst:

»*Dode Mojsije i kaza narodu sve riječi Jahvine i sve odredbe. A sav puk odgovori u jedan glas: 'Sve riječi što ih Jahve reče, vršit ćemo.' Tada Mojsije popiše sve riječi Jahvine. A ujutro podrani te podigne žrtvenik na podnožju brda i dvanaest stupova za dvanaest plemena Izraelovih. Zatim naloži mladim Izraelcima da prinesu žrtve paljenice i da žrtvuju Jahvi junce kao žrtve pričesnice. Mojsije uhvati krv; polovinu krvi ulije u posude, a polovinu izlije po žrtveniku. Prihvati zatim Knjigu Saveza pa je narodu glasno pročita, a narod uzvrati: 'Sve što je Jahve rekao, izvršit ćemo i poslušat ćemo.' Mojsije potom uzme krvi te poškropi narod govoreći: 'Ovo je krv Saveza koji je Jahve s vama uspostavio na temelju svih ovih riječi'*« (Izl 24, 3–8).

Mojsije podiže žrtvenik. To je vrlo važan trenutak, vrhunac prema kojemu je Božji narod išao kroz pustinju, pripremajući se za susret sa svojim Bogom. Mojsije vodi svoj narod, priprema ga i poučava. Prenosi mu »sve riječi Jahvine i sve odredbe« (r. 3). Narod prihvata

³ Intervju s jednim latinsko-američkim redovnikom. Citirano prema: M. Tereza SIMIONATO, »Vita religiosa femminile: la sfida della spiritualità, oggi«, u: *Consacrazione e Servizio*, XLIX (2000) 7–8, 18.

»sve riječi što ih Jahve reče« (r. 3) i uz njih voljom pristaje: »vršit ćećemo« (r. 3). Znak je to dijalog, dogovora, onog unutarnjeg hoda kojemu je vanjski hod kroz pustinju rječit znak odvajanja od prijašnjeg načina života u ropstvu te približavanja i usklađivanja životnih usmjerenja sa zakonima što ih Jahve povjerava svome narodu.

Mojsije podiže žrtvenik od dvanaest stupova za dvanaest plemena Izraelovih, a od mladih Izraelaca traži da pripreme žrtve. Sklapanje saveza pečati se krvlju.

Krv je imala snažno obredno značenje: »*Tu krv ja sam vama dao da na žrtveniku njome obavljate obred pomirenja za svoje živote*« (Lev 17, 11). Ona je bila zabranjena za blagovanje, zabranjena za bilo kakvu profanu uporabu. Te su se odredbe o krvi morali pridržavati i stranci i pridošlice. Čak su se i kod dopuštenog klanja životinja, npr. za hranu, morali obdržavati određeni propisi. Krv je morala do kraja isteći (usp. Post 9, 4), biti prinesena na žrtvenik (usp. Lev 17, 3 s) ili prekrivena zemljom (usp. Lev 17, 13), a ostaci te tradicije i strogost tih propisa odjekuju još i dvoranom Prvog jeruzalemskog sabora, kao nešto što ni tada nije izgubilo svoju snagu (usp. Dj 15, 29). Snaga značenja krvi ležala je u tome što je ona nositeljica života: »*Jer je život živoga bića u krvi*« (Lev 17, 11), »*Jer život svakoga živoga bića jest njegova krv*« (Lev 17, 14). Već pri običnom promatranju istjecanja krvi iz živog organizma vidjelo se kako se u njemu gasio život, u ljudskom biću je nestajao onaj dah koji mu je Stvoritelj udahnuo u nosnice (usp. Post 2, 7). Budući da je život Stvoriteljev dar, da je on jedini Gospodar života, s te točke gledišta možemo razumjeti tako stroge zabrane zlorabljenja krvi, ili bolje rečeno, tako snažne zaštite života: »*A za vašu krv, za vaš život, tražit ću obračun: tražit ću ga od svake životinje; i od čovjeka za njegova druga, tražit ću obračun za ljudski život*« (Post 9, 5). »*Jer na sliku Božju stvoren je čovjek!*« (Post 9, 6).

Zato je upravo tako snažna tvar kao što je krv mogla postati vidljivi znak povezanosti Gospodara života sa svjesnim nositeljima toga dara na zemlji – ljudima. Ona je najbolje mogla izraziti tu stvarnost – zapečatiti savez.

Vratimo se Mojsiju. On uzima polovinu krvi i izlijeva je po žrtveniku, znaku Jahvine prisutnosti, a drugom polovinom škropi narod, nakon što mu je još jednom pročitao »Knjigu Saveza« i čuo njihov pristanak (r. 7). Škropeci narod, Mojsije izjavljuje: »*Ovo je krv Saveza koji je Jahve s vama uspostavio na temelju svih ovih riječi*« (r. 8). Prema

židovskoj tradiciji značenja krvi, Židovi su vjerojatno čuli i razumjeli značenje ovih riječi po prilici ovako: »Ovo je znak istog života, jer krv je život (usp. Lev. 17, 14), života koji ja dijelim s vama.« I dok Mojsije krvlju škropi oltar i narod, tajanstveni vez života veže okupljeni narod uz njegova Boga. Zato je put kojim narod ide dalje Jahvin put, put kojim on vodi svoj narod, zemlja u koju ih vodi je Jahvina zemlja koju im on daje u baštinu ... Jahve s njima ide, za njih se bori, odgaja ih, izbavlja, spašava ...

No ovaj lijepi sklad ubrzo dolazi u iskušenje ... Mojsije uzlazi na brdo primiti kamene ploče (usp. Izl 24, 15). Narod vidi slavu Jahvinu u liku oblaka, poput vatre koja sažće (usp. Izl 24, 16–17), ali ne vidi Mojsija. Ta Mojsijeva »odsutnost« je veliki izazov za daljnje povjerenje. Čekanje postaje teško, budnost dolazi u iskušenje pa se javlja potreba za vidljivom sigurnošću. Narod podiže »zlatno tele« (Izl 32, 1–7). To je klasični primjer ljudske nesigurnosti kroz svu povijest, traženje brzih rješenja, nečega što je na dohvati ruke, opipljivo, vidljivo ... ali u isto vrijeme ubrzo pokazuje svu svoju varljivost.

Po iskustvu krhkosti i nepostojanosti narod iznova doživljava Božju veličinu i njegovu vjernost. On obnavlja savez (usp. Izl 34), ne ostavlja svoj narod u pustinji, nego s njim dalje nastavlja put kroz pustinju, i dalje mu daje znakove svoje prisutnosti i zaštite (usp. Br 21, 8), i odgaja ga za povjerenje i prepoznavanje znakova te prisutnosti i onda kada je do kraja neće shvatiti. »S leđa ćeš me vidjeti«, »lice se moje ne može vidjeti« (Izl 33, 23) – reći će Jahve Mojsiju, nakon što je ovaj zaželio vidjeti »slavu Jahvinu«, te je iz pećine, nakon uklanjanja »ruke Jahvine« mogao naslutiti tek tragove njegova prolaza.

OBEĆANJE NOVOG SAVEZA

Uza sva nastojanja oko očuvanja saveza i uređenja života prema prihvaćenim obvezama, narod uvijek ponovno pokazuje svoju krhkost. Zato Jahve obećava Novi savez. Posebno je značajan navještaj upućen preko proroka Jeremije:

»Evo dolaze dani – riječ je Jahvina – kad ću s domom Izraelovim i s domom Judinim sklopiti Novi savez. Ne Savez kakav sam sklopio s ocima njihovim u dan kad ih uzeх za ruku da ih izvedem iz zemlje egipatske, Savez što ga oni razvrgoše premda sam ja gospodar njihov – riječ je Jahvina. Nego, ovo je Savez što ću ga sklopiti s domom Izraelovim

poslije onih dana – riječ je Jahvina: Zakon ču svoj staviti u dušu njihovu i upisati ga u njihovo srce. I bit ču Bog njihov, a oni narod moj. I neće više učiti drug druga ni brat brata govoreći: 'Spoznajte Jahvu!' nego će me svi spoznavati, i malo i veliko – riječ je Jahvina – jer ču oprostiti bezakonje njihovo i grijeha se njihovih neću više spominjati» (Jer 31, 31–34).

Savez s ocima podsjeća na tradiciju, na ono što je primljeno, što treba prepoznati, ali ne ostati na tome. Jahve izričito poručuje kako je nekoć svoj narod »uzeo za ruku i izveo iz zemlje ropstva« (r. 32). Vidljivo je i opipljivo to vodstvo, ali kao da odgovor nije dovoljno osoban i svjestan, a povrh svega nije postojan, te se narod uvijek iznova udaljava od vjernosti savezu. Zato dolazi obećanje Novog saveza. Inicijativa je potpuno s Božje strane, dolazi kao dar Božje naklonosti a ne kao plod nagađanja i diskusija: »Ja ču ... sklopiti Novi savez« (Jer 31, 31.33).

Uočimo snagu kojom se naviješta **novost** ovoga Novog saveza. To nije nešto što je već postojalo pa se sada samo obnavlja, poput novog izdanja već postojeće knjige,⁴ nego nešto sasvim novo. Prof. Vanhoye objašnjava tu razliku Isusovim izjavama o »novom vinu« koje se ne ulijeva u »stare mjebove« (usp. Mt 9, 17 i par.), gdje je riječ o vinu koje je tek počelo proces fermentacije, za razliku od »novog vina« koje će s učenicima »piti u kraljevstvu Oca svojega« (usp. Mt 26, 29), gdje je riječ o nečemu sasvim novom, što ne dolazi kao proizvod zemlje nego predstavlja radost neba. U tom smislu i Pavao govori: »Ako je tko u Kristu, on je novi stvor; staro je nestalo, novo je, evo, nastalo« (2 Kor 5, 17). »Pavao ovdje ne govori o jednoj pomlađenoj osobi, nego o preobraženoj osobi, koja je od Krista poprimila novi vid postojanja.«⁵

⁴ Albert VANHOYE, DI, »Vivere nella Nuova Alleanza«, u: *Meditazioni bibliche*, Edizioni ADP, Rim, 1995., str. 92–93: »U grčkom se pojmom 'novo' izražava s dva pridjeva. Prvi, *neos*, izražava novost neke sadašnje stvari koja se razlikuje od 'stare' [...] Izražava relativnu novost u odnosu na vrijeme, na svježinu neke stvari koja počinje postojati. Drugi izraz, *kainos*, izražava novu vrstu stvarnosti, koja prije nije postojala. Ovu razliku možemo objasniti jednim primjerom: možemo govoriti o 'novoj' knjizi u smislu ponovnog tiska (knjiga je nova, ali je u biti već postojala), ili o 'novoj' knjizi u smislu nastajanja potpuno nove knjige (knjiga je sada nastala, izišla je po prvi put, potpuno je nova po svom sadržaju i nije prije postojala).

⁵ *Nav. dj.*, str. 93.

Zato je Novi savez nešto sasvim novo. Nije to jednostavno obnavljanje već postojećeg saveza. To je za nas važno shvatiti i na praktični način. I mi ovdje mogli bismo se upitati jesu li naše obnove doista obnove ili ponavljanje već postojećeg? Židovi su bili uvjereni da imaju savršeni zakon, ali ih mnoštvo obnova nije uspjelo obnoviti, nego ukrutiti ... Kakvu obnovu mi očekujemo? Joan Chittister u svojoj knjizi *Vatra pod pepelom* drži da prava obnova treba raspiriti vatrnu redovničku zajednicu, koja se uspavala pod pepelom. Zato ispravlja mnoge zabrinutosti s obzirom na smanjivanje redovničkih zajednica te nas stavlja pred pitanje: »*Pruža li redovnički život dovoljno izazova u našem vremenu da bi se našli odgovori na njegove potrebe?*«⁶ Drugim riječima, autorica nas dovodi do preispitivanja da li u svojim nastojanjima oko obnovâ gledamo samo svoje potrebe ili imamo hrabrosti biti proročki znak novosti na koju nas naše karizme obvezuju. Zato dodaje: »*Pravi problem se sastoji u tome da otkrijemo da li pod pepelom još uvijek postoji dovoljno vatre koja bi mogla raspiriti one snage koje su potrebne da redovnički život učine autentičnim. [...] Pravi izazov se sastoji u tome da u sebi oslobođimo snagu duha da u ovom vremenu učinimo ono što smo učinile u jednom drugom vremenu. To bi moglo značiti da u društvu koje je već prešlo u patološki egocentrizam, u jednom gotovo izgubljenom društvu, ponovimo Božji poziv na zajedništvo.*«⁷

Takav snažni poziv i djelotvorno svjedočanstvo bili bi istinska novost i pravi doprinos današnjem društvu. Zato nam je potrebno bolje shvatiti pravu narav Novoga saveza.

U Knjizi Izlaska opisana je obnova Saveza kao ponovno ispisivanje riječi Jahvinih na kamene ploče (usp. Izl 34), a u Jeremijinu je navještaju riječ o nečem drukčijem, Novom savezu koji će biti upisan u ljudska srca (usp. Jer 31, 33).

Obilježja toga Novog saveza jasno su izražena po samom proroku Jeremiji:

1. Savez je to unutarnji, ne vanjski (srce, duša) – r. 33,
2. označava odnos uzajamne pripadnosti – r. 33,
3. izražava odnos svake osobe s Bogom – r. 34,
4. utemeljen je na praštanju – r. 34.

⁶ Joan CHITTISTER, OSB, »Il fuoco sotto la cenere«, u: *Spiritualità della vita religiosa qui e adesso*, str. 37.

⁷ Nav. dj., str. 37–38.

S obzirom na prvo obilježje, ovdje nailazimo na **preobrazbu srca i pounutrašnjenje**: »*Zakon ču svoj staviti u dušu njihovu i upisati ga u njihovo srce*« (Jer 31, 33). Taj se savez jasno razlikuje od sinajskog. Tamo je zakon napisan na kamenim pločama i obuhvaćao je propise, zakone koje je trebalo obdržavati, a koji su se često kršili zbog ljudske slabosti i tvrdoće srca. A kad je srce tvrdo i neobraćeno, i najbolji zakoni ne mogu ništa pomoći. Pri obećanju Novog saveza riječ je o unutarnjoj preobrazbi što nadilazi ljudske napore. Ljudsko biće može za tim težiti jedino otvorenim i poučljivim srcem, s punim povjerenjem da je ono što mu Bog povjerava za njega najbolje, ali unutarnja preobrazba srca može se ostvariti jedino uz božansku intervenciju.

Drugo obilježje Novog saveza, **odnos uzajamne pripadnosti**, proizlazi iz prvoga. Pravi savez je moguće uspostaviti kad je srce obraćeno. Tada se može uspostaviti odnos unutarnje povezanosti između Boga i ljudskog bića. Na to smjera obećanje: »*I bit ču Bog njihov, a oni narod moj*« (Jer 31, 33). Ovo je tipični izričaj saveza koji se trajno ponavlja, ali uvijek izažavan u budućem vremenu, kao nešto što se još treba ostvariti. Proroci su na to uvijek iznova upozoravali i konstatirali nepostojanost ljudskog srca, ali kada ti zakoni doista budu upisani u ljudsko srce, kada ono bude preobraženo, ostvarit će se i potpuna uzajamna pripadnost.

Treće obilježje odnosi se na **osobni odnos svake osobe s Bogom** i unutarnje shvaćanje i poznavanje Gospodina. Jeremija odvažno tvrdi: »*I neće više učiti drug druga ni brat brata govoreći: 'Spoznajte Jahvu!' nego će me svi poznavati, i malo i veliko*« (Jer 31, 34). Poznavanje u biblijskom smislu nije puko intelektualno poimanje, nego označuje duboko osobni odnos. Proroci su često korili narod zbog nepoznavanja Gospodina: »*Vo poznaje svog vlasnika, a magarac jasle gospodareve – Izrael ne poznaje, narod moj ne razumije*« (Iz 1, 3). Njihov glas je često bio snažan poput trube (usp. Iz 58, 1), ali su nerijetko nailazili na tvrdoću srca i nerazumijevanje, na koje ih je sam Gospodin pripremao (usp. Jer 7, 27). Stoga je posebno značajan ovaj učinak Novog saveza po kojemu će se ostvariti unutarnje poznavanje i duboko osobni odnos, bez izvanjskog poučavanja. Poznavanje Gospodina vodi u ostvarenje novoga poretka: »*Zlo se više neće činiti, neće se pustošiti na svoj svetoj gori mojoj: zemlja će se ispuniti spoznajom Jahvinom kao što se vodom pune mora*« (Iz 11, 9).

Kao posljednje obilježje spominje se **oproštenje grijeha**: »... jer ču oprostiti bezakonje njihovo i grijeha se njihovih neću više spominjati«

(Jer 31, 34). Ovo oproštenje objavljuje Božju velikodušnost koja se još jače odražava jer je baš Jeremijino vrijeme poznato po tvrdokorности naroda. Nekoć je Abraham molio za oproštenje za Sodomu zbog barem deset pravednika (usp. Post 18, 22 s), a Jeremiji Bog sam kaže da ne posreduje za svoj narod: »*A ti ne moli milost za narod ovaj, ne diži glasa za njih i ne moli, ne navaljuj na me, jer te neću uslušiti. Ne vidiš li što čine po gradovima judejskim i po ulicama jeruzalemskim?*« (Jer 7, 16–17).

Tako oproštenje izgleda kao nešto nedostizno.

»Ali, Bog se daje ganuti i obećaje potpuno oproštenje, oproštenje koje će omogućiti novi odnos, osobni odnos svake ljudske osobe s njim. Jeremijin navještaj ne objašnjava na koji će se način ostvariti ovo izvanredno Božje obećanje. To će nam objaviti Isus na zadnjoj večeri, u trenutku kad nad kaležom izgovori ove riječi: 'Ova čaša novi je savez u mojoj krvи koja se za vas proljeva.' (Lk 22, 20)«⁸

Obećanje koje je dano po Jeremiji, ostvaruje se po Isusu.

OSTVARENJE NOVOG SAVEZA – NA POSLJEDNJOJ VEČERI

Isus izabire posebno svečani trenutak na koji brižno priprema svoje učenike, u kojem i njegovi osjećaji kulminiraju (»vruće sam želio« – Lk 22, 15). Isus je svjestan dramatičnosti trenutka, svjestan je brutalnosti izdaje koja se približava, ali baš taj trenutak koristi da »izrazi ljubav do vrhunca« (usp. Iv 13, 1). Tako preobražava vlastitu smrt u žrtvu Saveza, za sve. Tako smrt, koja je po sebi uništenje i odvajanje, biva preobražena u dar posebne povezanosti, zajedništva Saveza. Krv prolivena postaje krv Saveza.

Isus, poput novog Mojsija (usp. Izl 24), sa svojim učenicima priprema pashalnu večeru (usp. Mk 14, 12–16 i par.), ali za vrijeme same večere uzima kruh i daje ga svojim učenicima kao svoje tijelo, a zatim im daje i čašu vina, uz popratne riječi: »**Ovo je krv moja, krv Saveza, koja se proljeva za sve**« (Mk 14, 24 i par.). Svjesni zabrane blagovanja krvi, mogli su time biti šokirani (usp. Iv 6, 59), ali svjesni obrednog značenja krvi i posebnosti toga trenutka, osjetili su da se

⁸ Albert VANHOYE, DI, »Vivere nella Nuova Alleanza«, u: *Meditazioni bibliche*, Edizioni ADP, Rim, 1995., str. 99.

ovdje događa nešto novo. Po židovskom shvaćanju krvi oni su mogli razumjeti da im je Isus želio reći: »Ovo je moj život koji ja vama dajem. Nitko mi ga ne oduzima, nego ga ja u slobodi darujem (usp. Iv 10, 18). Dajem vam ga da ga pijete, da on u vama nastavi postojati na jedan unutarnji, ne vanjski način. Dajem vam svoj život, svoju osobnost da se u vama ostvari novost novog postojanja.«

I dok čaša Isusove Krvi klizi od učenika do učenika, tajnoviti vez Novog saveza veže ih u jedno novo zajedništvo. Isus kod zadnje večere ne treba neke druge žrtve. On sam je žrtva i prinositelj žrtve. On prinosi samog sebe Ocu »po vječnom Duhu« (usp. Heb 9, 14). On se dariva. Njegov prinos je »jedanput zauvijek« (usp. Heb 9, 26), te više ne treba ponavljati čin žrtvovanja, jer »On je jednim jedinim prinosom učinio zauvijek savršenim one koje posvećuje« (Heb 10, 14).

A zatim poziva: »Ovo činite na moju uspomenu!« (Lk 22, 19). Isus pritom sigurno nije mislio samo na liturgijsko obnavljanje pashalne gozbe, nego i na darivanje života do kraja. A to je sam potvrdio kad je darovao život do kraja i kad je iz probodenog boka potekla krv i voda (usp. Iv 19, 34).

Uspostavljajući Savez u svojoj vlastitoj krvi, Isus se oslanja na simboliku i postojanje Starog saveza, ali ga nadilazi i daje mu potpuno ostvarenje, ispunjenje onoga što je onaj tek u slici naviještao.

- Dok je Stari savez bio sklopljen s jednim narodom, Isus svoju krv proljeva za sve i tako uspostavlja univerzalni savez otvoren svima.
- Dok je u Starom savezu krv mnoštva žrtava tek simbolično naviještala život i težnju da se ostvari Savez s Gospodarom života, u Novom savezu sam Gospodar života po krvi i tijelu uzima vidljivi oblik i daruje nam svoj vlastiti život.
- Dok je u Starom savezu krv bila izlivena po kamenom oltaru i poškropljena izvana po narodu, u Novom savezu ona se pije i tako obuzima nutrinu ljudskog bića. Znak je to nove dimenzije postojanja i unutarnje motiviranosti, a ne nekog jednostavnog vanjskog obilježavanja ...

Možemo si postaviti nekoliko pitanja u skladu s ovim obilježjima Saveza u krvi:

- Jesu li naše zajednice otvorene za univerzalnost Saveza i promatrano li kroz tu prizmu svaku osobu ili smo još u Starom savezu i zatvoreni u neke naše kategorije spasenja i pripadnosti Gospodinu po tradiciji?

- Jesmo li s Isusom doista stupili u Savez i dopustili da se njegovo darivanje života, njegovo proljevanje krvi nastavi po našem životu?
- Je li Savez u krvi postao glavni unutarnji pokretač našega života, koji obuhvaća sve dimenzije našega osobnog i zajedničkog života, naše ugrađenosti u Crkvu i umiješenosti u povjesnu stvarnost, ili je to ostao samo kao vanjski znak na našem odijelu, na našim zgradama...?
- Jesmo li uopće ušli u dinamiku Saveza?

Isus je od Oca primio snagu za darivanje vlastitog života. Njegov prinos je bio darivanje čitavim bićem, svojim sveukupnim postojanjem, kao nevini i bez mane jaganjac, ali dragovoljno i svjesno. Tako je u sebi ostvario dvije bitne dimenzije: povezanost s Ocem i darivanje ljudima. Njegovo potpuno darivanje Ocu i prihvatanje Očeva plana uvodi ga i u nenadmašivo ostvarenje i druge dimenzije. Tako, »*upravo u trenutku izdaje i ljudske nevjere, Isus od Oca prima snagu za ljubav koja nadilazi sve zapreke, za uspostavljanje saveza i ostvarenje zajedništva. Isusova prolivena krv, koja je znak njegove nasilne smrti, po ljubavi koja dolazi od Oca a koju Isus prima po svojoj molitvi zahvaljivanja, biva preobražena u Novi savez.*⁹

Poput Isusa, i mi smo pozvani živjeti savez u Isusovoj krvi kroz ove dvije dimenzije. I mi trebamo primiti snagu ljubavi koja nam dolazi od Oca, po Isusovoj Krvi. Primati snagu ljubavi znači ulaziti u dinamiku saveza, dopuštati da nas ona vodi i usmjerava, a ne da mi kreiramo svoju povijest po ljudskim kriterijima uspješnosti i ostvarenosti. Tu snagu mi ne možemo sebi dati sami, nego je jedino možemo primiti u stavu otvorenosti i sinovskog predanja. Isusova Krv, po snazi saveza, tada dalje nastavlja svoj tijek, preobražavajući osobu u njegov dar braći i sestrama po velikodušnom služenju svima, bez traženja nagrade ili priznanja. To djelovanje predstavlja uprisutnjene saveza, živi i dinamični vez. Ono nam predočuje sliku jedne nove stvarnosti, novog poretka, koji je uvijek u nastajanju i dinamičnom procesu, za koji ne možemo reći da smo ga ostvarili, ali ga u viziji gledamo i za njim težimo.

⁹ Albert VANHOYE, DI, »Vivere nella Nuova Alleanza«, u: *Meditazioni bibliche*, Edizioni ADP, Rim, 1995., str. 147.

To u sebi uključuje vjernost dinamici saveza po osobnom izboru i osobnom predanju iz ljubavi. To znači biti spreman teći tamo kamo nas snaga ljubavi Božje pokrene, proljevati se poput krvi, izgubiti život, obojiti našu povijest i naše prostore krvlju saveza. To znači hod u vjernosti s Bogom koji je prisutan u povijesti i čini nas svojim suradnicima i suradnicama.

KRV SAVEZA KAO INSPIRACIJA REDOVNIČKIH ZAJEDNICA

Krv saveza je kroz povijest bila inspiracija i dinamična snaga mnogih redovničkih zajednica. Utemeljitelji i utemeljiteljice tih redovničkih zajednica bili su poneseni jednom vizijom, koja je pod različitim vidicima izražavala ovu stvarnost. Marija De Mattias, utemeljiteljica družbe Klanjateljica Krvi Kristove, kojoj pripadam, željela je da njezina družba »... u sebi sadržava i odražava živu sliku božanske ljubavi kojoj je ista božanska Krv bila i jest znak, izražaj, mjera i zalog«¹⁰, kako bi se i uz njezinu suradnju, ali po Božjem daru mogao ostvariti »onaj lijepi poredak što ga je uzvišeni Sin Božji došao uspostaviti na zemlji svojom Krvlju«¹¹. Te riječi i danas spadaju u pokretačku snagu, osnovnu inspiraciju zajednice i danas, jer u sebi nose vatru početaka. Na njima su se nadahnjivale mnoge osobe i prema njima oblikovale svoje stavove, a posebno služenje ljudima. To je bilo očito u nekim posebnim povijesnim trenucima, kada su bile pozvane i životom potvrditi savez ljubavi.

Mislim ovdje na primjer sestara koje su kao misionarke služile u Liberiji. Kad su u zemlji izbili nemiri i život im je bio ugrožen, njihova poglavarica ih je htjela zaštитiti i povući na sigurnije mjesto. One su pritom zapitale: »Kakvo bi to bilo svjedočanstvo darivanja života samo rijećima, a izbjegavanje svake male opasnosti? Isusovu riječ i primjer treba živjeti do kraja, do vlastitog prolijevanja krvi.« I to svoje darivanje i zauzimanje za siromahe živjele su do kraja, dok nisu dale život u listopadu 1992. godine. Njih 5 bilo je ubijeno u Liberiji za vrijeme pobuna u toj zemlji.

Ili, drugi primjer iz naše nedavne prošlosti. Za vrijeme protjerivanja naroda iz područja Banje Luke 1995. godine, skupina sestara iz

¹⁰ Predgovor Konstitucije 1857.

¹¹ Usp. Maria DE MATTIAS, *Pisma*, br. 16, napisano 13. 11. 1838.

Bosanskog Aleksandrovca i Nove Topole bila je prisiljena ući u kombi, a da nisu znale kamo idu i zašto ih voze. Nisu se mogle presvući niti uzeti dokumente, niti zaključati kuću, jer je nalog bio žuran. Kad su bile dovezene do mosta na rijeci Savi kod Bosanske Gradiške, dobile su nalog da idu na drugu stranu po mostu koji je bio miniran. Sestre su oprezno pošle. I tada, kao po dogovoru, zajedno su zapjevale: »Veliča«. To je bio povijesni prijelaz preko rijeke, a taj Marijin hvalospjev promijenio je tu mučnu situaciju u trenutak nade i življena saveza u Isusovoj krvi na konkretni način. Ta je pjesma zapalila novu vatrnu u srcima sestara, i to ne samo onih koje su je tamo pjevale nego i svih koje i sada s njima proživljavaju taj spomen.

Uz ove nesvakodnevne primjere koji su dotaknuli naš život, ne želim umanjiti snagu svakodnevnog darivanja života i svjedočenja saveza tolike braće i sestara koji svojim životom produžuju »Isusovu poklonstvenu ljubav Ocu« i »sebedarnu« ljubav prema ljudima¹² i tako uprisutnjuju snagu Isusova saveza u krvi.

Savez u Isusovoj krvi ne može ostati samo izgovorena riječ. To je događaj koji treba pokrenuti cjelokupnu stvarnost, motivirati naš cjelokupni život. Pred nama je veliko djelo!

¹² Usp. »Konstitucije Klanjateljica Krvi Kristove«, *Vodič života*, 2.

EUHARISTIJA IZVOR I SNAGA ZAJEDNIŠTVA

UVOD

Velikim jubilejom Crkva obilježava spomenčin dvije tisuće godina svoje povijesti i zajedništva s Bogom koji je postao čovjekom u osobi Bogočovjeka Isusa Krista. Slaveći taj jubilej, Crkva živo vjeruje da je Krist svojim uskrsnulim tijelom sada živ u svijetu. »Euharistija je tijelo Spasitelja našega Isusa Krista, koje je trpjelo za naše grijeha, koje je Otac dobrotom svojom uskrisio« (sveti Ignacije Antiohijski, *Poslanica Smirjanima*, VII, 1). Povezujući Veliki jubilej i euharistiju, Crkva želi naglasiti da se jubilejskim slavljem ne spominjemo samo povijesnoga događaja utjelovljenja Sina Božjega, njegove muke, smrti i uskrsnuća, već njime ona svima navješćuje da je naš Spasitelj kao uskrsnuli Gospodin živ prisutan u svijetu. Gdje je našim osjetilima vidljiva i opipljiva ta njegova prisutnost? Gdje i kako mi Isusa danas možemo vidjeti, dodirnuti ga, primiti, s njim razgovaratati? U euharistiji. Tu se s njime sastajemo, slušamo ga kao svojega učitelja, razgovaramo s njim, ulazimo s njim u zajedništvo, s njim i u njemu rastemo. On na euharistijskom sastanku dolazi k nama svojom dušom, tijelom i krvlju, pod prilikama kruha i vina. Kristovo uskrsno tijelo, ali koje je njegovo pravo tijelo, nadilazi ograničenosti naše vremensko-prostorne povijesti, a on nas svojom euharistijskom prisutnošću uvodi u svoju nadvremenu i natpovijesnu stvarnost, uvodi nas u besmrtnost. Euharistija je zato hrana i lijek besmrtnosti. Eto ukratko razloga zašto je euharistija u središtu osmišljenja ove jubilejske godine. Evangelizacijski izazovno za Crkvu danas zvuči poziv Drugoga vatikanskog koncila da je euharistija »izvor i vrhunac svega kršćanskog života« (*Lumen gentium*, 11). Ove uvodne misli žele i nama biti poticaj za razmišljanje o euharistiji kao izvoru i snazi zajedništva,

zajedništva među ljudima, zajedništva Crkve i redovničkog zajedništva, ukoliko je svaka redovnička zajednica u samom srcu Crkve i kao takva sakramentalna stvarnost.

1. PREMIŠLJANJE POVIJESNIH NAGLASAKA EUHARISTIJSKOG OTAJSTVA

Blagopokojni zagrebački nadbiskup Franjo Šeper, sudionik Drugoga vatikanskog koncila (1962.–1965.), prožet zanosnom željom kojom je Koncil pristupio obnovi Crkve polazeći od obnove liturgije, govoreći o otajstvu euharistije u povijesnom razvitu Crkve, ponudio nam je programatske misli koje nisu izgubile na svojoj aktualnosti. Odmah nakon Koncila kazao je: »Bogatstvo ovoga misterija tako je veliko da ga ljudski um ne može do kraja iscrpsti, a pogotovo je nemoguće da svi aspekti tog bogatstva zauzmu jednako živu vrijednost u srcu čovjeka u svako doba. U različito vrijeme, prema potrebama i okolnostima, Crkva je u svojoj pastoralnoj praksi više isticala jedan vidik, a u drugom času drugi. Danas je potrebno razmotriti što u ovaj čas treba da zauzme važnije mjesto, s obzirom na današnje ljudе, njihovу kulturu, njihove zahtjeve« (»Današnji čovjek i euharistija«, *Svesci*, br. 1 /1967./, 23).

Vodeći računa o različitim aspektima euharistijskog otajstva u Crkvi, na koje upozorava nadbiskup Šeper, u povijesti Crkve razlikujemo nekoliko razdoblja razvitka euharistijskog otajstva. To su: apostolsko doba, patrističko razdoblje, srednji vijek koji započinje od karolinške obnove i ide do Tridentskog koncila, zatim barokno razdoblje i, konačno, doba suvremene katoličke obnove. Nije nam namjera ulaziti u analizu svakoga od ovih razdoblja. Pa ipak, zdravom kritičkom sviješću Drugi vatikanski koncil postavio je načela prema kojima za istinsku obnovu euharistijskog otajstva Crkva »mora na svoju povijest gledati također s određenom dozom kritičnosti u Duhu Svetome, u svjetlu dviju za nju obaveznih vjernosti, koje su u stvari jedna te ista vjernost nerazdvojivo sastavljena od dviju obveznih budnosti: od budnosti da se božanski spasenjski dar euharistijskog otajstva neokrnjeno i cjelovito istinski čuva i prenosi kroz sva stoljeća do časa kad će na vidljiv način u slavi doći Onaj koji u euharistiji među svoj narod dolazi na sakramentalan način, te od budnosti za uvjete i okolnosti ljudi svake generacije i svakoga kulturnog prostora, kako bi oni odistinski mogli optimalno primiti i biti spasenjski zahvaćeni

euharistijskim susretom s Kristom i njegovim pashalnim otajstvom prijelaza s ovoga svijeta k Ocu po trpljenju, smrti i uskrsnuću» (T. J. Šagi-Bunić, *Euharistija u životu Crkve kroz povijest*, KS, Zagreb, 1984., 12). Za postignuće toga cilja Crkva danas treba posegnuti osobito u svoje izvore, tj. u apostolsko i otačko razdoblje i tu pronalaziti temelje obnove euharistijskog otajstva. To vraćanje na biblijske i otačke izvore koje je vodilo Koncil u obnovi Crkve, nužno i nas danas poziva da kritičkom sviješću premislimo one naglaske euharistijskog otajstva koji su se u Crkvi počeli razvijati od karolinške obnove, preko srednjeg vijeka i kulminirali u baroknom shvaćanju euharistije. Nime, »u baroknom su se razdoblju u vezi s mjestom i ulogom euharistije u životu Crkve konačno utvrstile promjene po kojima je, pošto je izlaganje Presvetog Sakramenta uneseno u srce kršćanskog kulta, sama misa bivala sve više podređena štovanju Prisutnosti, potiskujući u pozadinu najprije zajedničarski čin vjernika, a konačno i sam svećenički čin! [...] U isti mentalitet spada shvaćanje po kojemu se u misi prije svega vidi sredstvo kojim se proizvodi euharistijska prisutnost Kristova te koje omogućuje klanjanje Prisutnosti« (T. J. Šagi-Bunić, *nav. dj.*, str. 14). Prema tom shvaćanju žarište kršćanske liturgije i euharistijskog otajstva nije toliko žrtvena akcija koliko fizička prisutnost našega Gospodina u svetoj euharistiji. U tom kontekstu euharistija je promatrana kao isključivi posjed svećenika, a svećenik je svoje svećeništvo promatrao kroz moć misne pretvorbe. Barokno je razdoblje izgubilo pravo razumijevanje kršćanske liturgije i to toliko da je u svom vidnom polju sačuvalo samo praznu lјusku liturgije, lјusku koja je toliko više bivala izvana okićena i pretrpana koliko je unutarnja stvarnost išla k tome da bude zaboravljena.

Tema kojoj prilazimo želi svratiti pozornost na neke aspekte euharistijskog otajstva koji su bili u žarištu života Crkve prvih stoljeća, koji su potom kroz povjesni tijek Crkve potisnuti ili zanemareni, a na koje Crkva Drugim vatikanskim koncilom želi ponovno svratiti pozornost u suvremenoj liturgijskoj obnovi.

2. ZAJEDNIŠTVO JE U TEMELJIMA EUHARISTIJE

Isusova želja za zajedništvom u trenutku okupljanja svojih učenika na Posljednjoj večeri prvi je važan trenutak s kojim se susrećemo u govoru o euharistiji. Sveti Luka nam donosi detaljan izvještaj o tome kako Isus šalje Petra i Ivana da priprave sve za Pashu (usp. Lk 22,

7–13; usp. Mt 26, 17–19); Mk 14, 12–16). Tu značajku priprave prepoznajemo u veoma dirljivim Isusovim riječima neposredno prije izgovaranja riječi ustanovljenja euharistije. Čujmo ih: »Svom sam dušom čeznuo ovu pashu blagovati s vama prije svoje muke« (Lk 22, 15). Značenje zajedništva o kojem je ovdje riječ izraženo je Isusovim riječima: Svom sam dušom čeznuo ... Grčki izvornik za ovu čežnju donosi dvije riječi: *epithimía epethímesa* (latinski: *desiderio desideravi*) koje označuju snažnu žudnju, strastvenu želju koja zahvaća čovjeka. Pojam *epithimía* često se u asketskoj književnosti otačkog razdoblja rabi u izražavanju tjelesne želje. Kad se pak pojavljuje istodobno u glagolskom i imeničnom obliku, kao što je naš slučaj, dolazimo do udvostručivanja pojma i onda do pravog značenja zajedništva i ozračja u kojem Isus slavi Posljednju večeru sa svojim učenicima i ustanovljuje euharistiju. Riječ je o sastanku i o zajedništvu za kojim Isus žarko žudi, svom ga svojom ljudskošću želi.

Odmah zatim, neposredno prije nego će nad kruhom i vinom izgovoriti poznate nam ustanovne riječi euharistije: Ovo je tijelo moje ..., ovo je krv moja, Isus učenicima pruža čašu uz izgovaranje četiriju glagolskih izraza kojima ih želi podsjetiti na otajstveno značenje zajedništva. Te Isusove riječi glase: »I uze čašu, zahvali i reče: 'Uzmite je i razdijelite među sobom'« (Lk 22, 17). Glagoli: uzeti (déhomai), zahvaliti (euharistéo), primiti (lambáno), razdijeliti (diameríso), kako se pojavljuju na Isusovim ustima, žele naglasiti njegovo osobno uključivanje u stvarnost euharistijskog zajedništva i istodobno sadrže poziv učenicima da se i oni osobno uključe u to zajedništvo. Ako još imamo u vidu da riječ uzeti ima značenje prijateljskog izabranja, onda euharistijsko zajedništvo s Isusom u središtu u sebi uključuje uzajamnost: uzeti, odnosno izabrat i dati da budeš izabran, zahvaliti i biti zahvalan, primiti i dopustiti da te drugi uzmu, razdijeliti i dati se razdijeliti.

Glede ovoga euharistijskog ozračja zajedništva dobro je pročitati Ivanov opis Posljednje večere, gdje dominira pranje nogu i Isusov poziv učenicima za uzajamnim služenjem (usp. Iv 13, 1–15) te Isusova svećenička molitva Ocu za učenike da ostanu jedno (Iv 17, 1–26). Sav ovaj Isusov govor teološki je utemeljen na Isusovoj objavi ljubavi koja vlada između njega i njegova Oca i na obećanju Duha Svetoga Branitelja koji će učenicima, nakon Isusove smrti i uskrsnuća, otkriti sve bogatstvo božansko-ljudskog zajedništva u koje želi uvesti svoje učenike.

Pavlov izvještaj o euharistiji, prema općem mišljenju najstariji opis ustanove euharistije (1 Kor 11, 23–26), donosi nam također značajne naglaske za povezivanje euharistije i crkvenog zajedništva. »Čaša blagoslovna koju blagoslivljamo – veli Apostol – nije li zajedništvo krvi Kristove? Kruh koji lomimo nije li zajedništvo tijela Kristova? Budući da je jedan kruh, jedno smo tijelo mi mnogi; ta svi smo dionici jednoga kruha« (1 Kor 10, 16–17). A nakon što je učinio usporedbu između tijela Kristova i ljudskog tijela s ciljem da istakne mistično tijelo Kristovo, a to je Crkva, kaže: »A vi ste tijelo Kristovo i, pojedinačno, udovi« (1 Kor 12, 27).

Prva kršćanska zajednica, ona jeruzalemska, sabire bitne značajke svoga identiteta. Te se značajke u osnovici kreću oko euharistijskog zajedništva. Naime, u Djelima nalazimo da su vjernici bili »postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama« (Dj 2, 42) te da »u mnoštva onih što prigrliše vjeru bijaše jedno srce i jedna duša. I nijedan od njih nije svojim zvao ništa od onoga što je imao, nego im sve bijaše zajedničko« (Dj 4, 32). Iako je u svim ovdje navedenim tekstovima riječ o povezanosti euharistije i zajedništva koje se tiče svih Kristovih učenika, podsjećamo da utemeljitelji asketsko-monaških zajednica u IV. stoljeću upravo na ovim novozavjetnim tekstovima postavljaju temelje asketsko-monastičkog životnog izbora, oslonjena na ostvarivanju evandelja.

3. SASTAJANJE KAO KONSTITUTIVNI DIO EUHARISTIJE I KRŠĆANSKOG IDENTITETA

Želimo li pronaći izvore na kojima se Crkva u počecima gradila, tada je nesporno da ih valja tražiti u euharistiji. Ne namjeravamo ulaziti u dokazivanje da je Krist utemeljitelj Crkve koju je on povjerio dvanaestorici na čelu s Petrom. Nas ovdje poglavito zanima konkretna aktualizacija izgradnje Crkve i crkvenosti na temelju euharistije.

Prvi su se kršćani redovito sastajali na euharistiju nedjeljom. Okvir slavljenja tih euharistija bili su židovski obroci (redovito večernje gozbe) u kojima su se izgovarale blagoslovne molitve nad prinesenom hranom. U drevnom spisu pod nazivom *Upute apostolske*, odnosno *Didaché*, sačuvan nam je jedan takav opis slavljenja euharistije u kojemu nalazimo židovske blagoslovne molitve za vrijeme blagovanja, zvane berakah. Ovaj nam je spis osim toga što progovara o euharistiji unutar židovskog konteksta vrlo značajan i zato što se drži da potječe

iz razdoblja nastanka evanđelja, oko polovice prvoga stoljeća. Imamo dakle dovoljno razloga da ga držimo pouzdanim zrcalom života prvih kršćanskih generacija. Odredba glede euharistije u ovom spisu glasi: »U dan Gospodnji saberite se zajedno da lomite kruh i vršite euharistiju, ispovijedajući prethodno svoje prestupke, da vaša žrtva bude čista. A nijedan koji ima spor sa svojim drugom neka se ne pojavi na vašem sastanku dok se nisu pomirili, da se ne okalja vaša žrtva« (XIV, 1–2). Primijetimo temeljne značajke u ovoj odredbi:

1. Prepostavka za slavlje euharistije je vjernički sastanak.
2. Euharistija se shvaća kao zajednički čin skupljene zajednice. Euharistijske molitve koje se u spisu donose neposredno prije ove odredbe u poglavljima IX. i X., tako su složene da zahtijevaju sudjelovanje zajednice.
3. Iz odredbe se vidi da se od pojedinih vjernika traži duhovno uklapanje u sabranu zajednicu kako bi se postiglo jednodušje kroz prethodno pomirenje s bratom i sestrom. Vidi se da je uzajamna ljubav među svima na euharistijskom skupu sastavnica euharistije ukoliko je ona žrtveni čin. Iz toga proizlazi ono što je zasvjedočeno u otačkom razdoblju prvih stoljeća, da euharistiji u užem smislu ne mogu pribivati nevjernici, pa niti katekumeni. Riječ je o tzv. propisu pod nazivom *disciplina arcani*.

Za našu temu o euharistiji kao izvoru i snazi zajedništva u ovom spisu nalazimo još jednu značajnu novost. Naime, u euharistijskim molitvama tu po prvi put susrećemo povezanost euharistije i Crkve opisanu crkvotvornim simbolizmom: »Kao što bijaše ovaj razlomljeni kruh (*klásma*) raspršen po bregovima, i sabran postade jedan, tako neka se sabere tvoja Crkva s krajeva zemlje u tvoje kraljevstvo« (IX, 4). Na tom euharistijskom simbolizmu brojni crkveni oci grade euharistijsku ekleziologiju.

Relativno brzo kršćansko će slavljenje euharistije zadobiti oblik koji će se pomalo distancirati od židovske prakse. Jedna od specifičnih novosti kršćanske euharistije jest njezino slavljenje nedjeljom zato da se naglasi Kristovo uskrsnuće koje daje specifičnu značajku kršćanskoj euharistiji. Osim toga, kršćani su htjeli naglasiti specifičnost euharistije kako se ne bi dogodile zloporabe miješanja običnih obroka i euharistijskog blagovanja tijela Kristova. Na nerede prilikom tih sastanaka ukazivao je već sveti Pavao u Prvoj poslanici Korinćanima (11, 17–22). Tako se pomalo razdvajaju bratske večere (agape) od blagovanja tijela Kristova.

O tome koliko je sastajanje imalo ključno značenje za shvaćanje euharistije u prvim kršćanskim generacijama potvrdu nalazimo kod svetoga Ignacija Antiohijskoga, na prijelazu iz prvoga u drugo stoljeće. U Poslanici Efežanima daje sljedeći naputak: »nastojte se češće sastajati na davanje hvale i slave Bogu. Jer ako se češće okupljate na istom mjestu, sile Sotonine se uništavaju i njegova se pogubnost razara jednodušnošću vaše vjere« (XIII, 1). U tome tekstu euharistijsko sastajanje, izraženo kao »okupljanje na istom mjestu«, ima obilježje nečega što je čvrsto i nepromjenljivo. Koliko je Ignaciju stalo do tih okupljanja svjedoči i upozorenje koje daje biskupu Polikarpu: »Okupljanja neka budu češća; sve pozivaj po imenu« (IV, 2). Osim što i ovdje nalazimo poziv na češća okupljanja, primjećujemo koliko je među prvim kršćanima bilo osjećaja za međusobno zajedništvo. Upozorenje: »Sve pozivaj po imenu«, unatoč činjenici da zajednice nisu bile brojem prevelike, ipak je važan čimbenik za uočavanje komunitarnog euharistijskog osjećaja Crkve u počecima.

U najstarijem detaljnem opisu tijeka slavljenja euharistije koje nam je sačuvano od svetoga Justina, iz polovine II. stoljeća (usp. Sveti Justin, *Apologiae*, I, 65 i 67) okupljanje i sastajanje vjernika za slavljenje euharistije također ima bitno mjesto. Poganskom caru Antoninu Piju (138.–161.) Justin piše što čine kršćani: »U dan, zvani dan sunca (tj. u nedjelju), svi se skupa sastaju na istome mjestu, i oni koji stanuju u gradu i oni koji stanuju na selu. Čitaju se spomen-zapisi apostola ili spisi proroka, već prema tome koliko ima vremena. Zatim, kad čitač završi, predstojnik uzima riječ da opomene i potakne da se tako sjajni primjeri naslijeduju.« Potom slijede molitve i pozdravi cjelevom, a onda se predstojniku donosi kruh i čaša s vinom i vodom, nad kojima predstojnik izriče hvalu i slavu Bogu Ocu po Sinu i Duhu Svetomu. Ta se molitva zove zahvalnica (*euharistía*). Nakon završene molitve i zahvalnice prisutni narod klikne: Amen. Onda đakoni prisutnima dijele »euharistijski« kruh, vino i vodu, i nose ih odsutnima. Za kršćane, napominje Justin, nakon te zahvalne molitve nad kruhom i vinom, to više nisu obični darovi već tijelo (*sárks*) i krv (*haíma*) Kristova. Tako izvještava o slavljenju euharistije sveti Justin. U tome izvješću prepoznajemo osnovni tijek slavljenja euharistije kakav nam je sačuvan do danas. Kako vidimo, okupljanje i zajedništvo vjernika u Justinovu izvještaju o slavljenju euharistije zauzima bitno mjesto.

Prema istom svetom Justinu, uz euharistiju kršćani su donosili i druge darove koji su pohranjivani i koje se dijelilo onima koji su u

nevolji, bolesti, u tamnicama, gostima i svima koji su u potrebi te on zaključuje: »Vodimo brigu o svima potrebnima i uvijek pomažemo jedni druge; i u svim davanjima hvalimo Stvoritelja svega po njegovu Sinu Isusu Kristu i po Duhu Svetom« (*Apologiae*, I, 67). Za prve kršćane euharistija uključuje i socijalno-karatativnu dimenziju.

Iz mučeničkog doba sačuvano nam je jedno zorno svjedočanstvo o nedjeljivoj povezanosti euharistijskog sastajanja i kršćanskog identiteta. Za Dioklecijanova progonstva mučenici Kartage u Africi prilikom sudskog postupka na svako pitanje prokonzula Anulina odgovarali bi: kršćani smo! Pisac navodi sučevu riječ mučeniku Feliksu: »Ne pitam te jesli li kršćanin, nego jesli li održavao sastanak«, pa nadodaje svoj komentar: »O ludog li i smiješnog sučeva pitanja! Jesli li kršćanin, kaže, o tome šuti. A dodaje: Jesli li bio na sastanku, to odgovori. Kao da bi kršćanin mogao biti bez Gospodnjega slavlja, ili bi se Gospodnje slavlje moglo obavljati bez kršćanina! Zar ne misliš, sotono, da kršćanin stoji u Gospodnjem slavlju, a Gospodnje slavlje stoji u kršćaninu, tako da jedno bez drugoga ne može biti? Kad čuješ ime (tj. kršćanin!) razumij sastajanje s Gospodinom, i kad čuješ sastanak, spoznaj ime (= kršćani!)« (*Acta Saturnini, Dativi et aliorum* ..., pogl. 12). Naveli smo nekoliko primjera iz prebogatog duhovnog života prvih kršćanskih generacija zato da podvučemo kako je sastajanje svih vjernika kao raspoznajni znak euharistije i kršćanskog identiteta bilo bitno u to vrijeme. Držim da njihova svjedočanstva ostaju izazov i za naše vrijeme.

4. CRKVOTVORNI SIMBOLIZAM EUHARISTIJE

Snagu crkvenog zajedništva utemeljenu na euharistiji crkveni suoci bogato razradili na čvrstim osnovama koje je sveti Pavao postavio u Prvoj poslanici Korinćanima: »Čaša blagoslovna koju blagoslivljamo nije li zajedništvo krvi Kristove? Kruh koji lomimo nije li zajedništvo tijela Kristova? Budući da je jedan kruh, jedno smo tijelo mi mnogi; ta svi smo dionici jednoga kruha« (1 Kor 10, 16–17). Ove Pavlove riječi pojašnavaju samu bit otajstva Crkve, njezinu euharistijsku narav. Sveta euharistija kroz blagovanje ne samo da nas sjedinjuje s Kristom nego sjedinjuje i nas međusobno. Blagujući njegovo tijelo, »mi mnogi jedno smo tijelo«. Sjedinjujući se s njim, mi se svetim jedinstvom sjedinjujemo i međusobno. To je sveto jedinstvo ljudi u Kristu, bogočovječansko jedinstvo, jedino istinsko i nepropadljivo je-

dinstvo među ljudima. Savršeni izraz te bogočovječanske stvarnosti je sveta euharistija. Temelj tog jedinstva počiva na povjesnom rođenju Kristovu koji je svojim utjelovljenjem u sebi ujedinio Boga i čovjeka vječnim jedinstvom, i sve to prenio i neprekidno prenosi na nas ljudi svojim tijelom u euharistiji Crkve. »Jedno smo tijelo mi mnogi«, kaže Apostol. Time želi kazati da nitko od nas ne sačinjava cijelo tijelo, nego je svaki samo djelić tijela, zato da bismo uvijek osjećali i znali koliko ovisimo jedan o drugom: svi od svakoga i svaki od svih. Iz toga slijedi da smo neophodni jedan drugome: svi svakome i svaki svima, ali i svaki svakome. Naša kršćanska snaga, život i besmrtnost počivaju na tom jedinstvu koje nam daje tijelo Kristovo. Krist je naše istinito jelo i naše istinito piće (usp. Iv 6, 55–56. 48). On je taj »jedan kruh« kojim se hranimo i Njime smo svi mi »zajedničari jednoga kruha«. On je i sama zajednica, i snaga te svete zajednice, a to je Crkva. Hraneći se svetim kruhom i svetom krvlju Gospodnjom, mi se pričešćujemo njegovim svetim tijelom koje je uvijek jedno, i svuda jedno. Tako smo, po riječima Apostolovim »tijelo Kristovo i, pojedinačno, udovi« (1 Kor 12, 27).

Sveti Augustin novokrštenicima, koji su neposredno nakon krštenja slavili euharistiju, na nenadmašan način razlaže tu otajstvenu vezu njih i euharistije, njih koji postaju euharistija. »Želiš li razumjeti što je tijelo Kristovo, čuj Apostola koji kaže vjernicima: 'Vi ste tijelo Kristovo i, pojedinačno, udovi njegovi' (1 Kor 12, 27). Ako ste, dakle, tijelo Kristovo i njegovi udovi, na oltaru Gospodnjem postavljeno je vaše sveto otajstvo: to sveto otajstvo vi primate. Na to što primate, odgovorate Amen, a odgovarajući to potpisujete. Čuj, dakle: tijelo Kristovo, i odgovori: Amen. Budi uistinu tijelo Kristovo, kako bi bio istinit tvoj Amen« (*Govor* 272). Sveti Augustin tumači zašto kruh, zašto »samo jedan kruh« i tko je taj »jedan kruh«, pa nadodaje: »Promotrite kako kruh ne postaje od jednog zrna, nego od mnogo zrnja. Kada ste primili krsno otklinjanje, kao da su vas mljeli. Kad ste bili kršteni, kao da ste bili umiješeni. Kad ste primili organj Duha Svetoga, kao da ste bili ispečeni. Budite ono što vidite i primite ono što jeste« (*isto*). U jednom drugom govoru slično će govoriti: »Sjećate se što je nekoć bio taj stvor na njivi, kako ga je zemlja rodila, kiša hranila, do klasa dovela. Zatim ga je ljudski rod skupio na gumno, mlatio, vijao, spremio u žitnicu, iznio, samljeo, poprskao vodom, ispekao, i tek onda napokon doveo do kruha. Sjećate se i sebe: nije vas bilo; i stvoreni ste; skupljeni ste na Gospodnje gumno; radom volova, to jest navjestitelja evanđelja bili ste mlaćeni. Kad ste kao

catekumeni bili ostavljeni da čekate, to ste bili čuvani u žitnici. Dalje ste svoja imena; počeli ste se mljeti postovima i otklinjanjima. Poslije ste došli k vodi i poprskani ste: postali ste jedno. Pridolaskom žara Duha Svetoga bili ste ispečeni, i postali ste kruh Gospodnji. Eto što ste primili. Kao što, dakle, vidite da je jedno to što se zabilo, tako budite jedno i vi, ljubeći se uzajamno, držeći jednu vjeru, jednu nadu, nedjeljivu ljubav« (*Sermo Denis*, VI). Isto tako biva i s vinom za koje kaže: »Braćo, promotrite kako se dolazi do vina. Mnogo jagodica visi na grozdu, ali mošt iz jagodica slijeva se u jedno« (*Govor* 272). »Vino je bilo u mnogo jagodica, a sada je u jednom: jedno je u slasti čaše, ali poslije stiskanja u preši. I vi ste poslije onih postova, poslije napora, poslije poniženja i pokajanja, sad već u ime Kristovo nekako došli do čaše Gospodnje: i ovdje ste vi na stolu, ovdje ste vi u čaši. To ste zajedno s nama: skupa smo to, skupa pijemo, jer skupa živimo« (*Sermo Denis*, VI).

Nadovezujući se na istu Pavlovu misao da je euharistija »zajednica tijela Kristova«, sveti Ivan Zlatousti će nadodati: »Ta što ja govorim: 'zajednica'? Mi smo samo to tijelo. Jer što je kruh? Tijelo Kristovo. A što postaju oni koji blaguju? Tijelo Kristovo; ne mnoga tijela, nego jedno tijelo. Kao što kruh, načinjen od mnogo zrnja postaje jedan, te se zrnje ne vidi zbog njihovog sjedinjenja, tako se i mi sjedinjujemo i s Kristom i među sobom« (*In Epist. 1 ad Corint. Homil.* 24, 2: PG 61, 200). Kad bi netko mogao vidjeti Crkvu po tome koliko se ona sjedinila s Kristom po pričesti njegova tijela, taj ne bi ništa drugo video nego sâmo Gospodnje tijelo (usp. Nikola Kabasilas, *Tumačenje liturgije*, 38, PG 150, 452C–453A).

Crkveni oci snažno naglašavaju crkvotvornost euharistije, crkveno jedinstvo koje euharistija ostvaruje. Krštenjem primamo vjeru, a euharistijom Crkvu. Sveti Augustin na postavljeno mu pitanje: Što ću još sada primiti ako krštenje već imam? odgovara: »Primit ćeš Crkvu, koje nemaš (*accepturus es ecclesiam, quam non habes*); primit ćeš jedinstvo, kojega nemaš; primit ćeš mir (*pacem*), kojega nemaš« (*Sermo Denis*, VIII, 37).

ZAKLJUČAK

U uvodnim riječima spomenuli smo ozračje u kojemu Isus, prema evanđelistu Luki, okuplja svoje učenike, slavi Posljednju večeru i ustanovaljuje euharistiju. Ukazali smo na svečanu Isusovu gestu prije

same ustanove euharistije i na riječi u kojima se nalazi jaki Isusov poticaj na međusobno uključivanje u koje želi uvesti učenike. Odmah nakon riječi ustanove euharistije Luka donosi epizodu rasprave među apostolima koji žele utvrditi tko je među njima najveći, i to baš neposredno poslije ustanove euharistije. Riječi kojima se toga časa Isus obraća apostolima, interpretativni su ključ razumijevanja euharistije. Isus im reče: »Kraljevi gospodaju svojim narodima i vlastodršci nazivaju sebe dobrotvorima. Vi nemojte tako! Naprotiv, najveći među vama neka bude kao najmlađi; i predstojnik kao poslužitelj. Ta tko je veći? Koji je za stolom ili koji poslužuje? Zar ne onaj koji je za stolom? A ja sam posred vas kao onaj koji poslužuje« (Lk 22, 25–27). U ovim Isusovim riječima, koje se stilom i porukom približuju Isusovu tumačenju pranja nogu kod Ivana, nije moguće promatrati samo neku vježbu poniznosti. Naprotiv, ovaj je Isusov govor bitni sastojak logike Isusove koja ga vodi ustanovi euharistije. On sadrži osnovno polazište iz kojega nam valja egzistencijalno čitati otajstvo utjelovljenja i cjelokupni zemaljski put Sina Božjega čovjekom postala sve do njegove muke, smrti i uskrsnuća.

Euharistija je otajstvena stvarnost koja nas uči kako Bog Isusa Krista objavljuje i ostvaruje svoju transcendenciju, naime, da on to ne čini udaljujući se od ljudi, već pružajući im svoj savez. Šalje vlastitoga Sina u svijet i u povijest, ne da vlada svijetom i poviješću, nego da služi ljudima sve dotle da postaje njihova hrana i izvor njihova spasenja. Euharistija je zato krajnja, najjača gesta vjernosti kojom Bog ostvaruje svoj spasenjski plan, vjernosti koja dolazi od Boga koji se ne ravna logikom moći i vladanja, već logikom služenja i darivanja.

Pristupati otajstvu euharistije s tog kuta promatranja, a to nam je bila namjera u ovom izlaganju, moguće je prepoznati i utvrditi neke specifične naglaske za kršćansku i redovničku duhovnost:

1. Vjera je jedini način za otkriće i prepoznavanje euharistijskog otajstva koje nas uvodi u novu logiku razmišljanja i ponašanja, u logiku služenja, sebedarivanja, zajedništva. Tom logikom euharistija sadrži sveukupnost vjere Crkve i postaje uistinu *memoria fidei*, otajstvo vjere. Postoji, dakle, veza identiteta između vjere i euharistije.

2. Postoji nadalje nazuža veza između euharistije i Crkve. Uzakali smo na tu vezu. Odnos je recipročan, tj. uzajaman: od euharistije do Crkve, koja je tijelo Kristovo, dakle euharistija. Iz ove recipročnosti slijedi da se nijedna kršćanska zajednica, po sebi se razumiye niti redovnička, nikad ne može izgraditi bez temelja na presvetoj euharis-

tiji, snagom Duha Svetoga. U euharistiji Crkva otkriva svoj poziv. Svaka crkvena i redovnička zajednica postaje Crkva u onoj mjeri u kojoj postaje euharistija, a u euharistijskom slavlju svaka takva zajednica otkriva autentičnu sliku sebe, tj. da je Crkva. Euharistija je zato eminentno sakrament Crkve, *sacramentum Ecclesiae*.

3. Euharistija je izraz svetosti Crkve, one svetosti koju zovemo »općinstvo svetih«. Time što smo s Kristom »jedno tijelo i međusobno udovi«, mi smo uzajamno uzglobljeni i svezani sa svima svetima: apostolima, prorocima, mučenicima, isповjedaocima, sa svima svetima. Euharistija je vidljivo iskustvo i oživotvorene te svetosti po i u Tijelu Kristovu.

4. Euharistijsko otajstvo kolikogod ostaje otajstvo, ne protivi se razumu. No, istina je da je euharistija prije nego li se o njoj razmišlja kao o istini, spasenjski događaj u koji smo pozvani uključiti se. Ona je gesta Boga koji s čovjekom ulazi u zajedništvo, u savez ljubavi. Kao takva, euharistija potresa i nadilazi razumske sheme čovjekove. Ona nije »rebus« pred kojim čovjek ostaje zatečen da pokaže svoje spekulativne sposobnosti. Euharistija je otajstvo Boga koji nam uljava povjerenje, ne konkurenciju.

5. Euharistija nas uči da se do istinskog poznавanja Boga dolazi tragom povijesti njegovih spasenjskih gesta, a ne pokušajem uvođenja u spasenjsku Božju povijest nekih svojih mentalnih shema. Zato je euharistija memorijal, spomenčin Božjih gesta, često ljudski veoma jednostavnih, poput zajedničkih sastajanja i druženja s Njim, zajedničkog blagovanja Njegova tijela. U takvim gestama prepoznajemo Božje milosrđe, prijateljstvo i zajedništvo. Te spasenjske Božje geste postaju raspoznavni znak stvaranja svakog crkvenog, redovničkog i općeljudskog zajedništva.

Na početku RT predsjednik HKVRP o. Vjenceslav Mihetec pozdravlja nazočne

Predavači: o. T. Zdenko Tenšek i s. Ines Kezić s predsjednicom HUVRP s. Elvijom Krišto

O poklonstvenom vidu Euharistije govorio je o. Marijan Steiner

Nakon predavanja bila je prilika za postavljanje pitanja i diskusiju

Molitva u crkvi Krista Kralja na Mirogoju za sve koji su svoj život dali za slobodu Hrvatske

Poslije molitve sudionici RT pješice su se uputili Najvjernijoj Odvjetnici hrvatskoga naroda u Remete

Mladi karmelićani pjesmom su progovorili o svom životu posvećenom Bogu

XVII. REDOVNIČKI TJEDAN 2001.

Mjesto održavanja: Franjevački samostan u Dubravi –
Zagreb, Avenija G. Šuška 2

»MLADEŽ PRED IZAZOVOM I PONUDOM DUHOVNOSTI« PROGRAM

Utorak, 28. kolovoza

- 9,00 Zaziv Duha Svetoga, pozdrav Predsjednika HKVRP
Predavanje: »Otvorenost mladeži religioznoj dimenziji«
(dr. Valentina Mandarić)
Diskusija
- 10,30 Odmor
- 11,00 Zajednička priprema za euharistiju
- 11,30 EUHARISTIJA
- 16,00 Predavanje: »Mogućnosti i zadaće 'mladenačke' duhovnosti«
(don Drago Škarica)
diskusija
- 17,00 Odmor
- 17,30 Večernja molitva

Srijeda, 29. kolovoza

- 9,00 Srednji čas
Predavanje: »Svjetski dan mladeži – poruka i značenje«
(s. Ružica Nenadić)
Diskusija
- 10,30 Odmor
- 11,00 Zajednička priprema za euharistiju
- 11,30 EUHARISTIJA
- 16,00 Priopćenja: Što činimo?
(s. Silvana Skorić i fra Dragutin Bedeničić)
Što nam je činiti? (o. Franjo Podgorelec)
- 17,30 Odmor
- 18,00 Završna riječ Predsjednice HUVRP
Svečana večernja

OTVORENOST MLADEŽI RELIGIOZNOJ DIMENZIJI

UVOD

Razmišljajući o temi *Otvorenost mladeži religioznoj dimenziji*, našla sam se pred dilemom: je li riječ o jasnoj činjenici, nečemu što se samo po sebi razumije, i koju treba samo potvrditi ili je, pak, potrebno podvrgnuti provjeri i utvrditi u kojoj se zapravo mjeri može govoriti o religioznosti među mladima.

Na početku valja upozoriti na neke važne pojmove koje ćemo koristiti, koji su vrlo složeni, i ovisno o kontekstu u kojem ih se koristi imaju različito značenje. To su: »mladež«, »religija«, »religioznost«, »vjera«. Pojam »mladež« vrlo je teško obuhvatiti jednom definicijom. Naime, dobro znamo da je životno razdoblje koje nazivamo mladost vrlo široko i u sebi integrira nekoliko podfaza: predadolescenciju, adolescenciju, zrelu mladost. Nije ovdje riječ ni o kakvoj terminološkoj slagalici, već se radi o fenomenološkim razlikama u pojedinim životnim fazama koje zbog svoje specifičnosti zahtijevaju vlastiti pristup s psihološkog, kulturnog i religioznog aspekta. Nije isto govoriti o religioznosti adolescenata i religioznosti zrelih mladih. Stoga, govor o mladima zahtijeva široko poznavanje obilježja svake pojedine faze kako bi se mogao teorijski percipirati jedan pojam koji bi sve te posebnosti povezao. U našem kontekstu pod pojmom »mladež« podrazumijevamo široki životni luk koji obuhvaća predadolescente, adolescente i zrelu mladost. Opasno je u bilo kojoj situaciji, pa tako i u crkvenoj, stvarati govor o mladima polazeći od »nekih mladih« i to onih nama bliskih. Ne postoji uniformirani govor koji bi obuhvaćao sve mlade. Mladost je polivalentna – pred nama je uvijek jedan neistraženi arhipelag.¹ Kada mislimo da smo ga uspješno snimili i da

¹ H. LEHALLE, *Psicologia degli adolescenti*, Borila, Rim, 1989.; R. MARTINELLI, *L'identità personale nell'adolescente*, La Nuova Italia Editrice, Firenca,

konačno imamo vjerodostojnu fotografiju, odmah se uvjerimo da je naša slika već zastarjela.

Isto su tako važne suglasnost i jasnoća u korištenju pojmoveva: »religija«, »religioznost«, »vjera«, pa i »crkvenost. Bilo bi zanimljivo otkriti što mi, ovdje prisutni, razumijemo pod navedenim pojmovima. O tim pojmovima bit će govora nešto kasnije.

Izlaganje ima tri dijela. U prvom dijelu kratko ću naznačiti neke socio-kulturne odrednice koje usmjeravaju život današnjih mladih. U drugom ću dijelu pokušati pokazati u kojem smislu se može govoriti o otvorenosti mladih za religiozno pitanje i koja su prepoznatljiva obilježja religioznosti kod naših mladih. I u trećem dijelu svoga izlaganja pokušat ću razmišljati o tome može li redovništvo biti izazov mladima danas.

1. ŽIVOTNI OKVIR ILI HUMUS IZ KOJEGA IZRASTAJU DANAŠNJI MLADI

Ovdje se ne želim baviti sociološkim analizama našega društva koje u svojim tranzicijskim procesima zadobiva novo naličje, doduše još uvijek nedovoljno jasno da bismo mogli naslutiti kakav će konačni oblik imati. No moram reći da su upravo ti društveni procesi nakon devedesetih godina utjecali na religijsku strukturu i revitalizaciju religije u Hrvatskoj, što se primjećuje i kod mlađe populacije.

Ako postoji jedna riječ koja u sebi integrira novije procese u našemu društvu, gotovo na svim životnim područjima, onda je to zasigurno riječ »kriza«. Vjerujem da nismo dovoljno svjesni koliko društveni događaji utječu na nas osobno: na naš mentalni sklop, naš način života, način percipiranja stvarnosti i prosuđivanja pojedinih događaja, na naše međuljudske odnose, na stav prema temeljnim institucijama, odnos prema budućnosti. Posebno se to odražava na mlađe, za koje se kaže da su zrcalo svakog društva.

Cjelokupna društvena situacija stvara ili dodatno povećava duboku tjeskobu kod mladih danas, koja se povećava uslijed nesposobnosti,

1984.; J. JANEWAY CONGER – N. L. GALAMBOS, *Adolescence and Youth. Psychological Development in a Changing World*, Longman, 1997.; IVAN PAVAO II., *Catechesi Tradendae*, Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 37. i 38; BISKUPI BIVŠE JUGOSLAVIJE, *Radosno naviještanje evanđelja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983., br. 12; KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu*, KS/NKU HBK, Zagreb, 2000., br. 181.

ili bolje reći, lažnih mogućnosti za planiranje vlastite budućnosti. Za današnje mlade sutra nije više sinonim za »biti bolje«, nego je sutra postalo izvor negativnih slika, nesigurnosti i straha.² Dovoljno je ovdje spomenuti (ne)mogućnosti upisa na željeni fakultet ili nakon uspješno završenog studija (ne)pronalaženja stalnog radnog mesta. Zašto sve ovo spominjem? Zbog toga što je socio-kulturološki ambijent *humus* unutar kojega mladi oblikuju svoj identitet, pa i onaj religiozni.

Koje su to bitne odrednice cjelokupnog duhovno-kulturnog obzorja koje oblikuju svakodnevno životno iskustvo mladih? Tko sve oblikuje njihov način razmišljanja, stil života, njihovo traženje smisla, njihove meduljudske odnose, njihovu religioznost? Među mnogobrojnim tendencijama u suvremenom društvu nabrojiti ću samo one za koje mi se čini da utječu na životni stil mladih. Ne treba biti sociolog niti veliki analitičar da bismo zaključili kako danas u društvu prevladava subjektivizam, individualizam, želja za samostvarenjem, moralni relativizam, konzumizam, afektivni, intelektualni i duhovni nomadizam, glorificiranje autonomije i slobode, tolerancija koja graniči s relativizmom i indiferentizmom. Ja ću se kratko zaustaviti na individualizmu, modernom nomadizmu i konzumizmu.

1.1. Individualizam

U modernoj kulturi, za koju mnogi kažu da je lišena ciljeva i temeljnih vrijednosnih orientacija, individuum je zadnja instancija preko koje i iza koje se ne ide nikamo dalje. Vlastito »ja« postalo je jedini prostor za samostvarenje i samo unutar njega sva druga životna iskustva mogu pronaći smisao i vrijednost. Autoritet koji dolazi izvana nerado se prihvata, još manje cijeni ili voli. (To je stvarnost i u našim redovničkim zajednicama!) Veliča se sloboda, individualizam, subjektivizam, a drugi postaje predmet straha. Tako se na Broadwayu u New Yorku pojavio vrlo zanimljiv grafit, na kojem stoji: »*Drugi su samo zapreka između mene i sreće*«.³ Riječ je o slobodi koja ne obvezuje. Biti slobodan u takvoj perspektivi znači biti neograničen,

² J. M. PETITCLERC, »Di fronte all'indifferenza religiosa dei giovani d'oggi«, u: C. SEMERARO (ured.), *I giovani fra indifferenza e nuova religiosità*, Leumann (TO), 1995., 192.

³ R. MION, »Domanda di valori e di religione nei giovani dell'Europa dell'Est e dell'Ovest«, u: *Salesianum* 57 (1995.), 309.

imati najširu lepezu mogućih izbora, pri čemu svaki izbor ima svoje opravdanje. Svako, pa i najmanje osporavanje dočekuje se s nelagodom i odbijanjem. Ignoriraju se čak i pozitivne uloge pojedinih institucija, što se odražava i na odnos mlađih prema Crkvi. Institucije se nikako ne uklapaju u životnu lozinku mlađih, koja glasi: imati sve, i to odmah; vrijedi samo ono što se odmah može iskusiti. Privatnost i sadašnji trenutak dobivaju na cijeni, dok društveni, politički i institucionalni svijet gubi kredibilitet. Samozaštita, svijest o sebi, individualna kultura dominiraju u tolikoj mjeri da su Francuzi ovo naše vrijeme nazvali ego-logijom ili ego-latrijom.⁴ Vrijede emocije, osjećaji, druženje, zabavljanje, prijateljstvo. Jednom riječju, osobno iskustvo postaje mjerilo stvarnosti, objektivnosti i istine.

1.2. Afektivni, intelektualni i duhovni nomadizam

Društvo s visokim tehnološkim standardom, razvijenom komunikacijskom mrežom i suvremenom prometnom umreženošću, pogađuje modernom nomadizmu. Tako današnji mlađi više nisu samo stanovnici jedne zemlje ili članovi jedne obitelji; oni dijele svoju svakodnevnu egzistenciju između škole, sportskih stadiona, koncertnih dvorana, plesnih podija, širokih trgova i svijeta Interneta. Svako od tih navedenih mjesta, kojima valja pridodati pojačan utjecaj televizije, nudi pluralitet životnih, političkih, moralnih i religioznih opcija.⁵ Riječ je o afektivnom, intelektualnom i duhovnom nomadizmu. Mediji iz dana u dan umnažaju svoje ponude, hrane želje koje se nerijetko pretvaraju u frustracije, agresivnost i apatiju, posebno kod onih mlađih kod kojih je velika disproporcija između želja i stvarnih ekonomskih mogućnosti. R. Musil današnjeg mladog čovjeka opisuje kao čovjeka »bez kvalitete«, lišenog dubokih uvjerenja, svedenog na neprestano eksperimentiranje želja i emocija; čovjeka »bez doma«, iščupanog iz određene kulture, ideološke i religiozne pripadnosti. Jednom riječju, čovjeka modernog nomada.

I kod naših mlađih je prisutna naglašena želja za Zapadom. Zapad je mentalna matrica na kojoj mlađi grade svoje snove, životne vizije, stilove: od glazbe, stila oblaženja, do konkretnih stavova i ponašanja.

⁴ S. ABRUZZESE, »Individualismo e appartenenza nell'Italia sui valori«, u: *Il Quadrante scolastico*, 1993., br. 57, 119–129.

⁵ J. M. PETITCLERC, isto, 193.

Pritom prednjači američka kultura koja im je dostupna putem medija (glazba, moda, film). Stefano Pistolini, talijanski novinar, poznavatelj supkulture mladih, tvrdi da je Amerika mentalno stanje za mnoge mlade Europljane.⁶ Usred kulturnog pluralizma današnji su mladi (barem u mentalnom sklopu) postali suvremeni nomadi, vagabundi, bez ijedne stvarne i trajne ukorijenjenosti. Živimo u vremenu prijelaza od egzistencijalnog monocentrizma na egzistencijalni policentrizam. Jedna osoba pripada različitim skupinama koje nisu uvijek međusobno uskladene, pače, ponekad su u temeljnim načelima potpuno oprečne. Ne postoji jedna istina, već pluralitet istinâ. Mladi su izloženi vrlo različitim i suprotnim socijalizacijskim utjecajima, što nipošto ne pogoduje identifikaciji s uzorima i usvajanju vrednota.

1.3. Konzumizam

Jedan poznati zapadni analitičar razmišljajući o konzumizmu kao dominirajućom društvenom stvarnošću, ustvrdio je: »konzumizam je stvarnost na Zapadu, ideal na Istoku«.⁷ A gdje smo mi? Negde između! Ako konzumizam kod nas još uvijek nije stvarnost većine, zasigurno je ideal za kojim se teži.

Uspoređujući različite europske sredine, zamjetit ćemo određene specifičnosti koje su svojstvene pojedinim društvima, ali ima nešto što je zajedničko svim kulturama, a to je potrošački duh. Kupovati i trošiti prepoznatljiva je konstanta u svim modernim kulturama. Visokorazvijeni reklamni sustav iz dana u dan povećava apetite, potrebe, želje i na taj način manipulira hedonističkim instinktima suvremene mase, napose mladih.⁸ Konzumiranje postaje stil života, za mnoge životno geslo.

Nije problem u tome što suvremeni čovjek želi kvalitetniji i bolji život, već u apsolutiziranju »imati«. »Imati« je cilj koji preuzima vodstvo na ljestvici individualnih i društvenih vrednota.⁹ Posjedovanje

⁶ S. PISTOLINI, *Gli sprecati. I turbamenti della nuova gioventù*, Feltrinelli, Milano, 1995.

⁷ A. J. METEJKO, »Civic Culture and Consumption in Eastern Europe«, u: *Sociologia Internationalis*, 1991., br. 1, 75–102.

⁸ S. J. HERVÉ CARRIERS, *Dizionario della cultura. Per analisi culturale e l'inculturazione*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1997., 381.

⁹ *Isto*, 384.

polako preuzima i simboličku ulogu: predstavlja znak uspjeha, pri-padnost određenoj društvenoj kategoriji, imitaciju umjetnog elitizma. Reklamni inženjeri igra na iluziju prividnoga, jednostavnoga, idealiziranoga, a pred sobom ima potrošača uznemirenog, znatiželnog, općaranog novim. Opustošenom modernom životu reklama nudi po-trošnju kao lijek (Christopher Lasch).¹⁰

Kakve to ima posljedice na mlađog čovjeka? Prekomjerna po-trošnja i opsesija za posjedovanjem rada egocentrizam i individualizam. Današnji stil života većine mlađih ljudi temelji se na načelu sviđanja i lozinci koja glasi: »ne mogu bez toga«.¹¹ Posjedovanje po-staje odskočna daska za dokazivanje pred drugima. Sve što imam, odijevam, mora biti kvaliteta, poznata marka, i to ona koju rijetki nose. To onda izaziva potrebu za uspoređivanjem i poistovjećivanjem, ali i željom za razlikovanjem od drugih. Tako skupocjeni predmet nije samo stvar nego predmet + slika koja se stvara u odnosu na druge.

Sreća i uspjeh u životu poistovjećuju se s posjedovanjem što je moguće više i udovoljavanjem tijelu, svim njegovim željama. Ovakav pogled na život dovodi do toga da se sve traži izvan sebe samog, u čovjekovoj se nutritri ne rađa ništa osim želje.

Prevelika usmjerenošć na trošenje promiče hedonistički oblik života u kojemu askeza, umjerenošć, solidarnost, suosjećanje nemaju mjesta. Pragmatizam i instrumentalizam postaju opće načelo, čak i u među-ljudskim odnosima. Tako, kaže Levinas, moderni čovjek nije sposo-ban priznati drugoga i na licu drugoga otkriti poziv za pomoć.¹² Zatvara se pred zahvalnošću. Kod njega se sve odvija po kupo-pro-dajnom načelu (čak i darovi). Ništa bez protuusluge. Evandeoska logika: »veća je radost u davanju nego u primanju« zvuči posve strano i besmisleno. Puno je pak prihvatljivija stara latinska uzrečica: *Do, ut des!* ili ona: *Do, ut facias!* I odnos s Bogom počinje se graditi na sličnoj paradigmi: plaćaju se mise, nižu molitve da bi se dobilo to i to, postiglo to i to. (Ponešto od toga ima i u redovničkoj duhov-nosti.)

Mogli bismo navesti i druge suvremene tendencije u društvu koje se negativno odražavaju na oblikovanje identiteta. No čini mi se da

¹⁰ Isto.

¹¹ R. MION, isto, 312.

¹² Isto, 315.

i ovo dosad rečeno dovoljno ukazuje u kakvom ozračju žive naši mladi. Očito da društvo u cjelini ne pogoduje otvorenosti čovjeka prema transcendenciji. Logika suvremene kulture u potpunom je proturječju s biblijskim poimanjem Boga koji »sam sebe opljeni uzevši lik sluge« (usp. Fil 2, 7).

No uza sve to, kod velike većine naših mladih primjećuje se želja za transcendentnim – za Bogom. Mladi čovjek osjeća iskonsku čežnju za »svetim« – traga za nekom svojom religijom. No njegova otvorenost prema »božanskome« postala je tako široka i neodređena da se teško može konkretizirati u kršćanskoj vjeri u osobnoga Boga. Stoga moto nove religioznosti danas glasi sasvim drukčije: religija možda da – osobni Bog ne.¹³

2. ŠTO JE TO RELIGIOZNOST?

Uz ovo pitanje veže se niz drugih pitanja, kao što su: Je li moguće dati zadovoljavajuću definiciju religioznosti ili religije? Koji fenomen ima specifično religiozno obilježje? U čemu je bitna razlika između religioznosti i vjere? Može li npr. magija biti promatrana kao jedan oblik religioznosti ili je pak samo njezina deformacija? Je li dovoljno vjerovanje u neke bogove, nekakav odnos s transcendentnim ili je pak potrebno neposredno iskustvo osobnog Boga – biblijskog Boga? Koje indikatore držimo točnim pokazateljima religioznosti? Ovo su samo neka pitanja na koja bismo morali dati odgovor ako želimo shvatiti složeni fenomen religioznosti. Govor o religioznosti ima svoje uporište u govoru o religiji. Pojam »religija« u sebi je višedimenzijski i ima različita značenja ako ga promatramo u određenoj kulturi, filozofiji ili humanističkim znanostima. Religija je »zbilja koja nadilazi čovjekovu zbilju. Nazvana je 'božansko', 'božanstvo', 'osobni Bog', 'sveto', ono što je suprotno od profanog. Odnos čovjeka s tom stvarnošću dobiva naziv religija. Odnos se izražava kako u bojazni i strahu tako u povjerenju i potpunoj poslušnosti«.¹⁴ Toma Akvinski drži da je religija bitno »ordo hominis ad Deum«, odnos čovjeka prema Bogu

¹³ N. ANČIĆ, »Crkva i moderna kultura«, u: N. ANČIĆ – N. BIŽACA (ured.), *Crkva između proročkog poslanja i konformizma*. Zbornik radova teološkog simpozija, CUS, Split, 1999., 103.

¹⁴ H. FRIES – J. MULLER, i drugi, *Incontro con la religione*, Edizione Messaggero, Padova, 1989., 23.

kao vlastitom uzroku i cilju.¹⁵ Dva su trenutka tipična i konstantna u određivanju pojma religija. To je temeljni stav koji čovjek zauzima pred božanstvom i kompleks čina kojim ga svjedoči i utjelovljuje u simbolični jezik i jednu prepoznatljivu životnu praksu.¹⁶ K. Rahner će zastupati tezu da je čovjek po svojoj naravi religiozno biće, tj. okrenut prema transcendentnomu. Prije nego je svjestan, čovjekova je egzistencija označena milošću. Zbog toga svaki čovjek može biti definiran kao »anonimni kršćanin«.¹⁷

Danas je pojam religioznost vrlo difuzan i sve je teže odrediti jasnu granicu između onoga tko se drži religioznim i onoga tko to nije, između vjernika i nevjernika, između kršćanina i drugih.¹⁸ A još je teže (gotovo nemoguće) izraziti točnim terminima odnos između vanjskog oblika religioznosti i stvarnog unutarnjeg religioznog iskustva (religioznosti/crkvenosti). Kad netko kaže: »vjerujem u Boga«, ne možemo točno znati je li riječ o osobnom Bogu ili je riječ o nekom neodređenom božanstvu. Biti religiozan ne znači uvijek pripadati točno određenoj konfesiji ili Crkvi. U prošlim vremenima vodile su se oštре polemike između vjernika i nevjernika. Pojedinac je bio za Boga ili protiv Boga. Danas mnogi ljudi nisu niti za Boga niti protiv Boga: oni su bez Boga. Za njih Bog može postojati, ali postojao on ili ne, njima to uopće nije problem. To je činjenica koja ih ostavlja sasvim ravnodušnima. Bog je potisnut iz životnih obzorja i to bez posebnih trauma ili velikih pitanja; sve se događa stihijski. Sve tamo do 50-ih i 60-ih godina na Crkvu se gledalo kao na jamca religioznosti i vjere. Napuštanje Crkve u načelu se podudaralo s opadanjem unutarnje religioznosti. No crkveni modeli religioznosti danas sve više slabe i sve je očitiji raskorak između vanjske i unutarnje religioznosti.¹⁹ Mnogi mladi više se ne prepoznaju u eklezijalnom kršćanstvu, već u tzv. difuznoj religioznosti. To je plod sekularizacije, laicizacije i mondanzacije.

¹⁵ A. RUSSO, »Il concetto di religione come categoria teologica«, u: *Rassegna di teologia* 37 (1996.), br. 4, 511.

¹⁶ Isto, 512.

¹⁷ K. RAHNER, »I cristiani anonimi«, u: *Nuovi saggi*, I. Ed. Paoline, Rim, 1968., 759–772.

¹⁸ H. FRIES – J. MULLER, i drugi, *nav. dj.*, 7.

¹⁹ G. CAPRRARO, »La religiosità degli Italiani tra esperienza personale e appartenenza istituzionale: elementi per una tipologia«, u: *SdS* 32 (1994.), br. 1, 39.

Kako vidimo, religioznost je u sebi složen fenomen i vrlo je teško mjeriti »religiozni osjećaj« kao ono što je u sebi »nemjerljivo«. Kako učimo u sociologiji religije, da bismo ustvrdili »koliko je netko religiozan«, potrebno je ispitati najmanje pet dimenzija: pripadnost (crkvenost), vjerovanje, religiozno iskustvo, moralnu dimenziju i crkvenu praksu. To je vrlo složen i zahtjevan posao. A kada je, pak, u pitanju vjera »koju shvaćamo kao osobno opredjeljenje čovjeka za kršćanski, na evanđelju utemeljeni i u Crkvi življeni projekt ljudskog života«, onda nailazimo na još veće poteškoće.²⁰

2.1. »Tipovi« religioznosti današnjih mladih

Svjedoci smo religioznog raslojavanja koji ukazuje na velike promjene u življenju i javnom izražavanju religioznosti, posebno kod mladih.²¹ U jednom intervjuu za list *Jesus*, kardinal Godfried Danneels govoreći o današnjoj religioznosti, okarakterizirao ju je kao »divlju«, kao onu koja nema dogmi ni definiranog morala; nema sakralne rituale i alergična je na bilo koju hijerarhijsku ili crkvenu organizaciju. Ta se religioznost koncentrira na vlastitu sreću, psihološko i fizičko zdravlje. Dakle, moglo bi se reći, kaže kardinal, da se ta »divlja« religioznost prije svega služi Bogom, umjesto da služi Bogu.²² Za mnoge mlade religija nije vrednota u sebi (objektivna istina) nego je toliko vrijedna koliko može dati odgovor na pitanje smisla života. Mladost je u religioznom pogledu faza u kojoj bi se morao dogoditi prijelaz od posredovane vjere (roditelji, vjeroučitelji, sredina) na poosobljenu vjeru. Drugim riječima, trebala bi se dogoditi integracija vjere i života, tj. vjera mora postati životna opcija za koju se mladi čovjek svjesno i slobodno opredjeljuje. No činjenica je da je kod mladih sve prisutnija tendencija definirati se katolikom ili religioznim, a da to nema posljedice na praktičnom i moralnom području ili jaču identifikaciju s religioznom ustanovom (Crkvom). Prenaglašena tolerancija na religioznom području kod mladih se gotovo može identificirati s indiferentizmom ili, pak, može dovesti do religioznog sin-

²⁰ S. KUŠAR, »Djelomično prihvaćanje vjere – kršćanstvo po izboru«, u: *Bogoslovka smotra* 66 (1996.), br. 2–3, 320.

²¹ G. FERRO, »Prigionieri del finito. Intervista esclusiva al cardinale Godfried Danneels«, u: *Jesus*, siječanj 1999., br. 1, 4.

²² Isto.

kretizma koji otvara prostor različitim religijskim ponudama.²³ Kršćanin da, ali na svoj način. Današnji mladi vjeruju u Boga, ali ne u biblijskog Boga, nego u ono što je Bog za njih.

Gdje su u svemu tome naši mladi? Za početak postavimo jednostavno pitanje: jesu li naši mladi religiozni? Vjeruju li naši mladi? Odgovor nam se čini vrlo jednostavnim, pogotovo ako se oslonimo na socio-religijska istraživanja koja svojim postocima ukazuju na visok stupanj religioznosti mladih. Tako se 88,0% zagrebačkih srednjoškolaca izjasnilo katolicima, a 81,0% primilo je sve sakramente inicijacije.²⁴ To ukazuje na određenu homogenost u izražavanju religijske pripadnosti. No jesu li dovoljni visoki postoci da bismo sa sigurnošću ustvrdili: naši mladi vjeruju; naši su mladi otvoreni za religioznu dimenziju. U traženju odgovora treba poći od drugog pitanja: o kakvoj je religioznosti riječ?

Na temelju rezultata novijih socio-religijskih istraživanja izvukla sam neka obilježja religioznosti koja su prepoznatljiva kod današnje mladeži.

a) *Antropocentrična religioznost – religioznost usmjerena na čovjeka* – na društvenoj razini religija se općenito sve više vrednuje kao važan čimbenik u oblikovanju identiteta (odgojna i kulturna uloga) pa se tako vjerodostojnost religije (vjere) dokazuje kroz *humanum*, tj. u kojoj mjeri vjera promovira ono autentično ljudsko – humano. S jedne strane, vjera je sve prihvatljivija kao važan socijalizacijski čimbenik u čovjekovu sazrijevanju, a s druge strane, sve je slabija uloga vjere u formiranju mišljenja i stavova kod mladih. Tu ulogu, međutim, sve više preuzimaju druge institucije, pogotovo masovni mediji.

b) *Religija – privatna stvar* – vezivanje religioznosti isključivo uz vlastitu privatnost ima dva naličja. S jedne strane, ustvrditi da religija (vjera) sve više postaje privatna stvar, znači ukazati na sklonost kvalificiranja religioznog iskustva kao osobnog iskustva, u kojem subjekt sam odlučuje hoće li vjerovati i u što će vjerovati; hoće li prakticirati i što će prakticirati, hoće li pripadati određenoj zajednici i kojoj će zajednici pripadati. Ovdje se krije opasnost parcijalnog pristupa vjeri. Pozitivna je pak strana u tome da se redovito pohađanje određenih

²³ U. DE VANNA, *Ragazzi&ragazze. Come sono cambiati, come credono, come vivono insieme*, Elledici, Leumann (TO), 1996., 26.

²⁴ V. MANDARIĆ, *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar/Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb, 2000.

crkvenih obreda temelji na osobnoj opciji u kojoj je isključena obveznost koja dolazi odnekud izvana (roditelji, sredina, običaj). Ako mladi idu na misu, onda je to zbog toga što osjećaju osobno zanimanje ili duhovnu blagodat, a ne zbog toga što Crkva kao institucija to propisuje. U porastu je aktivno i motivirano sudjelovanje u obredima, nasuprot nekada masovnom ali pasivnom konzumiranju sadržaja koje nudi Crkva. Ovakvo shvaćanje vjere rađa snažniju svijest o vlastitoj odgovornosti za izgradnju boljeg i pravednijeg društva na čijem je tragu i zalaganje za širenje kraljevstva Božjeg.

c) *Spontana religioznost* – religioznost koja se temelji na izražavanju individualnih i kolektivnih emocija je u porastu. U središtu je spontanost koja je prepoznatljiva u improvizaciji u pojedinim liturgijskim obredima, u odabiru glazbe, prostornom uređenju gdje se obred događa. Riječ je o religioznosti koja se ne miri s nametnutim oblicima koji inzistiraju na točnom održavanju određenih propisa, redovitosti, kodiranom stilu ponašanja, jeziku simbola i obreda.

d) *Prigodna religioznost* – religioznost koja se ne živi u svakidašnjici i u vlastitoj sredini (župi), već u izvanrednim situacijama i na posebnim mjestima. Naglasak je na religioznom doživljaju koji se živi u skupini, za blagdane, u »jakim vremenima« i u poznatim svjetskim »religioznim centrima«. Imamo mlade koji ne sudjeluju na nedjeljnoj misi u župi, ali oduševljeni odlaze na planinarski križni put, putovat će tisuće kilometara da bi sudjelovali na misi s Papom ili na molitvenim susretima u Taizèu.²⁵

e) *Religioznost »kolektivnih emocija«* – osobno religiozno iskustvo poistovjećuje se s kolektivnim iskustvom mase. U naše vrijeme bilježi se porast zanimanja za religiozne skupove (susrete) koje karakterizira masovnost i koji se redovito održavaju izvan sakralnog prostora. Sudjelovanje na takvim skupovima praćeno je intenzivnim doživljajem, izljevom emocija, često praćenom suzama, povicima, pa čak i krikovima. (Sudjelovala sam u jednoj radio-emisiji, u koju se javila jedna baka koja je bila zabrinuta za svoga unuka jer se na susretima koje on pohađa svašta događa!)

f) *Subjektivna religioznost* – ili religioznost (vjera) prema vlastitom izboru koja u sebi krije znak eklekticizma. Pojedinac si sam slaže vjeru poput *puzzlea* birajući one elemente koji mu trebaju u tre-

²⁵ D. HERVIEU-LÉGER – F. CHAMPION, *Verso un nuovo cristianesimo*, Queriniana, Brescia, 1989., 194.

nutačnoj životnoj situaciji ili u odnosu na to koji se vladajući nazor nameće u društvu. Nerijetko je riječ o religioznom *mixu* – kombinaciji s drugim religijskim, pseudoreligijskim egzoterijskim ponudama kojima i naše društvo obiluje. Na tom tragu valja tražiti uspjeh novijih bestselera, poput Alkemičara (»idi kamo te srce vodi«) – sve je primamljiviji hod putovima New agea! Ljudi, posebno mladi, oblikuju neki svoj Credo – vlastitu hijerarhiju kršćanskih istina.

g) *Religioznost obilježena raskorakom između religiozne opcije i opcije za etičke principe*. Veliki broj mladih izjašnjava se religioznima, vjernicima, čak su primili sve sakramente inicijacije, a da to nema nikakve posljedice na njihov konkretni život. Odstupanja od službenog crkvenog učiteljstva su najdrastičnija na seksualnom području i nekim moralnim pitanjima (bioetika – genetski inženjering – 74,0% za predbračne odnose; 41,0% za rastavu braka; 77,0% za kontracepcijska sredstva; samo 15,7% protiv pobačaja itd.).²⁶ Religiozna ili crkvena praksa je u stalnom opadanju i sve se više svodi na prigodna slavlja koja prate ritam određenih životnih prijelaza (rođenje – pričest – potvrda – vjenčanje – smrt).

Činjenica je da je zrelo religiozno iskustvo, kao plod slobodnog izbora, uvjerljive i svjesne crkvene pripadnosti, motiviranog prihvaćanja sadržaja vjere, cilj samo manjeg broja mladih. Religioznost kojoj mladi teže najčešće ostaje na dekorativnoj općenitosti, bez dublje integracije etičkih stavova i osobnih opredjeljenja, koja je u sebi mnogooblična, tzv. polimorfni religiozni osjećaj. On se očituje u opće masovnoj pripadnosti, uključivanju nekih tradicionalnih vjerovanja, duhovnih potreba, socijalnih vrednota, ali bez angažiranog življenja moralnih vrednota na osobnoj razini.

No valja naglasiti da ipak postoji određeni broj mladih koji pokazuju, ne prigodno i površno, već duboko traganje za novom vizijom života i autentičnjim značenjima u tumačenju čovjekove subbine. Takvi mladi traže dublje odgovore i gladni su vidljivih svjedočanstava života u molitvi, kontemplaciji i živom susretu s Bogom. Susrećemo mlade s vrlo zrelim i senzibilnim religioznim osjećajem (iskustvom vjere) koji svakodnevno žive stvarnost Milosti, prisutnost Duha i zahtjevnost Riječi. Oni su uspjeli sačuvati »ekologiju duha« i otvoriti se odgovornoj slobodi, raspoloživosti, unutarnjoj šutnji, spremnosti

²⁶ Vidi: V. MANDARIĆ, *nav. dj.*, 245–284.

na aktivno zalaganje na svim područjima života. Biti i raditi s takvim mladim ljudima zadovoljstvo je i obogaćenje. No jesu li jedino oni naši adresati? Što je s onim tisućama i tisućama nezainteresiranih? Valja se stoga upitati gdje započinje i gdje završava naša odgovornost kada su u pitanju mlađi?

3. REDOVNIŠTVO – IZAZOV MLADIMA DANAS

Prema koncilskoj viziji Crkva je poslana prije svega zato da pruži odlučujući odgovor na duboka pitanja ljudskog srca.²⁷ A da bi to mogla »pozvana je u svakom vremenu ispitivati znakove vremena i tumačiti ih u svjetlu Evandelja«.²⁸ U tom temeljnog poslanju Crkve redovništvo je oduvijek imalo važno mjesto. Crkva je sama pozivala redovnike i redovnice »neka sudjeluju u životu Crkve i neka prema svojoj vlastitoj naravi prihvate kao nešto svoje te svim silama promiču njezine pothvate i ciljeve (...) Neka se ustanove zalažu da njihovi članovi steknu primjereni poznavanje prilika ljudi i vremena kao i potrebe Crkve, tako da u svjetlu vjere s razumijevanjem prosuđuju okolnosti suvremenog svijeta te goreći apostolskim žarom uzmognu što uspješnije ljudima pritjecati u pomoć«.²⁹ Kada je riječ o iščitavanju znakova vremena, najnoviji dokument *Vita consacrata* ističe važnost pune svijesti o teološkom smislu izazova našeg vremena. Ovdje, u našim okolnostima, izazov našega vremena čitam kao potrebe mlađih koji su pred nama sa svojim očekivanjima i bezbrojnim pitanjima. Sva njihova pitanja, težnje, tjeskobe i strahove možemo sažeti u jedno temeljno pitanje kojega mlađi uporno postavljaju: Koji je smisao ljudskog života danas? U današnjem društvu globalnog tržišta, koje svojim marketingom i konzumizmom nudi lažne odgovore, odgovor na ovo pitanje стоји pred nama, ne samo kao izazov već prije svega kao obveza.

Pozvani smo da kroz vlastito posvećenje damo svjedočanstvo života – novog života – koji je sposoban ispuniti najdublje čežnje ljudskog

²⁷ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 10, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.

²⁸ *Isto*, br. 4.

²⁹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Perfecte caritatis*, br. 2, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.

srca. Jer, kako kaže *Vita consacrata*: »redovnici su povlašteni sugovornici onog traženja Boga koje oduvijek uznemiruje ljudsko srce«.³⁰

Pred nama su mladi koji očekuju da im obrazložimo nadu koja je u nama (usp. 1 Pt 3, 15). Naše svjedočanstvo mora biti dvostruko: svjedočanstvo onoga što jesmo i onoga što činimo, jer bit redovničkog života jest u posvećenju i poslanju. Pred nama je novi znak vremena – tisuće mladih tražitelja sreće, smisla, života, vjere, Boga. Kakav im odgovor nudimo na pitanje koji je smisao ljudskog života? Suvremena kultura nudi surrogate: slobodu bez odgovornosti, egocentrizam, konzumizam bez ograničenja, nomadizam bez cilja. A mi, što mi nudimo? Jesmo li spremni dati takvo svjedočanstvo života koje će biti alternativa »zlatnom teletu konzumizma« pred kojim se mladi klanjavaju?

Redovništvo bi u suvremenoj kulturi trebalo postati »mnoštvo oaza« koje će svojom vitalnošću zatomiti duhovnu žed današnjeg čovjeka, posebno mladog čovjeka. Može li redovništvo, na razini zajednice i na razini pojedinaca (uzora) mladima ponuditi modele identifikacije u kojima će oni pronaći temeljna životna usmjerenja i nadahnuća? Naime, mladi do osobne vjere dolaze najčešće na dva načina: kroz uključenost u kršćansku zajednicu i kroz identifikaciju s osobama koje oni doživljavaju i prihvataju kao uzore.

Živeći u punini svoje posvećenje, darujmo jednu zraku božanske ljepote koja će osvjetljavati staze po kojima današnji mladi lutaju tražeći put do sreće, tražeći smisao života, tražeći Boga.

³⁰ »Vita consacrata«, u: V. NUIĆ, *Crkveni dokumenti o posvećenom životu*, HKVRP i HUVRP, Zagreb, 1997., br. 3.

MOGUĆNOSTI I ZADAĆE »MLADENAČKE« DUHOVNOSTI

Tema koja je pred nama u prvi mah se čini vrlo zanimljivom i jednostavnom. No ozbiljan pristup svemu onome što naslov predstavlja, pokazuje da je tema puno složenija i teža.

Razmišljam sam o okvirima unutar kojih želim govoriti o ovoj temi. Okviri su uvijek nužno vezani i uz razinu i narav seminara, stručnih skupova i sl. Pretpostavljajući profil redovnika i redovnica koji sudjeluju na redovničkom tjednu, okvir i predstavljanje teme postaju još složeniji. No tema i njezino značenje puno su važniji, pa će to i biti moja temeljna preokupacija u ovome izlaganju.

Tema je »Mogućnosti i zadaće 'mladenačke' duhovnosti«. Razmišljajući o tome što bi mogle biti mogućnosti i zadaće, temeljno je pitanje **u odnosu na što?**, tj. da bi se uopće moglo govoriti o nekakvim mogućnostima a još više o zadaćama, valja najprije znati da i mogućnosti i zadaće moraju imati neko polazište i usmjerenost prema nečemu što je već postavljeno kao poznato, kao idealno ili dogovoren, ili što se intuicijom može dokučiti kao cilj. Pitanje je dakle što je to što određuje mogućnost ili zadaću mladom čovjeku? Tko mu određuje mogućnost i zadaću u odnosu na duhovnost? On sam ili netko drugi? Je li to dogovor ili izazov koji proizlazi iz novih spoznaja, razine sazrijevanja, kulture ili sredine u kojoj mladi žive. Nadalje, jesu li mogućnost i zadaća jedna te ista stvar? Što je na prvom mjestu, mogućnost ili zadaća? Ako ja nešto prepoznam kao svoju mogućnost, ne krije li se tu i moja zadaća da se uputim prema tome? Ili, ako prepoznam nešto kao svoju zadaću, ne krije li se tu i moja mogućnost?

Sve su to mali upitnici koji ne idu za tim da pobijaju naslov, nego na početku želim reći kako će biti pomalo i riskantno govoriti o mogućnostima i zadaćama kada je riječ o mladenačkoj duhovnosti

koju još nitko nije jasno definirao niti će itko uspjeti, ne zbog nesposobnosti ljudi, nego zbog dinamičnosti same stvarnosti mladenačke duhovnosti.

Stoga sam ovoj temi odlučio pristupiti tako da ukratko osvijetlim sva četiri elementa ili naglaska same teme. Najprije nekoliko riječi o samoj duhovnosti, jasno ne na iscrpan i sveobuhvatan način; zatim o tome postoji li mladenačka duhovnost i može li se uopće o tome govoriti. U drugom dijelu ću pokušati naznačiti neke od mogućnosti i zadaća mladenačke duhovnosti polazeći od nekih trajnih odrednica svijeta mladih. Izbor odrednica nije sveobuhvatan, nego služi kao primjer kako se u jednoj odrednici može prepoznati i razviti onaj potencijal koji može biti dobra predispozicija za duhovnost mладог čovjeka.

Izlaganje neće biti iscrpno glede sadržaja i širine, kako zbog vremenskog okvira i uklopljenosti ove teme u prethodnu i sljedeću temu, tako i zbog toga što osobno nisam teoretski stručnjak za samu duhovnost.

Temeljno pitanje koje se odnosi na mlade i duhovnost moglo bi biti: je li riječ o odnosu u kojem se ova dva termina privlače ili u kojem se odbijaju? Odgovor, baš kao i pitanje, može zvučati retorički, stoga ću nastojati izbjegavati retoriku više naglašavajući dinamičnost problematike.

Stvarnost mladenačke duhovnosti nije lako iščitati, i to zbog niza čimbenika, među kojima posebno činjenice pokretljivosti, promjenljivosti i dinamičnosti samog svijeta mladih. Kad god nam se čini da smo načinili fotografiju svijeta mladih, odmah primjećujemo da je ta fotografija već zastarjela. Teško je i pomisliti na kategorizaciju mladenačke stvarnosti, jer ne postoji globalna ili jedinstvena stvarnost mladih.

Važno je na samom početku i definirati na koje mlade mislimo kada govorimo o mladenačkoj duhovnosti. Ponajviše se govori o duhovnosti u jednini, ali gledajući bolje postoje samo duhovnosti u množini. Riječ *duhovnost* je samo kolektivno ime koje naznačava sve duhovnosti, kao riječ život koja se odnosi na sve živote. Tako je i s mladenačkom duhovnošću. Ona se odnosi na sve mlade, ali iz iskustva znamo da baš i nije moguće govoriti o zajedničkoj duhovnosti svih mladih. Kod jedne kategorije mladih ne može se uopće govoriti o duhovnosti, barem na razini svijesti i konkretnog življenja; kod druge

kategorije mladih prisutni su neki elementi ili predispozicije duhovnosti, a kod manjeg broja (na žalost manjeg) moguće je govoriti o njihovoj duhovnosti na optimističan način. I ovdje bih htio da se unaprijed razumijemo. U temelju ovoga razmišljanja bit će mlađi našega vremena koji posjeduju jasnu otvorenost ili disponiranost za duhovne stvarnosti, mlađi koji se nalaze pred novim snažnim i alternativnim ponudama, koji imaju iskustvo pripadnosti različitim skupinama s vjerničkim predznakom.

Prijedimo na pojedine elemente same teme.

1. DUHOVNOST – ŽIVOTNI STIL ILI KRŠĆANSKI IDENTITET?

Unatoč brojnim predviđanjima kraja religioznosti, naše vrijeme bogato je duhovnim sadržajima koji pokazuju životnost religioznog osjećaja u današnjem svijetu, posebno u svijetu mlađih, što uz mnoge druge pojave potvrđuju i brojni duhovni pokreti, i unutar Katoličke crkve i u mnogim drugim kršćanskim zajednicama.

Obnovljeno zanimanje za duhovno u našemu vremenu dolazi iz duboke potrebe za autentičnošću, za religioznom i duhovnom dimenzijom čovjeka, njegovim unutarnjim svijetom i slobodom koje konzumističke i druge ponude suvremenog svijeta nisu zadovoljile ili ispunile.

Značajan »revanš« (povratak) duhovnoga u svijet mlađih jest jaka kritika društva zbog njegove dimenzije koja je previše racionalizirana i u kojoj vladaju ideja i logika napretka, funkcionalnosti i ekonomskog razvijanja. Ova kritika evidentira religioznu potrebu čovjeka koji je u opasnosti, jer je previše zaokupljen samo tehnologijom i napretkom i podsjeća ga da »biti čovjek« ne znači samo svesti se na proizvodnju ili na to da se bude demijurg koji funkcioniра, projektira i mijenja. »Biti čovjek znači znati osluškivati misterije stvari, kontemplirati stvarnost, pronaći jedinstvenost, sklad sa prirodom i sa čovjekom, razmišljati o smislu, biti čovjek kroz geste i simboličke obrede.«¹

»Duhovnost, dakle, nije rubni aspekt kršćanskog života: ona je životni stil i samosvjest tog istog životnog stila. Stoga reći duhovnost

¹ J. GEVAERT, *Esperienza umana e annuncio cristiano*, LDC, Torino, 1975., str. 29.

isto je kao i uspostavljanje osobnog identiteta, na novi način osmišljenog i uspostavljenog oko osobe Isusa Krista i njegove poruke.«²

Može li se uopće definirati što bi bila duhovnost? Jednom rečenicom sigurno ne, no evo nekoliko njezinih značenja:

- mogućnost iskustva Boga, u kontekstu vlastitog života smještenog u širi horizont povijesti (LG 41),
- iskustvo osobnog susreta s Bogom,
- put svetosti ili specifičan projekt života u Duhu,
- čitanje evanđelja u današnjem kontekstu,
- globalni smisao koji je sposoban ujediniti geste i stavove koji karakteriziraju kršćansko življenje,
- progresivno sazrijevanje odluke za Boga.

Duhovnost je uvijek nanovo shvaćanje i organiziranje osobnog sustava vrijednosti polazeći od životne odluke za Krista i za njegov projekt života. Stoga je promišljanje duhovnosti promišljanje i kršćanskog identiteta.

A identitet nije mehanički niti automatski proces. On se stvara kroz osobnu sposobnost sučeljavanja poticaja koji dolaze izvana i vrijednosti koje je osoba već u velikoj mjeri usvojila. Identitet je plod trajnog sazrijevanja i prožimanje osobne povijesti svakog pojedinca i kulturoloških doprinosa. »Čovjek je 'duhovan čovjek' kada je njegov identitet 'nanovo osmišljen' u osobi Isusa Krista. (...) 'Nanovo osmisli' znači shvatiti i definirati svoju stvarnost iz perspektive koja je različita od one iz koje je obično bivala interpretirana. Ova nova perspektiva ne eliminira prethodnu niti je s njom u konfliktu, ali pretendira da može reći nešto više.«³

Ukratko rečeno, temeljna tvrdnja mogla bi biti ova: duhovnost i identitet uzajamno se dozivaju, podržavaju i uzajamno definiraju. Govoriti o duhovnosti znači govoriti o osobnom identitetu. Odgajati za duhovnost znači potpomagati identitet osobe da se svjesno i odgovorno izreče.

Živjeti duhovnost znači živjeti iskustvo Boga. Hod duhovnosti je trajno traganje za kršćanskim identitetom. Duhovnost, kršćanski iden-

² R: TONELLI, *Spiritualità giovanile*, u: M. MIDALI – R. TONELLI (ur.), *Dizionario di Pastorale Giovanile*, LDC, Leumann (TO), 1992., str. 1025.

³ *Isto*, str. 1025.

titet, svetost – sve su to stvarnosti koje se duboko međusobno protimaju, gotovo da su identične.

Duhovnost kao iskustvo Boga u kontekstu osobnog života, ucijepljena u širi horizont povijesti (LG 41) nije podijeljena u kategorije, ne stvara razdvajanja, ne dijeli kršćane u serije A i B, tiče se svih pojedinačno ali i zajednice. Mentalitet koji je od duhovnosti pravio monopol kršćana, ili čak samo jedne kategorije samih kršćana, pripada davnoj prošlosti. Danas se misli da duhovnost treba pripisati svakom čovjeku otvorenom za misterij.

2. »MLADENAČKA« DUHOVNOST

Tema mladenačke duhovnosti mogla bi biti apsolvirana već u samom startu. Uz nepobitnu činjenicu da su duhovnost i kršćanski identitet jedno, nameće se pitanje: je li moguće govoriti o mladenačkoj duhovnosti? Ne postoje različite klase kršćanstva, kao što ne postoji revolucionarno, pacifističko ili proleterijatsko kršćanstvo i sl. Kršćanstvo ostaje uvijek jedno sa svojim jasnim i prepoznatljivim identitetom.⁴

No kako onda objasniti opravdanost govora o mladenačkoj duhovnosti?

Trebat ćemo nakratko ući u teološku širinu i ponovno se vratiti biti.

U kršćanskom iskustvu postoji nešto što uvijek ostaje, a to je vjernost događaju utjelovljenja i uskrsnuća. Ove činjenice uvijek su normativne. Izvan njih nismo više u kršćanskoj vjeri. Ovi događaji sadrže tako široko bogatstvo da ga nijedno ljudsko iskustvo ne može potpuno izraziti. U tom smislu u duhovnosti ima nešto što treba uvijek nanovo tražiti, izmišljati i stvarati. Jasno, nisu životne, povijesne i kulturološke danosti i uvjetovanosti te koje određuju duhovnost. Njezine nosive dimenzije proizlaze iz događaja spasenja, a to je Isus Krist. Ali taj događaj se trajno utjelovljuje kroz povijest i u kulturu. Stoga, kako podsjeća Koncil (LG 41), svakoj životnoj situaciji odgovara tipičan stil kršćanske svetosti a time i duhovnosti. Ne može se stoga govoriti

⁴ S. GALILEA, »Verso una spiritualità per i giovani impegnati nella storia«, *Note di Pastorale Giovanile (NPG)*, 9 (1975.) 5, str. 24.

o duhovnosti definiranoj jednom zauvijek, nego se mora govoriti o duhovnosti koja postoji u konkretnoj situaciji, za konkretnu životnu dob, pa stoga i o duhovnosti za mlade danas.⁵

Kršćanska duhovnost zbog svojega povijesnog karaktera mora odgovoriti potrebama vremena i izraziti se u kategorijama koje su u upotrebi toga vremena te se kategorijama različitih uzrasta i mentaliteta utjeloviti u svako vrijeme i kulturu.⁶

Inkulturacija duhovnosti događa se vrlo teško, jer mora razbiti dostignutu ravnotežu sadašnjeg ili prethodnog vremena, a s druge strane, mora se suočiti s novim kulturama i s mnoštvom nepoznatih kategorija koje još nisu provjerene. Kao i Krist, tako i kršćanska duhovnost mora prihvati rizik povijesti. Sve to zahtijeva novi pristup kulturama, stavovima, ponašanjima, da bi se moglo bolje dijalogizirati s kulturnim ambijentima i njihov susret s Kristovom porukom učiniti plodnjim. Bez sumnje, zatvorena u ljubomornu obranu starih shema Crkva se neće znati suočiti sa sadašnjim izazovima, niti iskoristiti budućnost koja je puna novosti.

Ponavljati danas crte duhovnosti razrađene u kulturi različitoj od ove naše ili zanemarivati velike probleme koji prožimaju trenutačnu situaciju mlađih, značilo bi izdati događaj utjelovljenja. Tko »konzervira«, taj puno gubi. Tko, naprotiv, s mukom pokušava nova utjelovljenja, on je vjeran ovom događaju, on živi kao kršćanin.

Dakle, potrebno je preoblikovati ili preformulirati kršćansku duhovnost po mjeri naslovnika, po mjeri mlađih. Situacija mlađih treba biti hermeneutski ključ ili kriterij pomoću kojega ćemo preformulirati ono »što« i »kako« u duhovnosti, da bismo mogli govoriti o duhovnosti za mlađe.⁷

Za mnoge mlađe vjerovati znači imati razloge koji pomažu živjeti i nadati se. Dakle, malo-pomalo kako sazrijevaju, mlađi nastoje gledati duhovno iskustvo u terminima znakovitosti, kao i veći dio odraslih. U biti, mlađi današnjice traže više u svojoj vjeri i od same vjere: u tome »više« smještena je i duhovnost. Mlađi koji žele živjeti

⁵ Usp. CENTRO SALESIANO PASTORALE GIOVANILE, »I punti-fermi di una ricerca sulla spiritualità giovanile«, *NPG*, 12 (1978.) 7, 60.

⁶ Usp. S. DE FIORES, »Spiritualità contemporanea«, u: *Nuovo dizionario di spiritualità*, Edizioni Paoline, Rim, 1979., str. 1521.

⁷ Usp. CENTRO SALESIANO PASTORALE GIOVANILE, »I punti-fermi di una ricerca sulla spiritualità giovanile«, *NPG*, 12 (1978.) 7, 60-61.

svoju vjeru u dosljednoj zauzetosti, osjećaju potrebu za duhovnošću koja je sposobna pomoći im objediti ozbiljnost povijesnog iskustva i radikalnu novost vjere.

Osjećaju potrebu za novom duhovnošću: novom u smislu »da dopušta, onom tko je živi, ostati potpuno muškarac i žena našega vremena, s nogama na zemlji, a da se ne odriču duhovne dimenzije života i radikalnosti kršćanske poruke«.⁸

2.1. Utjelovljenje kao kriterij mladenačke duhovnosti

Neki modeli duhovnosti osobito su naglašavali Božju blizinu; drugi njegovu slavu i različitost njegove naravi od naše. Pastoralna konsticija GS ponudila je **utjelovljenje** kao kriterij za temeljitu teološku i pastoralnu obnovu. Taj kriterij treba prihvati i staviti ga u temelj kršćanskog života i duhovnosti.

Kada je riječ o duhovnosti, nije dovoljno pronaći samo neko prividno rješenje ili privremeni kriterij. Moramo pronaći odgovor koji je u skladu s Božjim planom: koji nam nudi sveobuhvatni model duhovnog života. Valja pronaći teološku podlogu na kojoj možemo nastaviti svoje promišljanje o spasenju svijeta. Za duhovnost je važno otkriti na koji je način Bog ušao u naše živote, a to je moguće samo polazeći od Isusa iz Nazareta. U njemu se utjelovio Bog uzevši našu narav i učinivši od našega života svoje tijelo.

Utjelovljenje je postalo polazište za jedan novi model kršćanskog života. Isusovi učenici, kako donose evanđelja, kada govore o utjelovljenju, ne misle isključivo na tu činjenicu iz Isusova života. U njihovu iskustvu utjelovljenje je polazište iz kojega je moguće razumjeti sve ostalo. Taj dio Isusova života omogućuje nam shvatiti smisao svega drugoga. Jedan primjer nam može pomoći. Tko želi fotografirati neku široku panoramu, prije nego to učini mora pronaći točku iz koje može obuhvatiti sve ono što želi fotografirati. Izbor je odlučujući: perspektiva ima presudan utjecaj na rezultat. Za Isusove učenike utjelovljenje je točka na koju treba postaviti fotoaparat kako bi obuhvatili cijeli život svojega Učitelja. Sve što su činili, učinili su s uvjerenjem da je upravo to htio Isus. Utjelovljenje nam poručuje da je naša svakodnevica mjesto Božje prisutnosti. Ovaj izričaj je toliko

⁸ B. SECONDIN, *Nuovi cammini dello Spirito*, Edizioni Paoline, Cinisello Balsamo (Milano), 1990., str. 17.

snažan da je don Bosco htio da salezijanska mladenačka duhovnost postane »duhovnost svakodnevice«.

Ako je duhovnost iskustvo Boga, postavlja se pitanje gdje mladi mogu steći i živjeti to iskustvo Boga? Brzoplet odgovor bio bi sigurno: u euharistiji, u molitvi ... Ali što je sa životom kojega žive svaki dan, ima li on kakve veze s Bogom?

Kad kažemo »duhovnost svakodnevice«, ne samo da priznajemo kako nema potrebe bježati od redovitosti života da bismo tražili Gospodina nego ga, štoviše, pronalazimo u svom svakodnevnom življenju, jer svakodnevni događaji i osobe, iskustva puna izazova i iznenađenja, povlašteno su mjesto mladenačke duhovnosti.

Ovakva duhovnost svakodnevice, nadahnuta događajem utjelovljenja, razlikuje se od tzv. »duhovnosti intervala« koja vjeruje da se Boga može susresti samo u intervalima u kojima se prestaje raditi ono što se redovito radi svakoga dana i poneki se trenutak posvećuje molitvi. Takva duhovnost negira da se Boga susreće svakodnevno. Duhovnost svakodnevice razlikuje se i od one duhovnosti koja veliča »fuga mundi« i koja ne zna i ne želi uživati sve ono što je lijepo i fascinantno u našem životu. Biti kršćani u takvoj duhovnosti značilo bi gotovo kao i ne živjeti. Naprotiv, biti krščanin znači živjeti život punim intenzitetom, punim plućima, nastojeći otkriti Boga koji se »sakrio« u životu čovjeka.

Duhovnost utjelovljenja na kojoj se nadahnjuje duhovnost svakodnevice jest duhovnost susreta unutar svega onoga što je ljudsko, i to je duhovnost ljubavi prema životu. Duhovnost ne može biti uokvirena u povlaštene trenutke, s trajnim isključivanjem širih zona postojanja, nego je treba unositi u najprirodnije kontekste svakodnevnog života, tako da ona bude čin, stvar, stvarnost postojanja, a ne častan dodatak.

Svakodnevni život nije djeljiv u profane i religiozne vidove, osim na razini tematiziranja. Valja naučiti da ne suprotstavljamo pojmove da bismo kasnije imali problema s njihovim pomirenjem: ljudska stvarnost je ta koja postaje predmetom vjerničkog meditiranja, tj. sve ono što krščanina ostvaruje kroz povijest, njegova ljudska stvarnost, postaje mjesto gdje se otkriva ono apsolutno.

2.2. *Što podrazumijevamo pod mladenačkom duhovnošću?*

Prof. Riccardo Tonelli kaže da je mladenačka duhovnost »pokušaj stvaranja slike (modela) mladog krščanina koja bi se mogla ponuditi

današnjem mladom čovjeku koji želi urediti svoj život zajedno s Kristom, u njegovoj Crkvi i koji se, polazeći od te radikalne odluke, propituje o svom svakodnevnom postojanju kao čovjeka.⁹ Misli se dakle na duhovnost koja s jedne strane mladog čovjeka dovodi do trajnog, originalnog i progresivnog otkrivanja Krista (bez ponavljanja stereotipnih modela), a s druge strane, da ga to stimulira da taj susret pretoči u konkretan život.

Mladi trebaju duhovnost koja će biti manje doktrinarna, a više iskustvena, usmjerena na stvaranje novog načina postojanja, više pro-ročkog, ljudskijeg, usmjerenijeg prema svijetu po mjeri čovjeka, odbijajući svako otuđenje.

Crkvena zajednica je ona koja ima zadaću prosuđivati autentičnost različitih duhovnosti i pomoći im u tome da budu vjerničke i crkvene. S druge strane je jako važno da ta zajednica dopusti stvarni prostor mladenačkim izričajima, njihovoj tipičnoj duhovnosti. Mladi imaju nešto za reći i moraju to moći izreći, očitovati. Crkvena zajednica, župa, za mnoge mlade je previše apstraktna stvar, nešto nedefinirano, neuhvatljivo.¹⁰ Riječ je o tome da treba stvoriti mjesta, agregacije- -okupljanja, gdje će se doista moći stjecati iskustva, osjetiti se u Crkvi, gdje se mladenačka duhovnost stječe kušajući. Nije Crkva ona koja treba tražiti od mlađih da budu blizu nje, nego Crkva treba nadići udaljenost i približiti se mladima.

2.3. »Mladenačka«

Rekosmo da je mladenačka duhovnost pokušaj stvaranja slike mlađog kršćanina danas prihvatljivog. Ovaj pokušaj izražava potreban dijalog vjere, evangelja, s jedne strane, te života, povijesti, mladenačkih pitanja i intuicija, s druge strane. Nije riječ o verbalnom dijalogu, nego o komunikaciji vrijednosti, usvajanju životnih pogleda, stavova i perspektiva.

⁹ R. TONELLI, »Una proposta di spiritualità per i giovani d'oggi«, *NPG*, 13 (1979.) 7, str. 31; usp. G. VILLATA, »Suggerimenti metodologici per una educazione alla spiritualità«, *NPG*, 13 (1989.) 7, str. 56; CENTRO SALESIANO PASTORALE GIOVANILE, »Un manifesto per la spiritualità giovanile salesiana«, *NPG*, 16 (1982.) 1, str. 65.

¹⁰ Usp. G. VILLATA, *nav. čl.*, str. 67.

Pojam »mladenačka« podsjeća da se odnosi na mlade te da je ona mlađenačka i kad je žive odrasli. Duhovnost označava nešto ozbiljno i zahtjevno: svu tradiciju ispisano u životu Isusovih učenika.

Stoga bi mlađenačka duhovnost značila:

- iščitavanje evanđelja i stvaranje novog stila života koji želi biti upravo za mlade. To nije prilagođavanje nekakve duhovnosti koja je zamišljena za odrasle, nego originalno promišljanje evanđelja za život mlađih,
- duhovnost koja se obraća svim mlađima jer je načinjena po mjeri onih »zadnjih« ali u isto vrijeme sposobna naznačiti ciljeve i onima koji su »napredniji«,
- duhovnost koja mnogim mlađima olakšava susret s Bogom upravo tamo gdje se susreću njihova sloboda i njihova vjera, pomažući im da sve više postaju odgovorni za svoj rast,
- duhovnost koja želi da mlađi čovjek bude protagonist evanđeoske ponude za nove generacije mlađih,
- duhovnost priateljstva i osobnog odnosa s Bogom spoznatog u njegovoj Riječi, molitvi i euharistiji,
- duhovnost crkvenog zajedništva življenog u skupini mlađih.

3. ŽIVOTNE ODREDNICE SVIJETA MLADIH KAO »LOCUS THEOLOGICUS« MLAĐENAČKE DUHOVNOSTI

U razmišljanju o mlađenačkoj duhovnosti potrebno je istaknuti neke odrednice koje imaju odlučujuću ulogu u prihvaćanju duhovne ponude.

U nedavnoj prošlosti duhovne ponude su često zvučale kao negacija ili barem otupljivanje onog ljudskog. U takvom modelu evanđeoskog savršenstva ljudski element nije imao mjesta, osim zbog toga da bude kontroliran, obuzdavan ili da se protiv njega bori.

Nasuprot ovoj viziji, zadnjih godina se stvorila jedna nova u kojoj vlada prenaglašena pozornost na osobno ljudsko ostvarenje. Ova vizija je na sebe obukla čak i malo idolatrije u kojoj se posvećuju i veličaju ljudske sposobnosti. Riječ ostvarenje, samoostvarenje čovjeka danas se drži čak pomalo magičnom riječi. Samoostvarenje pomalo uključuje i težnju da se duhovni identitet stvara zahvaljujući vlastitom ostvarenju, dakle, zahvaljujući ljudskim vrlinama. I takav idol posješuje pretenziju samodostatnosti ili uporišta u samom sebi, osuđujući na smrt unutarnji život.

Mladost je posebno bogatstvo, vlasništvo potencijala i vrijednosti: to je volja za otkrivanjem, snaga perspektive, snaga izbora, oduševljenja za životom, želja za slavljem, traganje za novošću, prijateljstvom, pravednošću, mirom, ljubavlju, solidarnošću, ekologijom, tj. mladi su otvoreni za sve što je vrijedno.

Svaka od ovih vrijednosti može predstavljati jedan pravac, jednu mogućnost ili način življenja duhovnosti. Primjerice, osjetljivost mlađih za slobodu može prijeći u poštivanje osobnog dostojanstva kao dostojanstva Božjeg stvorenja; želja za autentičnošću može mlađog čovjeka dovesti do transparentnosti života predanog Bogu; traganje za pravednošću uklapa se u solidarnu zauzetost; ekološki interes može postati divljenje i čuvanje stvorenoga. Sve vrijednosti mogu biti dovedene na teološku razinu življenja vjere. Riječ je samo o prepoznavanju da svaki kamenčić služi stvaranju mozaika i da se mozaik strpljivo gradi.

U svakoj od ovih vrijednosti bilo bi moguće prepoznati mogućnost mlađenačke duhovnosti. Vrijeme nam ne dopušta da to sada učinimo, ali dopustite mi osvijetliti barem jednu od ovih karakteristika mlađenačkog svijeta a to je: slavlje i igra (slavlje i igra u smislu dviju stvarnosti koje imaju većinu zajedničkih obilježja). Izabrao sam ovu odrednicu ne zato što je ona možda najvažnija nego kao matricu, kao primjer kako se u nečemu što je dio jednog svijeta može prepoznati potencijal i područje za zaživljavanje duhovnosti.

Mnogi mlađi danas se osjećaju potpuno u nedoumici nasuprot uporišnim točkama »tradicionalne« duhovnosti. Otkriće života kao zadatka, politička dimenzija egzistencije, uvažavanje vrijednosti profanoga što ga je GS promovirao, doveli su u krizu mnoge vidove, koji su s druge strane konstitutivni za kršćansko življenje.¹¹ Mlađi nemaju problema u vrednovanju tradicionalnih uporišta kršćanske duhovnosti, njihov problem je u komuniciranju s njima na prikladan način. Oni žive u svijetu koji više nije sposoban ispravno prepoznati simbolički liturgijski govor i taj liturgijski način govora mlađom čovjeku ne prenosi sadržaje za koje sluti da stoje iza njega. Stoga su mlađi više disponirani usvojiti sadržaje kroz spontane načine komuniciranja ili one koje su oni sami stvorili.

Tako, za primjer, mlađenačka duhovnost ima mogućnost izraziti se u ozračju slavlja i igre. Slavlje, radost, veselje, igra – bitne su

¹¹ Usp. *isto*, str. 26.

sastavnice mладенаčkog života. Dvorište i igra, koji se drže bitnim dijelom mладенаčkog života, u kršćanskoj su pedagogiji također i mjesto duhovnosti, tj. mjesto i vrijeme u kojemu se živi i djeluje. Stoga slavlje i igra imaju važno mjesto za duhovnost.¹²

Postoji duhovnost tvrdog života i duhovnost radosnog življenja. U osobnoj i zajedničkoj povijesti kršćanske duhovnosti ova dva modaliteta su uvijek bila prisutna, s različitim naglaskom i varijacijama. Slavljenje života za kršćanina je ispovijedanje i priznanje Božje svemoći koja djeluje u Isusu Kristu u zajedničkoj i osobnoj povijesti. Slavlje je tako izvanredno evangelje konačne pobjede života nad smrću i onda kada se osjećamo uronjeni u teški okus svakodnevne smrti.

Slavlje je ucijepljeno duboko u nutrinu mladog čovjeka, to je antropološka dimenzija koja se ne da precizno definirati, ali se ne može ni nijekati. Ona je upisana u DNA čovjeka, i ne može je se odvojiti od njega iako je nedefinirana. I stoga je slavlje vezano uz smisao religioznoga u čovjeku.¹³ Slavlje je šifra pomoću koje mlađi mogu uči u religiozne i duhovne stvarnosti.

Što je to u slavlju što daje ton svakodnevici?

Slavlje je energija potrebna za svakodnevni život. Mlađi stoga danas imaju silnu potrebu iskusiti slavlje da bi nadoknadili svakodnevnicu. Naše odgojne modele koji su bili trajno usmjereni na zadaće, mlađi shvaćaju kao atentate na život, kao ideologije frustriranih ljudi. Jasno, slavlje mora razviti čitavu seriju karakteristika da bi moglo dati ton svakodnevici. Evo nekih karakteristika slavlja:

- **Besplatnost:** osjetiti se darom, bez računice, bez ugovora, bez iškuljivanja. Za razliku od onoga: moraš proizvoditi, moraš biti učinkovit, koristan, moraš se potruditi ..., moraš, moraš, moraš. Slavlje je dan koji se besplatno živi.

- **Sloboda:** Biti slobodan znači preskočiti ili raskinuti vezove koji te vežu za stvari i za egoizam, znači biti za nekoga.

- **Avantura:** to je uvijek novo iščekivanje nečega novoga, neviđenoga, u čemu se rado sudjeluje s dozom rizika, iznenađenja i sna.

¹² D. MAGGI, »Per una spiritualità del gioco«, *NPG*, 30 (1996.) 4, str. 16.

¹³ Usp. D. SIGALINI, »I giovani tra festa e quotidianità«, *Presenza Pastorale*, 68 (1998.) 1-2, str. 37.

– **Novost:** to je fascinacija nečega nezasluženoga, neprogramiranoga, iznenađujućega. Osjetiti divljenje, divote, novo uključivanje u nešto.

– **Dijeliti s drugima:** ono što je protivno samoći. U slavlju je čovjek uvijek s drugima, izlazi iz sebe, stavlja se drugima na raspolaganje, prihvata se i daruje.

– **Dati prostora snovima:** Svatko ima svoju kutiju u koju odlaže sve svoje neostvarene težnje, želje, svoje snove koje je morao ostaviti samo zbog samih principa stvarnosti. Život mladima često gazi želju, postavlja im tolika pitanja, moraju naći odgovor i zatvarati prostor fantaziji, besplatnosti. Slaviti znači pronaći ljepotu snova i iskusiti barem malo ostvarenje tih snova.¹⁴

Slavlje i igra unose u svakodnevnicu kvasac drugotnosti, različitosti što daje kvalitetu. Kroz slavlje i igru ljudi međusobno komuniciraju smisao koji je sposoban usmjeriti čitavu njihovu radnu dimenziju života.

Ako ljudsko slavlje prenosi određene sadržaje, kršćansko slavlje u svom središtu ima prenošenje vjere kao sadržaj, i to se tako prenosi iz generacije u generaciju. Ali ima jedan vid koji kršćansko slavlje čini posebnim. Ako zavirimo u Svetu pismo, vidjet ćemo kakvim slikama i u kojim kontekstima se izražava slavljenička dimenzija života, i prepoznat ćemo da dominira slika gozbe, slavlja. Puni život, blaženi život, vječni život, nije nam prikazan kao mirna, tiha kontemplacija Božje ljepote, nego kao beskrajno slavlje.

Slavlje u sebi ima i »eshatološku dimenziju, otvara se budućnosti jer upućuje na nju kao na svoju prirodnu dimenziju punine. Ako svako ljudsko slavlje upućuje na neki smisao, kršćansko slavlje upućuje na smisao koji je sav usmjeren prema naprijed. Kršćansko slavlje ne upućuje na ono što vodi unatrag, nego usmjerava pogled na budućnost u kojoj se može doista 'nadati protiv svake nade'«¹⁵. Dakle, kršćansko slavlje je otvoreno: kraljevstvo je gozba koju Bog želi svim narodima bez kraja.

U kršćanskoj tradiciji mnogi su gledali na slavlje s nepovjerenjem. Stoljećima je **žrtva** bila jedina slika koja je zasluživala ozbiljnost i

¹⁴ Usp. *isto*, str. 44–47.

¹⁵ R. LARINI, »Tra festa e quotidianità«, *Presenza Pastorale*, 68 (1998.) 1–2, str. 53; Usp. E. BIANCHI, *La festa escatologica*, Bose, 1996. (Testi di meditazione, 71).

povjerenje. Život je ozbiljan, stoga ga je jedino žrtva mogla dosljedno predstavljati do u dubine. I samo u raju ćemo se radovati i biti sretni. Ni danas ne nedostaju duhovnosti koje se boje slaviti i uživati u slavljima. Za takve duhovnosti slavlje ne vrijedi ako nema neposredno religiozni aspekt. Jedina prava fešta za njih je susret s Bogom u molitvi, euharistiji, riječi Božjoj.

Don Bosco je, s jedne strane, naslutio veliku odgojnu vrijednost slavlja i htio je da veselje, pjesma kao i prijateljstvo i šala nikada ne nedostaju u njegovoju kući. S druge strane, shvatio je da je slavlje i duhovni čin, tj. mjesto na kojem se potvrđuje da je cijeli život u Božjim rukama. Stoga slaviti znači priznati da cijeli svijet jest u Božjoj ruci i da je Krist stvarno uskrsnuo i da život može postati slavlje.

Pitanje je gdje i kako konkretno živjeti slavlje? U društvu je mnoštvo modela traženja slavlja i sreće: konzumistički model za one koji traže slavlje u akumuliranju predmeta i iskustava i koji zamjenjuju kvalitetu iskustva s kvalitetom prilike; model kojega možemo nazvati »homo faber« je model onih koji vjeruju da sami sebi mogu stvoriti svu sreću svojim rukama, svojim trudom – a to je suvremenii ateizam (ne dopustiti da i Bog izvršava svoju ulogu); model onih koji kažu: »uživaj ono malo što ti život nudi, jer drugo i ne postoji«.

Kršćansko poimanje slavlja nije nikakva isprazna stvarnost. To nije prolazna euforija. Slavlje je animirano Kristom kod ljudi koji su potpuno normalni i sposobni zauzeti se za velika događanja. Gajiti slavlje znači ugraditi ga u onu zonu osobne osamljenosti koju ništa ne može ispuniti osim Krista.

»Povjesničari, filozofi i teolozi kao Bergson, Huizinga, Rahner¹⁶ istaknuli su antropološku vrijednost slavlja i igre, njihovu teološku dimenziju i alternativnu vrijednost u odnosu na represivno društvo, kako ga nazvaše Marcuse. Nije mali broj i onih teologa koji su čak pokušali staviti igru u središte života; došli su dotle da su interpretirali događaj Isusa Krista u zdravim komičnim kategorijama.«¹⁷

¹⁶ Ovdje mislim na knjige: H. BERGSON, *Il riso*, 1924.; J. HUIZINGA, *Homo ludens*, Il Saggiatore, Milano, 1983.; K. RAHNER, *L'homo ludens*, Paideia, Brescia, 1969.

¹⁷ B. SECONDIN, *nav. dj.*, str. 246; usp. H. COX, *La festa dei folli. Saggio teologico sulla festività e la fantasia*, Milano, 1971.; H. MOLTMAN, *Sul gioco*, Queriniana, Brescia, 1971.; H. U. BALTHASAR, *Gloria. Una estetica teologica*, Jaca Book, Milano, 1986.

4. MOGUĆNOSTI I ZADAĆE MLADENAČKE DUHOVNOSTI

Mogućnosti mlađenačke duhovnosti trebamo **shvatiti kao plodove iskustva** susreta s Kristom. Evo samo nekoliko naznaka u kojima se kriju mogućnosti mlađenačke duhovnosti:

- iskustvo Krista kao bliskog prijatelja i kao osloboditelja; iskustvo ljubavi prema njemu i osobno iskustvo njegove ljubavi; otkriti ga u svakidašnjici, osjetiti ga sudionikom njihova života, doživjeti Boga utjelovljena u njihovu stvarnost, imati ga za suputnika kroz povijest;
- iskustvo sinovstva što mlađog čovjeka dovodi do osobne molitve u stilu koji je prihvativ mlađima;
- otkriće sebe i drugih u zajedničkom projektu;
- hod prema većoj dosljednosti i povezanosti vjere i života;
- veća svijest kršćanskog identiteta i zauzetosti u zajedničkoj misiji;
- veća socijalna zauzetost u pravcu mijenjanja samog društva;
- veće strahopoštovanje pred svime što je Bog stvorio;
- vrijednosti kao solidarnost i dragovoljno siromaštvo, jednostavniji životni stil i ljubav prema bližnjem;
- angažiranost u različitim područjima kao što su: akcija – treći svijet, rad s invalidima, hendikepiranima, uključenost u rad s mlađima.

Što se tiče **zadaća** mlađenačke duhovnosti, mlađi moraju načiniti određene iskorake i usvojiti neke jasne stavove u svom duhovnom hodu:

1. Iskorak iz »homo sentimental« u svjesnog i odgovornog vjernika: ono poznato »da mi se – ne da mi se« ponekad se čini glavnim kriterijem prosuđivanja i izbora kod mnogih mlađih. Ono što Nijemci nazivaju Beziehungslosigkeit (gubitak odnosa) može postati dominantna bolest našega vremena.

2. Iskorak iz »homo faber« u odgovornog čovjeka: to znači živjeti duhovnost odgovornosti – jer takva će ih duhovnost učiniti sposobnima da se odvažno i učinkovito bore na novim frontovima života.

3. Prijelaz iz »audiovizualnog mlađog čovjeka« do »samostalnog mlađog čovjeka«: treća škola – TV, treća je samo zato što je to konvencionalno tako. U stvarnosti je ona često prva, bilo u smislu vremena bilo da se misli na njezin utjecaj koji ima na mlade. Mlađi

riskiraju da budu kopija (klonirani) – u znanju, u kriterijima prosuđivanja, izboru ... Očitovanje onoga što jesmo zamijenjeno je impresijom onoga što trebamo biti prema sudu drugih. Traži se duhovnost koja će moći postupno izgraditi osobe sposobne za odlučivanje, traže se mladi ljudi koji će se znati zauzeti i znati živjeti vjernost osobnoj odluci.

4. Iskorak iz mlađih koji bježe od sadašnjeg trenutka u mlađe koji daju veliku važnost sadašnjosti: Pokazalo se kako određena percepcija vremena može promijeniti i značenje duhovnosti.

5. Postati kontemplativci svakodnevice: Danas se već može reći da smo prešli iz duhovnosti razdvajanja sakralnog od profanog u duhovnost svakodnevice. Ovo nam je pomoglo da otkrijemo (prepoznamo) da su život i njegova konkretna očitovanja mjesto gdje se Bog objavljuje i mjesto gdje mi izražavamo svoju odluku za njega.

6. Iskorak od mlađih koji »izgovaraju molitve« u mlađe koji mole život: Trebaju naučiti hraniti povjerenje u Boga jer mlađi moraju konačno napustiti život življenog ili moljenog u strahu i prijeći u život povjerenja u Boga.

7. Obnoviti ljubav prema životu: Veliki napredak naše duhovnosti prepoznatljiv je u otkrivanju prava i dužnosti da »ljubimo svoj život« bez obzira na njegova ograničenja, kao ispovijed naše vjere u Raspetoga i Uskrsloga.¹⁸

Uz malo kritičnijeg tona treba reći da će mlađi morati dugoročno raditi na pročišćavanju svoje duhovnosti od silnih natruha sinkretizama koji dolaze iz svijeta različitih duhovnosti koje nisu kršćanske, a koje se nude na vrlo prihvatljiv i izazovan način (spiritizam, magija, New age i sl.). Nadalje, većina mlađih kršćana je na vrlo niskoj teološkoj razini, barem što se tiče informiranosti i znanja, pogotovo kada je riječ o poznавanju Biblije, kršćanskih stavova na području morala i prava. Nedostatak svijesti o važnosti proučavanja, informiranja o svemu onome što se tiče kršćanskog življenja razlog je što su mlađi kršćani često manje sposobljeni za različita sučeljavanja i zauzimanje kršćanskih stavova nasuprot različitim ponudama i svjetovima. I ovdje se krije velika zadaća i izazov mlađima jer kvaliteta kršćanskog življenja ovisi i o znanju.

¹⁸ Usp. G. FEDRIGOTTI, »Una spiritualità in ascolto dei giovani«, *NPG*, 30 (1996.) 9, 23–25.

No da ne bude nesporazuma, nije riječ o tome da mladi trebaju stvoriti novu kršćansku duhovnost, nego nanovo aktualizirati temeljno kršćansko iskustvo koje će biti prepoznatljivo u novom povijesnom i kulturnom kontekstu i koje bi bilo prihvatljivo za mlade generacije. Jer kršćanstvo nije dogma, ono nije toliko poruka kojoj se treba vjerovati, nego iskustvo vjere koje je postalo porukom i koje je kao poruka bilo proklamirano i drugima ponudilo mogućnost i smisao života.

Jedna od zadaća mladima danas ostaje i zadaća podržavanja one utopijske dimenzije kršćanskog života. Jer je i kršćanska poruka puna utopijskih elemenata, počevši od same naravi vjere. Ako je za vjeru karakteristično to da učini vidljivim i djelotvornim ono nevidljivo, jer je »jamstvo dobra kojemu se nadamo, kušanje stvarnosti koje se ne vide« (Heb 11, 1), onda se ona dobrom dijelom može povezivati s utopijom. Sadržaj kršćanske kerigme pun je »slike« moguće budućnosti, neispunjениh memorija ili živih obećanja, konačnih »gradova«, ne samo na nebu nego i na zemlji: »Naša je pak domovina na nebesima, odakle iščekujemo Spasitelja, Gospodina našega Isusa Krista« (Fil 3, 20). I zajednica jeruzalemska sa svojim radikalnim »komunizmom« (usp. Dj 2, 42–48); 4, 32–35), nije li možda više utopija nego neka realna postojeća situacija?

Spinsanti kaže da »za duhovni život uloga utopije nije mala, jer osigurava horizont smisla, proširuje dimenziju mogućeg, otvarajući prostora karizmatskoj sugestiji, nepredvidivosti. Utopija je kći zrele mudrosti«.¹⁹

UMJESTO ZAKLJUČKA

Bez obzira na činjenicu da su današnji mlati odrasli u znaku »zagrizi i ostavi«, »da mi se – ne da mi se«, što ne skrivaju svoju indiferentnost i besperspektivnost, što su više zaokupljeni svojim izgledom koji ih kvalificira u očima drugih, nego što su zaokupljeni unutarnjom fizionomijom koja ih čini djecom Božjom, ipak ti isti mlati izražavaju intimnu potrebu za produbljivanjem i duhovnim usmjerenjima. Oni koji će imati strpljenja i odvažnosti izabrati duhovni

¹⁹ S. SPINSANTI, »Utopia«, u: *Nuovo dizionario di spiritualità*, Edizioni Paoline, Rim, 1979., str. 1656.; usp. B. SECONDIN, *nav. dj.*, str. 193.

hod, možda pronađu odgovore na neka svoja pitanja. No oni će izabratи duhovni put ako prije toga nađu prave navjestitelje, ako susretnu uvjerene i uvjerljive utirače novih putova.

Prema njihovim zahtjevima trebaju biti usmjereni i naši odgovori, jer onaj tko ima službu duhovnog vođe, a to smo mi stariji, pozvan je prije svega biti više dijalogocentričan nego logocentričan (Habermas). Same njihove rane određuju kakav će biti intervent Samarijanca.

Da bi izišla iz anonimnosti, mladenačka duhovnost mora pronaći utjeloviteljsku snagu koja će je uvući u sudbinu, budućnost suvremenog mladog čovjeka. Mladi kršćanin ne podnosi da mora živjeti vjeru prema jasnim strukturama i prema starim formularima; on želi napisati svoje evanđelje (»peto evanđelje«), ne u materijalnom smislu kao neku knjigu, nego evanđelje trajno obistinjeno u životu.

MLADEŽ PRED IZAZOVOM I PONUDOM DUHOVNOSTI SVJETSKI DAN MLADEŽI poruka i značenje

S obzirom da smo u prethodnim izlaganjima stekli sliku o otvorenosti mladih religioznoj dimenziji i o mogućnostima i zadaćama mladenačke duhovnosti, u ovom jutarnjem izlaganju pokušat ću vam ponuditi sliku svjetskih međunarodnih susreta mladih, njihove poruke i značenja. Budući da je tema sama po sebi dosta konkretna, ovo izlaganje će se temeljiti na konkretnim činjenicama. Izlaganje će se odvijati u dvije etape: u prvoj ću kronološki prikazati poruke Svetoga Oca u povodu svjetskih međunarodnih susreta mladih, a u drugoj ću pokušati otkriti poruku i značenje ovih susreta.

Želimo li sići u samu srž svjetskih susreta mladih, ne možemo zaobići osobu Ivana Pavla II. u čijemu je duhu i srcu nastala intuicija za ove predivne susrete na svjetskoj razini.

Međunarodna godina mladih 1985. godina je u kojoj se Papa prvi put susreće s mladima i u kojoj im povjerava apostolsko pismo. To pismo sadrži prijedloge i poruke, koji će animirati i podržavati cijeli hod budućih svjetskih *dana mladih*.

I. KRONOLOŠKI PRIKAZ SVJETSKIH SUSRETA MLAĐIH

1985. – Prvi svjetski dan mladih

U prigodi ovoga prvog međunarodnog susreta mladih Sveti Otac predao je mladima pismo *Mladi i nada* u kojemu im svraća pozornost na pojedine činjenice kao što su:

Pitanje nade – koja kao kršćanska i ljudska krepstvo označava očekivanje onih dobara koje će čovjek sam sebi sagraditi koristeći se talentima što mu ih je providnost dala.¹

Krepstvo nade za Papu je toliko bitna da je predstavlja kao prvu i glavnu želju Crkve koju želi naglasiti mladima riječima sv. Petra: »Spremni uvijek odgovoriti svakomu tko od vas zapita razlog nade koja je u vama« (1 Pt 3, 15).

Pitanje mladosti – koja se ne gleda kao osobno ili naraštajno vlasništvo nego kao OSOBITO DOBRO ZA SVE. Dobro cijelog čovječanstva.

Naime, to je razdoblje traženja i pronalaženja vlastitog »ja«, otkrivanja vlastite posebnosti i neponovljivosti, želje za samoostvarenjem i autentičnošću, donošenja prvih vlastitih odluka itd. Vrijeme je to nove svježine i dinamičnosti za sveukupno čovječanstvo. Ta dinamičnost često se manifestira kroz životna pitanja koja nama i sebi mlađi ljudi uporno i jasno postavljaju,² služeći se slikom susreta Isusa i bogatog mladića iz evanđelja.

Na temeljna pitanja o smislu i vrednotama koje mlađi svojim unutarnjim bogatstvom postavljaju svijetu, Papa odgovara Isusovim riječima: »Samo je jedan Dobri, Bog« (Mk 10, 19). Ovim odgovorom Papa želi reći mladima da je Bog najdublji temelj svih vrednota i da jedini On daje konačni smisao ljudskom postojanju. Ovakav odgovor koji je istodobno čvrst i istinit u sebi nosi konačno rješenje za upite mlađih.³

U nastavku pisma Papa hrabri mlađe da u sebi pronađu snagu za postavljanje pitanja o vječnom životu kako je to učinio mladić iz evanđelja. Naime, poučava ih da ne bježe od činjenice prolaznosti ovoga svijeta i ljudske egzistencije ovdje na zemlji.⁴ Ova dimenzija vječnosti neminovno je vezana uz pitanje morala i svijesti. Vremenitost se i vječnost zapravo susreću na razini svojstvenoj čovjeku, a ta je razina savjest i moralne vrednote, jer upravo tu je temelj čovjekove veličine i njegova dostojanstva. Krist u evanđelju pita mladića o stanju

¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Mladi i nada. Tri poruke Ivana Pavla II. u međunarodnoj godini mlađih*, Nadbiskupski duhovni stol – Glas Koncila, Zagreb, 1985., str. 20.

² Usp. *isto*, str. 22–24.

³ Usp. *isto*, str. 24–25.

⁴ Usp. *isto*, str. 27–28.

njegove moralne svijesti i savjesti. Kao i cijeli razgovor između Isusa i mladića i ovo pitanje odvija se u atmosferi ljubavi. Iskustvo Isusova »pogleda punog ljubavi« temelj je svake nade, povjerenja i radosti. Čovjeku je uistinu potrebno iskustvo takvoga pogleda, potrebna mu je svijest da je ljubljen, da je vječno ljubljen, izabran i željen prije postanka svijeta.⁵ I mi i mladi.

U ovaj ambijent Papa smješta pitanje poziva na posvećeni život. Skrivena težnja čovjeka za nečim višim temelj je svakog poziva. Papa poziva mlade na suradnju s pozivom koji Isus upravlja svima koji su istančana i osjetljiva duha da ga mogu zamijetiti.⁶

Kristov poziv se čuje na raznim putovima pa tako i na putu bračnog poziva. Mladi se trebaju učiti vječnoj ljubavi – ljubavi po duši i tijelu, ljubavi koja je strpljiva, dobrostiva (1 Kor 13). Ovdje Papa nas potiče da molimo za ljubav što nastaje u mladim srcima, da je izbliza pratimo i podržavamo. Budućnost čovjeka i čovječanstva bitno se određuje na stazama ljubavi. Štoviše, Sveti Otac u ime Crkve povjerava mlađima problem ljubavi uzdajući se da će je znati preporoditi, učiniti je ljudski i kršćanski lijepom, velikom, zrelom i odgovornom.⁷

Da bi to mogli učiniti, potreban je odgoj i samoodgoj. Bitnost samoodgoja leži u izgradnji »iznutra«. Taj rad zahtijeva trud, ustrajnost i strpljivost, što mladima nije uvijek lako. Odgoj za slobodu, koja u sebi sadrži pravilo i disciplinu istine. Na koncu, Papa se ne ustručava upozoriti mlade na grijeh i utjecaj Zloga, nego ih hrabri za borbu protiv svega što ugrožava suživot i ljudske odnose. Štoviše, potiče ih na preuzimanje odgovornosti za svoje postupke na svim poljima. U tom smislu mladi su nada Crkve.⁸

1987. – Drugi svjetski dan mlađih

»I mi smo upoznali ljubav koju Bog ima prema nama i povjerovali joj« (1 Iv 4, 16)

Papina poruka svim mlađima svijeta odnosi se na temu ljubavi. Ljubav je temeljno pitanje svakog čovjeka, a na poseban način mlađoga čovjeka. Koji to mladić ili djevojka ne sanja o ljubavi bez granica.

⁵ Usp. *isto*, str. 30.

⁶ Usp. *isto*, str. 35.

⁷ Usp. *isto*, str. 41–44.

⁸ Usp. *isto*, str. 50–51.

Čovjek je stvoren iz ljubavi i za ljubav pa je bez nje i nezamisliv ljudski život. Bez ljubavi čovjek ostaje nepoznanica samome sebi i njegov život ne može biti istinski osmišljen. U svojem pismu Sveti Otac podsjeća mlade da se ovo ne odnosi na bilo koju vrstu ljubavi, a pogotovo ne na zatvorenu i egoističnu ljubav, i poziva ih na rast u čovječnosti, da daju prednost vrijednostima duha, da se, prihvatajući prisutnost Boga u svojem životu, preobraze u novoga čovjeka. Kao temelj cijele ove poruke naglašava tjeskobu i glad današnjega svijeta za svjedočanstvom ljubavi koja proizlazi iz dubokog osobnog uvjerenja i iskrenog čina ljubavi i vjere u Krista uskrasnuloga. To zapravo znači upoznati ljubav i vjerovati u nju. Tako proživljena i življena ljubav nalazi svoje ostvarenje u zajedništvu onih koji se drže sinovima jednoga Oca. Ovdje Papa naglašava svu ozbiljnost i hitnost koju složenost našega društva stavlja pred nove generacije. Potiče i hrabri mlade ljude na izgradnju civilizacije ljubavi koja zahtjeva snažne i ustajne karaktere, spremne na žrtvu i željne otvaranja novih putova ljudske koegzistencije koja ide iznad podijeljenosti i materijalizama.⁹

1988. – Treći svjetski dan mlađih

»Što god vam rekne, učinite!« (Iv 2, 5)

Treći svjetski dan mlađih održan je u mjesnim crkvama. Budući da je 1988. godina proglašena Marijinom godinom, i sama tematika Svjetskog dana mlađih posvećena je Mariji. Istaknuta je važnost Marije kao Učiteljice koja predvodi čovjeka i pokazuje mu smjer života: »Što god vam rekne, učinite!« U svijetu kriza koje potresaju današnjeg čovjeka, a na poseban način gubitak smisla života, Marija predstavlja putokaz prema sigurnoj luci. Slušati Isusa, pokoravati se njegovim zapovijedima i imati pouzdanja u Njega, jedini je životni program po kojemu se uistinu može uspjeti i biti sretan u životu.

Na prošlogodišnjem susretu mlađih tema je bila upoznati ljubav Božju i povjerovati joj. Marija nam na konkretan način pokazuje što to znači vjerovati u Boga i ljubiti ga.¹⁰

⁹ Usp. IVAN PAVAO II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la II. giornata mondiale della gioventù*, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_30111986_ii-world-youth-day_it.html

¹⁰ Usp. IVAN PAVAO II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la III. giornata mondiale della gioventù*, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_13121987_iii-world-youth-day_it.html

1989. – Četvrti svjetski dan mlađih

»Ja sam Put i Istina i Život« (Iv 14, 6)

Ove godine Papa u svojoj poruci polazi od činjenice koju smo već čuli u Pismu svim mlađima svijeta 1985. godine, a ta je da se bogatstvo mlađosti sastoji u postavljanju temeljnih pitanja i traženju odgovora na njih. U tom smislu sam Sveti Otac postavlja ta pitanja i nudi odgovore na njih.

Prvo pitanje glasi: »Jesi li već otkrio Krista koji je Put?«¹¹ U mnoštvu krivih i lažnih prijedloga za život Sveti Otac mlađima predlaže Krista kao jedini i najsigurniji put koji dovodi do potpune i trajne sreće.

Drugo pitanje glasi: »Jesi li već otkrio Krista koji je Istina?«¹² Istina kao najdublja potreba ljudskoga duha svoj odgovor može naći i nalazi jedino u osobi Isusa Krista. Sveti Otac potiče mlade da se ne zadovolje neposrednim ili djelomičnim odgovorima, već da se sa svim svojim nemirima, nesigurnostima, slabostima približe Kristu koji je riječ Istine izgovorena od Boga kao odgovor na sva pitanja ljudskog srca.

Treće pitanje glasi: »Jesi li već otkrio Krista koji je Život?«¹³ Koji to mlađi čovjek ne želi živjeti život u njegovoј punini. Ovdje Sveti Otac želi oduševiti mlađoga čovjeka za otkrivanje Krista koji je jedini sposoban do dna ispuniti ljudsko srce. To se otkrivanje ne događa jedanput, nego je to trajan proces traženja – nalaženja – te ponovnog traženje i boljeg upoznavanja kroz molitvu, sakramente, razmatranje njegove riječi itd.

Iz ovoga osobnog otkrića Krista rađa se jasna želja da ga se nosi drugima, tj. želja za evangeliziranjem drugih. Produbljujući ovu tematiku, Papa prikazuje današnji svijet kao veliko misijsko područje. Naše vrijeme obilježeno je jakim relativizmom, velikom zbrkom vrijednosti te su, kao i u svakom drugom vremenu, potrebni novi apostoli. Ovdje Papa apelira na mlađe da ih Krist treba, treba brojne apostole, a na poseban način mlađe i odvažne apostole koji će svjedočiti vjeru u njega i unijeti je u treće tisućljeće čovječanstva.¹⁴

¹¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la IV. giornata mondiale della gioventù*, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_27111988_iv-world-youth-day_it.html

¹² Usp. *isto*.

¹³ Usp. *isto*.

¹⁴ Usp. *isto*.

1990. – Peti svjetski dan mladih

»Ja sam trs, vi ste mladice« (Iv 15, 5)

Tema prethodnog Svjetskoga dana mladih temeljila se na Kristu, a ove godine Sveti Otac nastavlja s temom Crkve. Ove dvije tematike povezane su dubokom i tijesnom vezom u kojoj Krist živi u Crkvi, a Crkva je misterij Krista koji živi i djeluje među nama.

Papa poziva mlade na novo otkrivanje Crkve i njihova poslanja u njoj. Crkva je čudnovata u svojoj privlačnosti: s jedne je strane stara dvije tisuće godina, s druge je pak strane vječno mleta i aktualna zahvaljujući djelovanju Duha Svetoga koji je nadahnjuje. Mleta je zbog svoje uvijek aktualne poruke spasenja. Želja Pape za ovaj Peti svjetski dan mladih je uspostavljanje recipročnog dijaloga između mlatih i Crkve. On se služi slikom Crkve – vinograda posađenog od samoga Gospodina od kojega uživa posebnu ljubav i naklonost. Posebno želi naglasiti da Crkva računa na mlate, na njihov dinamizam, autentičnost, na njihovu zanosnu volju za rastom, na novost njihove vjere. Potiče ih da velikodušno i bez rezerve stave svoje talente u službu Crkve te da ne budu samo oni kojima je upućena pastoralna briga Crkve nego aktivni protagonisti njezinog poslanja.

Danas, nakon određenog razdoblja nepovjerenja i odcijepljenosti od Crkve brojnih mlatih, primjećuje se kako mlati ponovno otkrivaju Crkvu kao prijeko potrebno mjesto duhovnog rasta. Papa je zadovoljan činjenicom da se mnogi mlati ne zadovoljavaju samo formalnom pripadnošću Crkvi nego traže i teže za nečim višim. Privilegirana mjesta otkrivanja Crkve su razni pokreti i crkvene zajednice mlatih. Cilj Petoga susreta mlatih zapravo je otkriće Crkve kao vrlo konkretnе stvarnosti u kojoj mlati trebaju biti živa i plodna loza što od njih zahtijeva ozbiljan trud i nastojanje.¹⁵

1991. – Šesti svjetski dan mlatih

»Primiste Duha posinstva« (Rim 8, 15)

Tema Šestoga svjetskog dana mlatih je sinovstvo kao izazov očinske Božje ljubavi koja nas poziva na duboko i intimno zajedništvo s

¹⁵ Usp. IVAN PAVAO II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la V. giornata mondiale della gioventù*, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_26111989_v-world-youth-day_it.html

njim. Uistinu, današnji svijet tjeskobno traži putove zajedničkog života i potrebne su mu osobe čiji će život biti život sinova Božjih. Stoga Papa poziva mlade: »Mladi, ne bojte se biti sveti!«¹⁶ Potiče ih da smjeraju na ciljeve dostojeće sinova Božjih. Naslijede sinova Božjih sa sobom nosi potrebu za bratskom ljubavlju po Isusovu primjeru. Na tome putu ne može se u bližnjemu – ma tko on bio – ne prepoznati brata koji ima pravo na našu ljubav. U tome leži velika zauzetost sinova Božjih: raditi na izgradnji bratskog suživota između svih ljudi i naroda.¹⁷

1992. – Sedmi svjetski dan mladih

»Podite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju« (Mk 16, 15)

Tema Sedmoga svjetskog dana mladih u intimnoj je povezanosti s temom prethodnog Dana mladih. Naime, isti Duh koji nas čini djecom Božjom potiče nas i na evangelizaciju. Biti učenici Kristovi nije nikakva privatna stvarnost nego, naprotiv, dar pripadnosti Kristu mora biti podijeljen s drugima. Poslanje Crkve i svakog kršćanina sastoji se upravo u prenošenju evanđelja svakom stvorenju. Na poseban način svijet mladih za Crkvu predstavlja zasebno misijsko područje. Svima nam je poznato koji problemi uznemiruju mladost današnjice: pad vrijednosti, sumnje, potrošački mentalitet, droga, de-linkvencija, erotizam itd. Unatoč tome među mladima se zapaža velika žđ za Bogom. I dok mnogi mlađi traže Krista, još uvijek je malen broj apostola koji su sposobni naviještati ga na vjerodostojan način. Svijet na poseban način treba vjerodostojne svjedočke. Papa ovdje apelira na mlađe koji su zaljubljenici autentičnosti da sami Kristu ponude iskreno i jasno svjedočanstvo svoje vjernosti. Ponovno ih potiče da ne budu nezainteresirani i pasivni promatrači, nego da postanu nositelji Riječi spasenja drugima te da imaju hrabrosti predložiti Krista svojim vršnjacima.¹⁸

¹⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la VI. giornata mondiale della gioventù*, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_15081990_vi-world-youth-day_it.html

¹⁷ Usp. isto.

¹⁸ Usp. IVAN PAVAO II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la VII. giornata mondiale della gioventù*, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_24111991_vii-world-youth-day_it.html

1993. – Osmi svjetski dan mlađih

»Ja dodođ da život imaju, u izobilju da ga imaju« (Iv 10, 10)

U različitim jezicima postoje izrazi kojima se pokušava izreći ono što čovjek apsolutno ne bi želio izgubiti, ono što čini sva njegova očekivanja, želje, nade, ali nijedan izraz ne sažima u sebi ono za čim ljudsko biće maksimalno čezne kao riječ »život«. »Život« predstavlja zbroj svih čovjekovih težnji. Isus je došao dati definitivan odgovor na pitanje života. »Ja dodođ da život imaju, u izobilju da ga imaju« (Iv 10, 10). Ova izjava nadilazi svako očekivanje koje se može roditi u čovječjem srcu. U nastavku se misao Svetoga Oca zadržava na pogrešnim životnim ponudama i krivim učiteljima života koje mlađi današnjice susreću. Takvi učitelji ne samo da ne mogu ugasiti žđ mladih nego je još više povećavaju dovodeći ljudske duše do ogorčenja. Jedini onaj koji istinski može smiriti našu žđ jest sam Autor života, Onaj koji je istodobno i Put i Život, odnosno put za ulazak u Život. Papa potiče mlade da oni postanu odgovor na pitanje svojih vršnjaka o tome gdje i kako mogu susresti život. Oni samim time postaju poslanici i evangelizatori svojim vršnjacima.¹⁹

1994.–1995. – Deveti i Deseti svjetski dan mlađih

»Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas« (Iv 20, 21)

Tema Devetoga i Desetoga svjetskog dana mlađih jest poslanje Crkve koje izvire iz središnjeg misterija naše vjere, a to je pashalni misterij. I ovo naše vrijeme pripada vremenu nakon uskrsnuća Gospodinova. Susret s Uskrslim je izvanredan susret u kojem se srca otvaraju miru, radosti i sreći. Ovaj susret je prigoda da otvorimo vrata svojega života i prihvatimo Put, Istinu i Život bez straha, te da taj Život hrabro izričemo cijelome svijetu. Crkva upravo mlađima povjerava zadaću proklamiranja radosti susreta s Kristom uskrslim. Papa hrabri mlade da dopuste da ih Uskrslji zavede i da ga slijede.²⁰

¹⁹ Usp. IVAN PAVAO II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la VIII. giornata mondiale della gioventù*, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_15081992_viii-world-youth-day_it.html

²⁰ Usp. IVAN PAVAO II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la IX e X. giornata mondiale della gioventù*, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_21111993_ix-and-x-world-youth-day_it.html

1996. – Jedanaesti svjetski dan mlađih

»Gospodine, kome da idemo? Ti imaš riječi života vječnoga!« (Iv 6, 68)

Tema Jedanaestoga svjetskog dana mlađih ponovno je život kao talent, u kojemu bi mlađi trebali biti »proroci života i ljubavi«. Papa ih je ujedno podsjetio da je budućnost čovječanstva u rukama onih koji će budućim pokolenjima znati pružiti razloge života i nade koja se nalazi u njima.²¹

1997. – Dvanaesti svjetski dan mlađih

»Učitelju – gdje stanuješ? ... Dodite i vidjet ćete!« (Iv 1, 38–39)

Papa hrabri mlađe da se približe Kristu, da sruše barijere površnosti i straha prepoznajući se kao »novi« muževi i »nove« žene. Priznaje da je Isus zahtjevan prijatelj pitajući ih ujedno je li bolje pomiriti se sa životom bez idealja ili više vrijedi velikodušno tražiti istinu, dobro, pravednost, raditi za svijet koji će održavati Božju ljepotu, makar i pod cijenu žrtve koja sve to sa sobom nosi. Papa zatim navodi mjesta na kojima se sve može susresti Krista:

- tamo gdje čovjek pati i nada se;
- u svim ljudima;
- u onima koji ga zazivaju a da ga nisu upoznali; u mjesnim Crkvama i na poseban način u euharistiji.²²

1998. – Trinaesti svjetski dan mlađih

»Duh Sveti poučavat će vas o svemu« (Iv 14, 26)

U ovo naše zbumjeno i zamršeno vrijeme za ovaj susret Sveti Otac predlaže razmišljati i moliti u Duhu Svetomu. Poseban dar u ovome susretu trebao bi biti osjećaj jedinstva Crkve. Na poseban način mlađima povjerava brigu, nadu, obvezu i zadaću jedinstva svih

²¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la XI. giornata mondiale della gioventù*, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_26111995_xi-world-youth-day_it.html

²² Usp. IVAN PAVAO II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la XII. giornata mondiale della gioventù*, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_15081996_xii-world-youth-day_it.html

kršćana. Jedinstvo je dar Duha Svetoga. Papa im preporuča da traže pomoć duhovnog vođe koji će im pomoći u rasuđivanju poticaja Duha Svetoga.²³

1999. – Četrnaesti svjetski dan mladih

»Otac vas ljubi« (Iv 16, 27)

Ovo je najjednostavnija zbnujujuća novost. Papa potiče mlade da postanu svjesni te ljubavi i tako sami postanu i njezini svjedoci. Potiče ih da je učine vidljivom u svojim izborima i stavovima. Grijeh je prekršaj istinske ljubavi koja ranjava čovjekovu narav i ugrožava ljudsku solidarnost. Što više suvremenih čovjek gubi smisao za grijeh to manje traži od Boga oproštenje. Stoga Sveti Otac na poseban način poziva mlade da ponovno otkriju ljepotu i bogatstvo milosti sakramenta pokore.²⁴

2000. – Petnaesti svjetski dan mladih

»I Riječ tijelom postade i nastani se među nama« (Iv 1, 14)

Ono što obilježava kršćansku vjeru u odnosu na sve ostale religije upravo je sigurnost da je Isus iz Nazareta, Sin Božji, došao na svijet i očitovao se u ljudskom tijelu. I u ovoj prigodi Sveti Otac ponavlja mladima da otvore vrata Kristu. Hrabri ih i potiče da postanu sveci trećeg tisućljeća, da razmatraju i ljube molitvu, da budu dosljedni i velikodušni u služenju braći.

U svojim govorima Sveti Otac ide i korak dalje hrabreći mlade riječima: »Dragi mladi, ne sumnjajte u ljubav Božju prema vama. On za vas čuva posebno mjesto u svome srcu i posebno poslanje u svijetu.«²⁵ Ovdje Papa apelira na potrebu mladih da se osjete potreb-

²³ Usp. IVAN PAVAO II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la XIII. giornata mondiale della gioventù*, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_09011998_xiii-world-youth-day_it.html

²⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la XIV. giornata mondiale della gioventù*, u: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/youth/documents/hf_jp-ii_mes_09011999_xiv-world-youth-day_it.html

²⁵ IVAN PAVAO II., »Non dubitate del Signore. Omelia pronunciata durante la Messa celebrata per i partecipanti al VII Forum internazionale dei giovani«, u: *Sentinelle del mattino. Giornata mondiale della gioventù Roma 2000*, Avvenire Nuova Editoriale Italiana Spa, Milano, 2000., str. 113–114.

nima i korisnima za Crkvu i svijet. Štoviše, sa svim entuzijazmom naglašava im da su potrebni Crkvi i Papi na početaku novoga milenija i od njih traži da ponesu evangelje putovima svijeta. Poučava ih kako je u životu jedino bitno odgovoriti na Isusov upit: »Ljubiš li me?« (Iv 21, 16). Sveti Otac također hrabri one koji ne mogu odmah potvrđno odgovoriti na pitanje da ostanu na putu traženja sve do dana kada će moći odgovoriti čitavim srcem: »Ti znaš da te volim!« (Iv 21, 16).

Naziva ih »stražom jutarnjom« koja se neće predati, nego će braniti život u svakom trenutku svoga zemaljskog razvoja i vjeruje da će se potruditi kako bi ovu zemlju učinili ugodnijom za sve.²⁶

II. PORUKA I ZNAČENJE SVJETSKOG DANA MLADIH

Na samom početku našega izlaganja rečeno je da u analiziranju Svjetskog dana mladih ne možemo zaobići osobnost Ivana Pavla II. Tako se sada želimo nakratko zaustaviti na privlačnosti koju njegova osobnost ima prema mladima. Onaj tko želi saznati u čemu za jednog osamnaestogodišnjaka leži privlačnost Svetoga Oca treba na prvom mjestu razmišljati o vrijednostima koje sama fizička pojave Pape nezaobilazno izražava. On se, naime, predstavlja kao uzor dubokog dostojanstva čovjeka koji se nalazi u kontrapoziciji prema svim pogrešnim mitovima o fizičkoj ljepoti, snazi i mladosti. Privlačnost Svetoga Oca leži upravo u njegovu odolijevanju i životnoj energiji unatoč slabosti i bolesti.

Osim navedenoga zadivljuje činjenica da i nakon dvadeset i dvije godine pontifikata njegov govor i poruke nisu izgubili okus. Papin govor je zahtjevan, ali u isto vrijeme strpljiv, ne slijedi mlade i njihove trenutačne trendove, no u isto vrijeme im nije dalek. U slučaju Svetoga Oca nije riječ samo o njegovim osobnim komunikativnim sposobnostima nego i o njegovu izboru koji postaje izborom Crkve. U njegovoј intuiciji za osnivanje Svjetskog dana mladih dolazi do izražaja osobna karizma Ivana Pavla II. u korijenu koje leži njegov odnos s Kristom.²⁷

²⁶ Usp. isto, str. 114–115.

²⁷ Usp. Camillo RUINI, Cari vescovi, adesso tocca a noi. Dalla Prolusione al Consiglio permanente Cei, u: *Sentinelle del mattino. Giornata mondiale della gioventù Roma 2000*, Avvenire Nuova Editoriale Italiana Spa, Milano, 2000., str. 184–185.

Slijedeći liniju zacrtanu od Ivana Pavla II. i samo lice Crkve postalo je bliže mladima pružajući im radost crkvenoga identiteta.

Susreti mlađih na svjetskoj razini pokazali su svijetu Crkvu mlađu, punu radosti i nade. Uistinu, ovi susreti ne žele biti vanjske manifestacije jer se one rađaju iz duboke potrebe ljudskog srca koje traži. To su providnosni trenuci odmora koji mlađima omogućuju da se pitaju o svojim najdubljim težnjama. Ovakvi trenuci ne samo da su potrebni mlađim ljudima nego su, štoviše, općenito nužni za čovjeka vjernika, jer da nije tako zašto bi onda postojala prigodna liturgijska slavlja i fešte koji su raspodijeljeni tijekom cijele godine. Uistinu, svakom čovjeku, a na poseban način mlađom čovjeku, potrebni su posebni susreti i slavlja koji im dopuštaju da osjete zanos i ljepotu pripadnosti jednoj zajednici. Upravo ta ponesenost i taj mladenački zanos trebali bi nakon toga od svih onih koji žive i rade s mlađima biti podržavani i usmjeravani prema življenju svakidašnjice.

Osim toga, ovi susreti nam pomažu da srušimo stereotipe o mlađosti bez vrednota, usmjerenoj na samu sebe. Svjetski susreti mlađih pomogli su nam da postanemo svjesni činjenice da postoji ne samo iznimna nego raširena stvarnost svijeta mlađih koji se svakodnevno trude u svom življenju i to čine sa stilom i osjetljivošću mlađih današnjice na opušten i nenasilan način.

I na samom kraju, dopustite mi da se zapitam u kojoj mjeri mi redovnici i redovnice možemo utjecati ili utječemo na mlađe. Redovništvo je kao što znamo, ili bi barem trebalo biti, izazov svakom pa i ovome našem vremenu. Izazov nade, punine života, radosti, koji ne mogu ostati nezapaženi. Ne moramo svi poput Svetoga Oca imati karizmu da bismo privlačili mase mlađih k sebi, ali da onima koje susrećemo »pružimo razloge nade koji su u nama«, mislim da smo svi sposobni.

fra Dragutin Bedeničić

FRANJEVAČKA MLADEŽ – FRAMA

Franjevačka mladež (FRAMA) je bratstvo mlađih koji se osjećaju pozvanima od Duha Svetoga živjeti evanđelje u franjevačkoj obitelji po primjeru sv. Franje Asiškoga. Živeći u svijetu i nadahnuta franjevaštvom, FRAMA ostvaruje duhovno zajedništvo s Franjevačkim svjetovnim redom. To osobito potvrđuje obećanjem, koje je obveza člana FRAME, da upozna i živi evanđelje po primjeru sv. Franje u okrilju vlastitoga bratstva koje ga prati na putu traženja i duhovnoga rasta. FRAMA je u našoj domovini te u Bosni i Hercegovini nazočna već desetu godinu.

FRAMA živi i djeluje raspoređena po bratstvima na mjesnoj, provincijskoj i nacionalnoj razini, a ona su pak međusobno povezana i usklađena na međunarodnoj razini. Nacionalna razina obuhvaća sve franjevačke obedijsije. Članovi bratstva mogu biti mlađi od 14 do 30 godina, što ne vrijedi za rukovodeće osobe na međuprovincijskoj ili provincijskoj razini. Mladima s navršenih 30 godina preporuča se da svoje iskustvo evanđeoskog života nastave u FSR-u ili u nekim drugim crkvenim oblicima života. Tijela putem kojih zajednica funkcioniра su skupština, vijeće, predsjednik i duhovni voditelj. Radi uspješne suradnje s FSR-om vijeća FRAME svih razina šalju svojega predstavnika u zajednicu FSR-a i od zavjetovanih traže delegata za zajednicu FRAME. Vjerujem da je ovo dostačno za upoznavanje strukture FRAME jer taj pokret djeluje u našem narodu već desetu godinu. Ono što bih želio istaknuti odnosi se osobito na moju provinciju, Hrvatsku franjevačku provinciju svetih Ćirila i Metoda, u kojoj je i započeo rad Franjevačke mladeži 1992. godine.

Započeli smo nakon jednog franjevačkog marša u Italiji, na kojem smo (četvorica fratara i četrnaestoro mlađih) bili gosti Provincije Marche. Oduševljeni tim iskustvom i potaknuti inicijativom fra Ivice Jagodića započeli smo s radom na Kaptolu u Zagrebu te smo mladima

koji su dolazili na srednjoškolski vjeronauk u naš samostan izrazili želju da i mi u našoj domovini ostvarimo nešto slično. I tako je krenulo. Razumije se da je početak bio dosta težak jer pojedinci u FSR-u, kao i neki naši braća, nisu otkrili da je to poticaj Duha Svetoga pa su čak i otežavali taj rad. Zahvaljujući fra Mirku Mataušiću, tadašnjem provincialnom ministru, imali smo potporu našega definitorija. U to vrijeme još nismo bili svećenici pa nam je ona bila veliko ohrabrenje jer smo radost franjevaštva, osim u mладима, otkrili i u našoj starijoj braći. Budući da je broj mладих bio sve veći, širio se i broj samostana koji su prihvaćali takav rad s mладима. U početku su susrete koji su se održavali jednom na tjedan pripremali braća. Teme su bile izrazito franjevačke: životopisi sv. Franje i sv. Klare, počeci franjevaštva, ekologija, kao i različita pitanja mладих o životu, smislu i sl. Mogu reći da smo se i mi braća okoristili tim susretima jer smo otkrili koliko je to i nama blizu: radost što smijemo ekipno djelovati, što mлади u nama prepoznaju bratstvo, zajednicu, pa smo se uzajamno ohrabrali kako je zaista lijepo živjeti zajedno i za jedno. Jasno je da to nije jedini način okupljanja mладих, ali je oduševljeno prihvatanje takvoga načina života i svjedočenja vjere doista specifično.

Množile su se inicijative: posjeti raznim ustanovama koje brinu za bolesne i ostavljene, karitativni i novinarski rad (nastajale su tiskovine *Susret*, *Tau*, *Framin*), mлади su skladali nove pjesme duhovnog i franjevačkog predznaka (izdana je pjesmarica pod nazivom »Služite Gospodinu u veselju« – tri izdanja). Tiskan je i priručnik za odgoj mладих »Odgojno pastoralni projekt franjevačke mладеži«. Prošle godine FRAMA je izdala knjigu kateheza za mlade »Ja izabrah vas«, koja je vrlo dobro prihvaćena u Crkvi u Hrvata.

Susreti mладих na nacionalnoj, provincialnoj ili lokalnoj razini najradosnije se prihvataju u zajednici.

U našoj provinciji održavaju se kvalitetni susreti na lokalnoj razini na kojima framaši daju obećanja, ugoste i susjedne framaše te i na taj način svjedoče neopterećenost svojim mjestom stanovanja.

Susret mладих na Trsatu redovito je krajem travnja ili početkom svibnja. Na njemu uz framaše sudjeluju i mлади koji su uz naše samostane povezani vjeronaukom, liturgijskim djelovanjem, ministriranjem i sl. Susret započinje u petak navečer, a završava nedjeljnom svetom misom. Temu susreta glavni predavač obrazlaže kroz predavanja, a potom je mлади razrađuju u skupinama. Mлади svjedoče da im je to najljepše, kao i svete mise posebno pripravljene za njihovo što ak-

tivnije sudjelovanje. Mise im nisu dosadne čak i ako traju po dva sata. Na tim susretima, unatoč specifičnostima krajeva iz kojih potječu, nastaju velika prijateljstva. Sve to poslije rezultira i kvalitetnijim radom u mjesnim bratstvima.

Duhovni kapitul FRAME je susret na kojem sudjeluju framaši s obećanjima, kao i oni tek pridošli. Pritom se razmatra protekla godina, a pripremaju se smjernice za godinu koja je pred nama. Ovdje sudjeluje manji broj framaša (njih tristotinjak).

Najkvalitetniji susret je Franjevački hod. To je iskustvo hoda, molitve, euharistije, ispovijedi, razmatranja kao i upoznavanja krajeva lijepe naše domovine. Na hodu sudjeluju framaši s obećanjima u pratnji duhovnih asistenata. Tema hoda je određena na međunarodnoj razini, a svaki se dan produbljuje predavanjima, radom u skupinama te se aktualizira u našu svadašnjicu. Sudjeluje oko stotinjak framaša, na dan se pješači oko 20 kilometara (ukupno od 100 do 150 km). Nakon hodnje odlazi se u Asiz u kojemu je na blagdan Porcijunkule susret sa svim mladim hodočasnicima. Jasno je da je cijeli hod poticaj mladima na duhovnu obnovu, upravljen sakramentima pomirenja i euharistije. Naglašavam da smo uvijek dobrodošli u mješta hodočašća, da su i vjernici i svećenici u tim krajevima oduševljeni mladošću i radošću hodočasnika, pa se na taj način franjevaštvo doživljava kao dar Božji i našem narodu.

Postoje susreti animatora (škole) – mlađih koji se u nekoliko dana osposobljuju da u svojim mjesnim ili provincijskim bratstvima mogu voditi susrete. Moram naglasiti da bi susrete uz duhovnu pomoći svećenika trebali voditi mlađi. Zato se i jednom na godinu organizira susret animatora bilo na provincijskom bilo na nacionalnom planu. I u mjesnim bratstvima postoje mjesni susreti animatora. Zašto je to važno? Odgovor je u Crkvi u kojoj se laici osposobljuju za odgovorniji i aktivniji rast u vjeri. Popratno se uz te škole izdaju i razne brošure koje će biti na pomoći u dalnjem radu. Mlađi se oduševljavaju i za razne djelatnosti u kojima se i te kako dokazuje njihova darovitost – spomenut će samo festival duhovne glazbe, razne koncerte, dobrovorne akcije za pomoći potrebitima, uključivanje u rad raznih dobrovornih ustanova, ekoloških organizacija i sl.

Mlađi vole plesati, pljeskati, moliti, slaviti Boga čistim srcem. Zato FRAMA i jest izazov, jer je riječ o mlađim osobama koje se nalaze u osjetljivim trenucima odrastanja, osobama koje znaju u kakvom svijetu žive, ali koje na takav način otkrivaju da su stvorene od ljubavi Božje, a to znači za život, radost i odgovornost.

Glavna tema je »Što činimo – što nam je činiti?«. Prepoznavati znakove vremena Božji je dar. Nalazimo se u teškim trenucima za naš narod. Možda smo i sami krivi za to, jer nedovoljno dokazujemo svijetu da smo otvoreni djelovanju Duha Svetoga. Zar nam svima Duh Sveti nije glavna snaga i pokretač? Vjerujem da Sveti Otac nije uzaludno hodočastio svjetom i u svakom se narodu susretao s mladima, znajući da na njima ostaje svijet. Treba li nam veći poticaj? Nismo li mi katolici, a time i poslušni učiteljstvu Crkve? Raduje me što iz FRAME izlaze osobe koje se oduševljavaju duhovnim pozivom, pa ga i ostvaruju, ali i osobe koje svoj put nalaze u sakramantu ženidbe, jer će svoje iskustvo odrastanja znati posvjedočiti svojoj djeci. Pa zar nije blagoslovljeno da se u tim obiteljima moli i slavi Boga? Već sada vidim koliki blagoslov one daju župnim zajednicama svojim uključivanjem u njihov rad i rast. Sveti Franjo nije prstom ukazivao na pogreške drugih, već je vlastitim primjerom i oduševljenjem svjedočio o živome Bogu te time osvježio Crkvu. Usuđujem se reći da u FRAMI ima svjetla i radosti i za naš narod, iako naglašavam da to ne smije i ne može biti jedini način ostvarivanja mlađih u Crkvi. Hvala Bogu, postoje razne udruge koje su bogatstvo Crkve. Zar nije i naše redovništvo toliko različito načinom života i pravilima, ali i jedinstveno kada se ugrađuje u živu Crkvu jer zna da je toj Crkvi dar, shvaćajući da Duh Sveti djeluje preko nas. Djeluje li? Mogu reći da je i nas fratre oduševio mlađenački zanos pa i mi pokušavamo biti radosniji u ovom svijetu, svjesni da nas je Bog poslao baš u ovaj narod i baš u ovo vrijeme.

Što nam je činiti? Posvjedočiti mlađima kako smo radosni što smo redovnici. Posvjedočiti naše zajedništvo. Biti otvoreni za mlade i razumjeti njihova stajališta o životu jer su najčešće djeca ovoga svijeta. Mnogi od tih mlađih tek u nama otkrivaju radost zajedničkog obiteljskog života, budući da su većinom ili jedinci ili djeca rastavljenih roditelja. Mladi žele sigurnost, dobrodošlicu, žele se osjećati *domaće* u našim prostorima i s nama. Dakako, potrebno je voljeti mlađe kako bi oni znali zavoljeti sebe i svoj život, te ih usmjeravati pravim vrijednostima u životu.

Eto, pokušao sam izreći ono što sam osobno doživio u radu s mlađima. Vjerujem da naši mlađi imaju budućnost. To dokazuju mnogi događaji u kojima oni sudjeluju. Kroz FRAMU mlađi doživljavaju sigurnost zajedništva, znaju da imaju prijatelje, nisu sami. Ona ih potiče na zdrav vjernički život u kojem će kroz mlađenaštvo i odrastanje shvatiti zlo koje postoji u svijetu. Shvatit će da se ne

moraju plašiti života i svijeta, jer im je najveći prijatelj Isus Krist, kojem i oni žele biti prijatelji. Zar nije najljepše iskustvo kada se taj mladi čovjek iskreno susretne s Kristom, osobito po sakramentima pomirenja i euharistije, ali i po iskustvu zajedništva u kojem se Frama prepoznaće?! Zato vjerujem da je Frama dar Duha Svetoga kako našem narodu tako i cijeloj Crkvi, posebice danas kada su mnoge vrijednosti dovedene u pitanje.

Kada mladi ulaze u FRAMU govore: »Braćo i sestre, mi ovdje prisutni molimo da budemo primljeni u bratstvo Franjevačke mладеžи, kako bismo ponovno spoznali našu krsnu milost i s većom zauzetošću naslijedovali našega Gospodina Isusa Krista. Gospodine Isuse, ti si nas pozvao i izabrao da te možemo, koliko je moguće bolje, slijediti, kako je to činio sv. Franjo. Mi ti, Gospodine, zahvaljujemo i obvezujemo se da ćemo biti ustrajni i pažljivi slušatelji tvoje riječi; ustrajni u osobnoj i zajedničkoj molitvi. Uživat ćemo tvoju ljubav u sakramantu pomirenja i na euharistijskoj gozbi. Marija, Majka tvoja i Majka naša, neka ti preporuči naše želje i molitve.« Kada mladi daju obećanja govore: »Ja, N. N., potaknut Božjom milošću želim obnoviti svoja krsna obećanja i posvetiti se u službi kraljevstva Božjega. Stoga obećajem da ću kroz godinu dana svoju mladost posvetiti Kristu, živeći njegovo evanđelje u bratstvu Franjevačke mладеžи. Obećajem da ću se spremno odazvati na svaki poziv dobra, crpeći snagu iz euharistije i nastojeći u siromasima i poniznim prepoznati lice Krista patnika. Neka mi na tom putu pomogne zagovor Blažene Djevice Marije i serafskog oca Franje. Amen.«

Završit ću molitvom Franjevačke mладеžи: »Gospodine Isuse Kriste, ti koji si svjetlost i radost našega života, daruj nam, molimo te, svoga Duha siromaštva da nas štiti od svih zala; daruj nam Duha poniznosti i jednostavnosti da nas oslobođa od robovanja nama samima; daruj nam smisao i velikodušno razumijevanje križa da možemo ljubiti tebe, te po tebi i u tebi sve ostalo, ljudi i stvari. Iznad svega, Gospodine, daj nam čisto srce i tijelo, da možemo sijati radost gdje god prolazimo, da se zauzimamo za dobro, a budemo protiv zla, da pomažemo braći u kojima si ti prisutan, da svaki dan činimo dobra djela i da tako budemo što bliže tebi. Pogledaj, Gospodine, naše duše i naša srca, koja su spremna odazvati se na svaki poziv dobra; daj nam radost da budemo veseli navjestitelji tvoga kraljevstva. To te molimo, Gospodine, po Majci tvojoj i našoj, Djevici Mariji, po našem serafskom Ocu, kojeg smo izabrali za vođu na našem putu. Amen!«

ŠTO ČINIMO S MLADIMA I ZA MLADE!?

Ovaj prikaz bit će samo jedan kamenčić u mozaiku rada »s mladima i za mlade« u Crkvi. Pripadam Družbi klanjateljica Krvi Kristove, stoga želim ukratko opisati specifičnost duhovnosti i poslanja naše redovničke zajednice.

Mi živimo duhovnost krvi Kristove koja je, prolivena za nas na križu, najveći izraz Božje ljubavi prema čovjeku. Snagu te ljubavi crpimo u molitvi i sakramentima, osobito u euharistiji i pomirenju.

»Naše zajedničko poslanje u Crkvi jest suradivati s Kristom u njegovu otkupiteljskom djelu. To poslanje ostvarujemo svjedočeći Božju ljubav i iskazujući je drugima, posebno siromasima, potlačenima i odbačenima. Po našim raznim službama naviještanja Evangelija i promicanja ljudskog društva, po našoj molitvi i nošenju križa Kristova (...) pomažemo da svako stvorene napreduje prema *onom lijepom poretku stvari što ga je Sin Božji došao utemeljiti svojom krvlju*« (Konstitucije ASC, VZ 3).

Vjerujući u otkupljenost i posvećenost svake osobe krvlju Kristovom, mi u našem apostolatu nastojimo učiniti »sve da drugi upoznaju ljubav raspetog Isusa«, kako kaže naša utemeljiteljica bl. Maria de Mattias (Pismo s. Luisi Abri, 7. ožujka 1864.).

Kako se to očituje u našem radu »s mladima i za mlade« danas?

Prikaz ču podijeliti na evangelizatorsko i karitativno polje rada, iako je to u stvarnosti teško odvojiti jer se često isprepleće.

a) Na **evangelizatorskom polju rada** navodim uobičajene, a tako potrebne službe odgoja i obrazovanja: vjeronauk u školi i u župi, predavanje drugih predmeta kroz koje se prenose evanđeoske vrednote, animiranje liturgijskih slavlja vođenjem pjevačkih zborova, liturgijskih i molitvenih grupa, organiziranjem hodočašća u domovini

i izvan nje, organiziranjem i vođenjem duhovnih vježbi, obnova te vikenda u našim samostanima i po župama ...

U ovakvim evangelizatorskim službama radi oko 50 sestara u Hrvatskoj, BiH i Srbiji (to je četvrtina broja sestara u provinciji). Navodim i neka mjesta u kojima sestre iskazaju otvorenost prema siromašnjim i ratom pogođenim krajevima. To su, primjerice, Đulovac kod Daruvara (Letnica, Kosovo), Hrvatska Kostajnica, Okučani, Nova Gradiška, Banja Luka i okolica, Bihać, Zenica, Sarajevo, Glačmoč, Vidovice, Beograd i neka mjesta u Dalmaciji – Seline, Ražanac, Poličnik, otoci Silba i Olib.

Za ilustraciju iznosim neka izravna iskustva sestara na polju evangelizacije.

Sestra Mirjam (Kuštrela), koja radi u srednjoj školi u Sesvetama, iskustveno potvrđuje da mladi i danas imaju sluha i smisla za kreativni i karitativni angažman.

Oni sami potaknuli su okupljanje u dramskoj skupini, u njoj se dokazuju i tako izražavaju brojne darove koje im je Bog dao. Svojoj su skupini dali ime »Emaus«. Nastupaju i dobivaju priznanja, ali se ne zaustavljaju ... Osnivaju i skupinu pod imenom »Mladi misionari«, unutar koje žele dati svoj doprinos i na karitativnom polju. Izrađuju božićne čestitke, skupljaju poštanske markice i telefonske kartice, mole se i posjećuju zdravstvene i socijalne ustanove. Tako se povremeno druže s djecom u domu »Josipovac«, Nazorova 49. Posjećuju djecu smještenu u bolnici u Gornjoj Bistri. Pogodenim njihovom situacijom, prikupljaju odjeću i hranu, poklanjaju im vrijeme i ljubav.

Dirnuti bolnom situacijom mnogih svojih vršnjaka, ovisnika o drogi, i preventivno djelujući u školu pozivaju mlade iz zajednice »Cenacolo«. Mladi iz zajednice »Cenacolo« na školskim tribinama svjedoče istinu o tome zlu, a srednjoškolci ove škole pomažu im u oslobađanju od droge i svojim doprinosom iz fonda koji su sami osnovali.

(U planu imaju i posjete staračkom domu. Iako im je ta dob manje poznata, ona ostaje izazov ...).

Reagiraju i protestnim pismima na održavanje sotonističkih skupova u našim sredinama i tako, na svoj način, pridonose sprečavanju zla u našem narodu.

Oduševljeno svjedoče za Krista i njegove ideale, 2. svibnja 2001. godine na HKR-u u emisiji »Idi za srcem«.

Sudjeluju i u međunarodnim susretima mladih, kao i u ovo-godišnjem u Loretu, od 11. do 16. rujna, kako bi iskusili bogatstvo internacionalnosti i svoja iskustva prenosili u našu mjesnu Crkvu.

Svega toga ne bi bilo, ili bi bilo u puno manjoj mjeri, da nemaju nekoga tko ih voli, tko ih podupire, potiče, vodi i daje svoje vrijeme i život za njih.

Jedan drugi pristup apostolskog djelovanja, koji također izvire iz naše karizme, prepoznajemo u radu sestre Ankice (Klepić), koja radi u Drvno-tehničkoj školi u Zagrebu, Savska 86. Osim rada u nastavi, kao nastavnica vjeronauka i etike, s. Ankica se i kao školski psiholog (4 godine) i kao razrednik susreće sa situacijama u kojima mora rješavati dublje obiteljske probleme i pojedinačne probleme učenika, primjerice:

- rastave u obitelji,
- različite vrste zlostavljanja,
- razne ovisnosti (alkohol, droga, kocka),
- suicidne misli,
- različiti bjegovi, najčešće bijeg iz škole,
- zazivanje duhova, što stvara negativnu atmosferu u razredu i nastavi.

Iskustvo tijekom rada pokazalo joj je rezultate pomoći u rješavanju ovisnosti o alkoholu, pušenju trave, uzimanju tableta. Pojedine učenike, ovisne o težoj drogi, pomaže smjestiti u bolnicu ili *komunu*. U suradnji s roditeljima učenicima pomaže da se riješe droge i da nastave školovanje.

S. Ankica ima iskustvo da su bjegovi iz škole najčešće bjegovi od kuće, tj. od jednog (ili oba) roditelja, koji ga guši, pritišće ili ne razumije. U pozadini svega najsnažnije je prisutan strah. Od čega? Od roditelja i neuspjeha, od nastavnika koji na neki način podsjeća na roditelje i u tom »transferu« učenik ne razlikuje tko je tko.

Sestra pomaže učenicima i u procesu žaljenja (gubitak jednog od roditelja, ili drugih dragih članova obitelji ili prijatelja).

Pomaže i djevojkama koje zatrudne kao srednjoškolke.

U svim ovim i drugim problemima sestra pomaže mladima u procesu sazrijevanja i oblikovanja vlastitog identiteta pronalazeći prostor za prepoznavanje Isusa Krista, njegova života i djelovanja, te potiče na vjeru koja je izvor snage u nošenju naše životne svagdašnjice.

Spomenula sam rad na duhovnim vježbama, duhovnim obnovama, vikendima. Kod nas ta vrsta apostolata nije nešto novo, nego je prisutna od samoga utemeljenja našega reda.

Nakon četverogodišnjega iskustva u radu s mladima kao vjeroučiteljica (1993.–1997., a zadnju godinu i razrednica) u srednjoj školi u Ivancu, te iskustva župnog pastoralca, i nakon postdiplomskog studija duhovnosti u Rimu, danas radim na programu organiziranja i vođenja duhovnih vježbi, vikenda, duhovnih obnova za razne dobne skupine, no s naglaskom za mlaade. To ostvarujem u našim kućama (osobito u Miramarskoj u Zagrebu i N. Nazaretu u Banjoj Luci) te po župama. U Banjoj Luci je riječ o mladima, uglavnom iz mješovitih brakova, koji dolaze iz različitih područja BiH i Srbije (osobito iz Beograda i Vojvodine). Prilika je to i za ekumensko zalaganje. Tako sam tijekom zadnje jedne i pol školske godine ostvarila 49 susreta, od kojih 32 u našim zajednicama i 17 po župama.

O čemu je riječ?

To su duhovno-kreativni susreti, drukčiji susreti sa sobom, s Bogom i s drugima, susreti u kojima se otkrivaju nove dimenzije vjere i kršćanskog zajedništva, koje se u školskom ambijentu teže mogu ostvariti i doživjeti.

U tim se susretima proširuju i produbljuju vidici molitve; tu se razgovara i sluša o raznim aktualnim temama vjere i morala, priprema za istinski i sakramentalni susret s Kristom. Ima prostora za osobni, grupni i zajednički rad, za kreativne radionice, rekreaciju ...

Posebnost tih susreta vidim u tome što su oni najčešće prostor iskustva vjere u osobnog Boga, vrijeme istinskog i intenzivnijeg međusobnog zajedništva, mira i radosti, prostor gdje u slobodi mogu razmišljati, razgovarati i odlučivati se za prave vrednote kršćanskog života te stvarati zdrava prijateljstva.

b) Osim službe naviještanja evanđelja, spomenula sam i **karitativno polje rada**. Tu mislim na sestre koje ne rade izravno u odgojnim ustanovama, ali pomažu mladima na drugi način. Osim gore navedenih karitativnih akcija i brojnih neznanih djela ljubavi za javnost, ovdje ubrajam rad naših socijalnih radnica te karitativnih djelatnica u uredima i po župama.

Sestre naše zajednice N. Nazaret u Banjoj Luci brinu se za zajednicu »Susret« u Bosanskom Aleksandrovcu. To je terapijska zajednica

mladih ovisnika o drogi kojima smo ustupili našu kuću i cijelo imanje, te se brinemo za njihovo uzdržavanje. Neke sestre se osposobljavaju i za terapijski rad s njima.

Na kraju želim reći da je u rad za mlade potreban još mnogo širi angažman od navedenoga, a to je nezamjenjivo mjesto molitve i žrtve svih onih koji ih vole i podržavaju u dobru. U tom radu treba imati na umu životni i društveni kontekst. Stoga, u širem smislu, rad za mlade obuhvaća i rad s djecom i rad s roditeljima.

Iako se ovim priopćenjem može steći dojam samohvale, ponavljam sa sv. Pavlom: »Tko se hvali, u Gospodinu neka se hvali!« Mi smo zahvalne Bogu što smijemo sudjelovati u djelu otkupljenja svojim ograničenim snagama.

MLADEŽ PRED IZAZOVOM I PONUDOM DUHOVNOSTI: ŠTO NAM JE ČINITI?

Na pitanje koje mi je postavljeno (»Što nam je činiti?«) ne mislim dati neka gotova i definitivna rješenja, nego radije ponuditi neke tendencije i usmjerenja u suvremenoj duhovnosti¹ koji bi nam mogli biti određeni putokazi u poduzimanju konkretnih koraka.

Prije nego li navedemo neka od njih, potrebno je najkraće prikazati činjenicu – koju pretpostavlja i sam naslov ovogodišnje teme redovničkog tjedna – da danas postoji interes i »glad« za duhovnošću. I doista, to nam potvrđuje bujanje duhovnih pokreta, kako unutar tako i izvanckvenih, kao i jedan općereligijski zamah koji zadobiva masovne kulturne dimenzije (govori se o »maglovitoj mističko-ezoterijskoj« religioznosti koja uključuje istočne religije: hinduizam i budizam; istočne ezoterijske tradicije: šamanizam, tantrizam; kao i drevne ezoterijske prakse: astrologija, magija, tarot itd. te psiho-religiozni sinkretizam: »New age«). Taj interes za duhovnost nije samo reakcija na razdoblje *moderne* kada je ta dimenzija bila zatomljivana jednostranim isticanjem »ratija« i tehnološkog razvoja nego je i zahtjev današnjeg mentaliteta koji je bitnò *pozitivistički*. To pak znači da današnji čovjek ne vjeruje u ideje, metafiziku, a sumnja i u svoj razum; on vjeruje ponajviše svome iskustvu. Nadalje, potrebu za iskustvom ističe i činjenica da živimo u jednom *sekulariziranom svijetu*, gdje više ne postoji kompaktni kršćanski kontekst (kršćanske države,

¹ Upućujemo na moguću literaturu u svrhu produbljenja: S. DE FIORES, *La «nuova» spiritualità*, Rim, Ed. Studium, 1995.; B. SECONDIN, *Spiritualità in dialogo. Nuovi scenari dell'esperienza spirituale*, Milano, Paoline, 1997.; *Credere oggi*, 20 (2000.), 3–117, cijeli je teološki časopis posvećen temi: »Spiritualità per il terzo millennio« kao i časopis *Rivista di vita spirituale* 55 (2001.), 4–5 temi: »Impegni e testimonianza di Spiritualità all'alba del Nuovo millennio«.

kršćanska društva i još manje kršćanski mentalitet) od kojega bi bila podržavana vjera pojedinca. Zato se danas kršćaninom može postati i opstati samo »u snazi osobnog i izravnog iskustva Boga i njegova Duha« (Karl Rahner).

1. Upravo ta činjenica interesa za duhovnošću i za iskustvom nudi nam temeljni odgovor na pitanje: što nam je činiti? U našim pastoralnim ponudama treba ići za takvim sadržajima i stvaranjem ambijenta gdje će mlada osoba moći uči u iskustvo Boga. Dakako, pod iskustvom Boga ne mislimo da treba »provocirati« određeni psihički doživljaj, nego osoba mora svoje životno stanje prepoznati i naći odgovor u osobi Isusa iz Nazareta i njegovoj radosnoj vijesti. Drugim riječima, to znači da prava pastoralna briga mora postati duhovnost; otuda je i nastala nova teološka grana koju zovemo »pastoral duhovnosti². I sama naša tema spada upravo u okvir ove teološke grane. U svom »programatskom« Apostolskom pismu *Novo millennio ineunte* sam je Sveti Otac neizravno potvrdio ovu teološku disciplinu. Naime, govoreći o pastoralnim prioritetima na početku novog tisućljeća, na prvo mjesto stavlja svetost; ona mora postati smjer svekolike pastoralne zauzetosti:

»Prije svega, bez oklijevanja kažem da je perspektiva u koju treba smjestiti čitav pastoralni hod *svetost* ... Poslije završetka Jubileja započinje redoviti hod, no upravo svetost ostaje više nego ikad pastoralna hitnost ... Vrijeme je da se svima na uvjerljiv način ponovno ponudi to 'visoko mjerilo' redovitoga kršćanskog života: čitav život crkvene zajednice i obitelji treba ići u tom smjeru.«³

² Regionalni lombardski Pastoralni institut, nakon što je postojao u tri sekcije (catehetska, liturgijska, socijalna), osjeća potrebu da 1975. godine nadoda i sekciju duhovnosti. Navode se sljedeći razlozi: 1) uviđa se nemogućim da bi se duhovnost mogla svesti na margine pastorala; 2) veliki suvremeni duhovni pokreti, premda ispravni, ne uključuju se s lakoćom u okvir života župe; 3) obiluju duhovne grupacije često sa sumnjivim sadržajima, koji zahtijevaju ozbiljno duhovno razlučivanje. Sve je to utjecalo da se uvidi potreba i uvede duhovnost u pastoralno područje i zadaće. C. BROVETTO, »Una forte esperienza di Dio: base di ogni Pastorale«, u: *Spiritualità. Fisionomia e compiti*, Rim, LAS, 1981., str. 129–130. Za cijelovitije upoznavanje ove teološke grane upućujemo na priručnik: R. CHECA, *La pastorale della spiritualità cristiana*, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 1998.

³ IVAN PAVAO II., *Novo millennio ineunte*, KS, Zagreb, 2001., br. 30, 31.

Trebalo bi ozbiljno uzeti istinu koju je Drugi vatikanski koncil istaknuo govoreći o »općem pozivu na svetost« (LG V). Svetost ili punina kršćanskog života nije ničiji monopol u Crkvi, nego spada na samu narav Crkve i krsnog saveza. Mladi čovjek se ne zadovoljava s nekom površnom i minimalističkom ponudom, on želi imati otvoren put do punine zajedništva s Kristom.

2. Sredstva posvećenja (molitva, nedjeljna euharistija, sakrament pomirenja, slušanje i naviještanje Božje riječi – ta sredstva navodi Papa u spomenutom Apostolskom pismu), također trebaju imati tu viziju otvorenu prema punini kršćanskog života, a ne svedenu na puko formalno opsluživanje. Ovom ćemo se prigodom zaustaviti na *Božjoj riječi*. Koncil je dao jasan poticaj da ona postane temeljna hrana za duhovni život kršćana, no, kako reče kardinal Martini, na tom smo području u »određenom zakašnjenju«.⁴ Čini se da nam Sveti pismo ostaje jedna daleka i nerazumljiva knjiga koju teško znamo aktualizirati i učiniti je istinskom hranom za svoj svakodnevni duhovni život, premda mi u Hrvatskoj imamo dobra osnovna pomagala za njezino bolje razumijevanje: dobre uvode i komentare koji se nalaze u *Jeruzalemkoj Bibliji*, kao i komentar NZ u *Ekumenskom Novom zavjetu*. Tome treba nadodati komentar cijele Biblije prof. Celestina Tomića, *Rječnik biblijske teologije*, *Biblijski priručnik*, *Enciklopediju Biblije*, kao i časopis Instituta za biblijski pastoral *Biblijan danas*. No, prije korištenja samih pomagala treba se u molitvenom ozračju pouzdati u svjetlo Duha Božjega koji će nam najbolje tumačiti ono čega je sam bio autor uz suradnju pisca svetoga teksta.

3. Duhovnost bi trebala biti više *integralna*, jer današnji čovjek ne trpi dihotomije i podjele. Skloniji je holističkoj viziji stvarnosti, gdje se stvarnost promatra kao jedna organska cjelina. Zato treba napustiti klasične *dualizme*: narav – nadnarav; profano – sveto; tijelo – duša; akcija – kontemplacija i slično. Pojasnimo ukratko te dualizme.

Narav – nadnarav. To nisu dva kata jedne stvarnosti a još manje stvarnosti koje se međusobno isključuju; one jedna drugu nadopunuju. Stoga se ne mogu isticati nadnaravne kreposti a zapostavljati ili, ne daj Bože, prezirati one tipično ljudske. Primjerice, netko izvrsno marljivo obavlja krepost bogoštovlja, a nepošten je u međuljudskim

⁴ M. GARZONIO, *Carlo Maria Martini*, KS, Zagreb, 1997., str. 24.

odnosima. Zato je Koncil uz teologalne kreposti jako naglasio *ljudske kreposti*. O njima govori čak u tri dokumenta: *Dekret o odgoju i obrazovanju svećenika* (br. 11), *Dekret o službi i životu prezbitera* (br. 3) i *Dekret o apostolatu laika* (br. 4). Koncil spominje sljedeće kreposti: dobrostivost, iskrenost, karakternost, ustrajnost, zalaganje za pravednost, ljubaznost, vjernost obećanoj riječi, poštenje, odlučnost duše. Zovemo ih ljudskim jer im je izravni objekt čovjek. Te kreposti daju teologalnim i moralnim krepostima humanu obojenost, po njima čovjek zbilja postaje čovjek, prihvaćen i poštovan od ljudi. Bez njih vjera postaje samo farsa i oblik psihološkog bijega, a pastoralni djelatnik, ukoliko ih nema, ne samo da neće biti prihvaćen nego će ga i prezirati.

Profano – sveto. Današnji čovjek ne želi strogo dijeliti stvari na profane i svete; on svuda želi živjeti cjelovito. On i u profanim stvarima želi dokučiti sveto i kroz profane stvari ponuditi istinske vrednote (»nereligiozni govor«). Želi i u svojem radu, profesiji, u zemaljskim brigama rasti u svetosti, a ne samo u nekim strogo religioznim formama i trenucima. Drugi vatikanski koncil je i tu dao poticaj kada je »prožimanje zemaljskih stvarnosti evandeoskim duhom« prozvao apostolatom. U tom se smjeru posebno zalagao *Teilhard de Chardin*. Čovjek koji je u Božjoj milosti živi u božanskom ozračju neovisno o mjestu gdje se nalazi ili čime se bavi, nisu mu nužni čisto religiozni oblici.

Duša – tijelo. Često se duhovnost svodila samo na pitanje duše. Danas je u medicini i psihologiji razvijeno mišljenje da postoji međuvisnost tih dviju stvarnosti, da jedno utječe na drugo. Stoga je i u duhovnom životu potrebno voditi računa i o tijelu (sport, rekreacija, zdravlje ...). Trebalo bi izraditi jednu *integralnu antropologiju* gdje bi duhovna, duševna i fizička dimenzija čovjeka bile predstavljene u trajnom suodnosu. Putokaz takve vizije mogla bi biti njemačka mističarka iz 11. st. *Hildegard von Bingen* (danasa znova otkrivena i popularna) koja je istaknula ne samo utjecaj duhovne dimenzije na tjelesnu nego i kozmičke učinke na čovjekov život i djelovanje, razvivši i vlastitu terapiju. Trebalo bi napustiti mišljenje da su tijelo i njegovi zahtjevi neko »nužno zlo«; oni, naprotiv, spadaju na bit čovjeka te kao takvi nisu »manje duhovni«, nego ih treba integrirati u cjeloviti duhovni život.

Akcija – kontemplacija. To nisu stvarnosti koje se isključuju; kao da se u razdoblju molitve i povučenosti punimo, a u akciji praznimo.

Štoviše, danas se o apostolatu govori kao o izvoru duhovnog iskustva (u pastoralu se može uočiti Boga na djelu). Obje su stvarnosti potrebne i obje se moraju živjeti u vjeri, nadi i ljubavi, i tako življene postaju sredstvo rasta u zajedništvu s Kristom:

»Današnji kršćanin želi svim svojim bićem ići u susret Bogu. Nije mu dovoljan razumski pristanak uz nauku, a još manje stres osjetilnih nagnuća ... Želi krenuti prema Bogu čitavim bićem, čitavim sobom i sa svim što sačinjava njegov svakodnevni život: svojim radom, svojim dokolicama, svojim prijateljstvima, svojim ljubavima, svojim borbama, borbama za svoju braću itd.«⁵

4. Činjenica sve masovnijeg interesa za religioznu i duhovnu dimenziju – što smo napomenuli na početku – koji se ne drži nekih institucionalnih i tradicionalnih formi te često puta miješa i povezuje elemente koji nam se čine nespojivima, stvara jedno maglovito stanje koje zahtijeva *umijeće duhovnog razlučivanja*⁶. To umijeće neće biti samo individualno usredotočeno nego također kolektivno i kulturno. Napomenimo da se i samo crkveno učiteljstvo pozabavilo tom problematikom u odnosu na bazične zajednice⁷, na laička udruženja⁸ te na nove oblike evandeoskog života⁹. U nas su zahtjev za studiozni-jim pristupom toj problematiki nedavno pobudile rasprave u vezi sa seminarima o Jamesu Manjackala¹⁰. Novost duhovnih pokreta, a još

⁵ M. QUOIST, *Krist živi*, UPT, Đakovo, str. 32.

⁶ Općenito o duhovnom razlučivanju vidi u: A. BARRUFFO, »Discernimento«, u: *Nuovo Dizionario di Spiritualità*, 6. izd., Cinisello Balsamo, San Paolo, 1994., str. 419–430; M. RUIZ JURADO, *El discernimiento espiritual. Teología. Historia. Práctica*, Madrid, Biblioteca de Autores Cristianos, 1994. Problematikom duhovnog razlučivanja s obzirom na nove duhovne pokrete pozabavio se J. CASTELLANO: »Movimenti spirituali moderni. Criteri di discernimento«, u: *Rivista di vita spirituale* 30 (1976.), str. 162–181; obnovio je tu problematiku u 5. poglavljtu svoje knjige *Carismi per il terzo millennio. I movimenti ecclesiali e le nuove comunità*, Rim – Morena, Ed. OCD, 2001.; M. P. GALLAGHER, »Il discernimento spirituale come strumento pastorale«, *Sette e Religioni* (Bologna) 4 (1994.) 1, 51–64.

⁷ PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi*, KS, Zagreb, 1976., br. 58.

⁸ IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, KS, Zagreb, 1990., br. 30; naziva ih »kriterijima crkvenosti«.

⁹ IVAN PAVAO II., *Vita consecrata*, KS, Zagreb, 1996., br. 62, govori o »razlučivanju karizmi«.

¹⁰ Usp. *Glas Koncila* 50 (2001.), br. 33, 37, 38.

više maglovitost i sinkretizam novih religioznih bujanja, zahtijevaju ozbiljan pristup koji neće polaziti od pretpostavki, nego će na osnovi dobro definiranih kriterija razlučiti dobro od lošega i ponuditi ispravno usmjerjenje.

5. Danas se proširio i *opseg bližnjega*. Moj bližnji je ovaj pokraj mene, ali ne samo on. Danas se dodaje i jedna druga dimenzija, dimenzija društvenih struktura. Ljubav prema bližnjemu zahtijeva zauzetost za socijalnu pravdu, borbu za poboljšanje struktura da služe općem dobru. U tom kontekstu treba promatrati *socijalni nauk Crkve*. Duhovnost bez te socijalne dimenzije nepotpuna je i iskrivljena.

»Naši bližnji nisu jedino oni što ih sretnemo na svojim vratima, nego i oni iz naše društvene klase, naše rase, našeg zaostalog kraja i iz svih viših ili nižih ljudskih skupina. Ljubi li američki crnac svog bližnjega ako samo previje rane izubijanog susjeda, a ne bori se svim silama za oslobođenje sve svoje crnačke braće? Ljubi li radnik svog bližnjega ako svom drugu posudi potreban novac da 'dogura do kraja mjeseca', a u radničkim se pokretima ne bori za pravičnu plaću i socijalnu pravdu? Ponavljam, ljubav uvijek ostaje ista u svom ishodištu, beskrajna Kristova ljubav, ali je ljudi današnjice moraju provoditi u djelo na razne načine. 'Zanatskoj ljubavi' – dopustite izraz – trebalo bi dodati drugu dimenziju što po društvenim strukturama dostiže ljude.«¹¹

6. Današnji mladi ne žele biti samo pasivni primatelji ili puki adresati nečijeg poučavanja nego se žele doživjeti kao aktivni sudionici u rastu Kraljevstva Božjega, štoviše, »inovatori« novih putova. Crkva je na Koncilu i sama postala svjesna da bez aktivne suradnje i suodgovornosti svojih članova neće moći ispuniti svoje poslanje u suvremenom društvu. To je zahtjevalo napuštanje starog hijerarhijskog eklezijalnog modela i isticanje *ekleziologije zajedništva – communio*¹².

¹¹ M. QUOIST, *nav. dj.*, str. 19.

¹² Ove je eklezijalne modele i njihove posljedice na katehezu izvrsno protumačio E. ALBERICH u: *Kateheza i crkvena praksa. Identitet i dimenzije kateheze u današnjoj Crkvi*, Zagreb, Katehetski salezijanski centar, 1986., str. 121–130. S obzirom na razumijevanje Crkve kao »communio« upućujem na članak W. KASPER, »Trajno značenje Drugoga vatikanskoga sabora za Crkvu«, u: *Koncil u Hrvatskoj* (Zbornik radova teološkog simpozija u povodu 30. obljetnice Drugog vat. sabora), Crkva u svijetu, Split, 1996., str. 11–28.

Taj novi koncilski eklezijalni model izriče, između ostalog, izravno djelovanje Duha Svetoga na svakog pojedinog vjernika, a ne piramidalno prema hijerarhijskom stupnju. Stoga, da bismo došli do onoga što »Duh govori crkvama«, treba omogućiti prostore dijaloga gdje će se moći slobodno izreći i čuti uvjerenje svakog člana (zajednice, skupine, vijeća itd.).

Sukladno takvoj ekleziologiji, na Konciliu i nakon njega uspostavljene su institucionalne forme zajedništva, primjerice: biskupska kolegijalnost, prezbiteralna, pastoralna i ekonomski vijeća, sinode i sl. No postajemo sve svjesniji da te institucionalne forme neće istinski i djelotvorno zaživjeti bez dosljednog duhovnog odgoja u tom smjeru.

U tom vidu Sveti Otac u, već spomenutom, Apostolskom pismu *Novo millennio ineunte* predlaže *duhovnost zajedništva* (br. 43–45) kao temeljno »odgojno načelo« koje mora prethoditi svakom pastoralnom programu, inicijativi i svakom institucionalnom obliku zajedništva: »Napraviti od Crkve *dom i školu zajedništva*: evo velikog izazova koji stoji pred nama u tisućljeću koje započinje, želimo li biti vjerni Božjem planu i odgovoriti također na duboka očekivanja svijeta« (43a). On ponajprije navodi *zajedništvo s Bogom*: »Duhovnost zajedništva znači ponajprije pogled srca, usmjeren na otajstvo Presvetog Trojstva koje boravi u nama i čije svetlo treba vidjeti također na licu braće i sestara koji su pokraj nas.« Potom se zadržava na *medusobnom zajedništvu članova Mističnog Tijela Kristova*. Vizija Crkve kao »communio« ističe holističku perspektivu gdje se na prvo mjesto stavlja cjelina a ne dio, zajednica a ne pojedinac, Mistično Tijelo a ne ud toga Tijela: »Duhovnost zajedništva znači sposobnost da se čuje brat u vjeri u dubokome jedinstvu mističnoga tijela, dakle kao 'netko tko mi pripada' ...« Tek zajedno mi možemo rasti, tek zajedno nešto jesmo i značimo te istinski svjedočimo: »Po ovom će svi znati da ste moji učenici: ako budete imali ljubavi jedni za druge« (Iv 13, 35). Duhovnost zajedništva nadalje znači sposobnost da se uoči poglavito ono *pozitivno u drugome*, da se to vrednuje kao Božji dar i to kao dar i za mene, jer mu je to dano za izgrađivanje Mističnog Tijela čiji sam i ja član. Ukoliko potom polazimo od cjeline Mističnog Tijela a ne od sebe, onda to znači da drugoga doživljavamo kao svojega želeteći mu pomoći i nositi breme jedan drugome, dati mu prostora. Takva bi nas duhovnost zajedništva trebala osloboditi napasti »suparništva, karijerizma, nepovjerenja, ljubomore« (br. 43).

Duhovnost zajedništva i nama postavlja pitanja: kako bismo mogli pripomoći da naše redovničke zajednice budu više i doista zajednice a manje organizacije ili samo-stani? Jesmo li savjet poslušnosti promatrili vođeni novom eklezijalnom sviješću? Koje bismo stavove (ili kreposti) trebali poticati u našim mladima da bi mogli rasti kao istinski zrele i odgovorne osobe koje zahtijeva duhovnost zajedništva (di-jalog, suodgovornost, solidarnost!?)?

Nastojali smo ukratko skicirati neke od tendencija u suvremenoj duhovnosti koje ujedno odgovaraju senzibilitetu mladog čovjeka, o kojima bi trebalo voditi računa u našim konkretnim praktičnim dje-lovanjima da bi ona bila prihvaćena i djelotvorna.

S. Valentina Mandarić govorila je o mladima i njihovoj otvorenosti religioznoj dimenziji

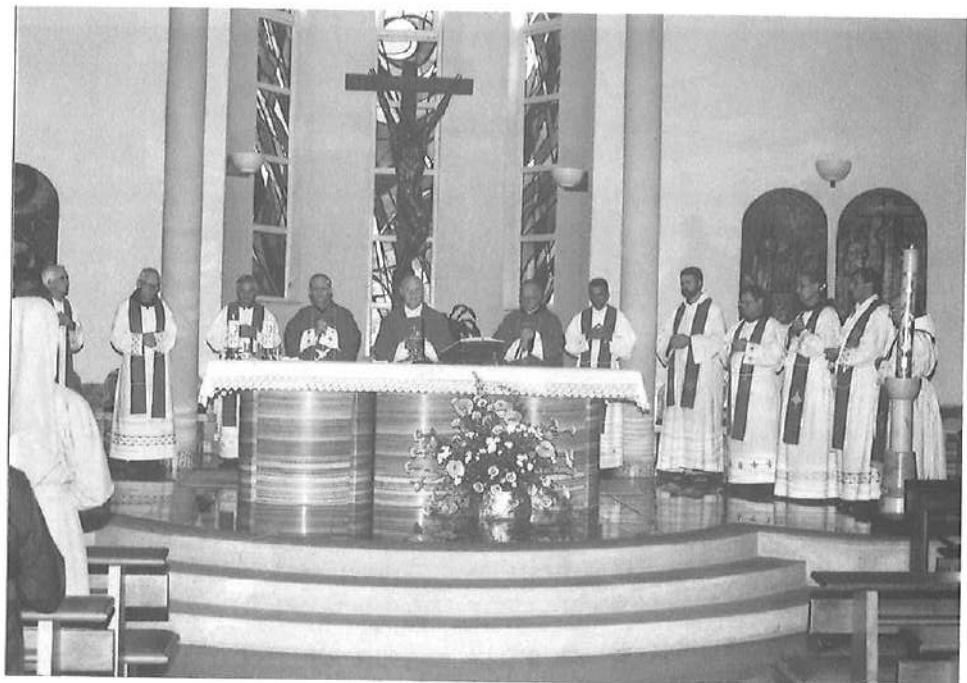
Voditeljica dana s. Imakulata Lukač s predavačem don Dragom Škaricom

O franjevačkoj mladeži govorio je fra Dragutin Bedeničić

Voditelj dana o Dario Tokić i s. Silvana Skorić koja je nazočne upoznala s pastoralom mlađih u svojoj družbi

Drugi dan RT euharistiju je predslavio mons. Marko Culej, varaždinski biskup i predsjednik Vijeća za posvećeni život pri HBK

Izmedu predavanja bila je prilika za izmjenu iskustava i međusobno druženje

Redovnički tjedan je prigodnim riječima zaključila s. Elvira Krišto, predsjednica HUVRP

KAZALO

	Uvod	5
XVI. REDOVNIČKI TJEDAN		
p. Marijan Steiner, SJ:	Poklonstveni karakter Euharistije	9
s. Ines Kezić, ASC:	Savez u krvi Kristovoj	19
T. Zdenko Tenšek, OFMCap:	Euharistija	33
XVII. REDOVNIČKI TJEDAN		
s. Valentina Mandarić:	Otvorenost mladeži religioznoj dimenziji	51
mr. don Drago Škarica, SDB:	Mogućnosti i zadaće »mladenačke« duhovnosti	65
s. Ružica Nenadić:	Mladež pred izazovom i ponudom duhovnosti	83
fra Dragutin Bedeničić:	Franjevačka mladež – Frama	95
s. Silvana Skorić, ASC:	Što činimo s mladima i za mlade!?	101
o. Franjo Podgorelec, OCD:	Mladež pred izazovom i ponudom duhovnosti: Što nam je činiti?	107

